

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

Lucie DVOŘÁKOVÁ

**PROSTOROVÁ A FUNKČNÍ
TRANSFORMACE STŘEDISKA CESTOVNÍHO
RUCHU DOLNÍ MORAVA V ETAPÁCH**

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.

Olomouc 2015

Bibliografický záznam

Autor (osobní číslo):	Bc. Lucie Dvořáková (R120243)
Studijní obor:	Regionální geografie
Název práce:	Prostorová a funkční transformace střediska cestovního ruchu Dolní Morava v etapách
Title of thesis:	Spatial and functional transformation of center of tourism in the Dolní Morava in stages
Vedoucí práce:	Doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.
Rozsah práce:	107 stran, 4 vázané přílohy
Abstrakt:	Tato diplomová práce má za úkol zhodnotit rozvoj cestovního ruchu v obci Dolní Morava pomocí statistických dat, dotazníkového šetření a literatury zabývající se vybranou oblastí. Součástí práce je SWOT analýza, která ukazuje slabé a silné stránky destinace, příležitosti a hrozby. Pomocí nich byly navrženy směry vývoje, které by pomohly rozvoji.
Klíčová slova:	cestovní ruch, rozvoj destinace, Dolní Morava, destinační management
Abstract:	This thesis is to assess the development of tourism in village Dolní Morava with the help of statistical data, questionnaire survey and literature dealing with the selected area. The work includes SWOT analysis, which shows strengths and weaknesses of destination, opportunities and threats. It was proposed the trends which can help the development.
Keywords:	tourism, destination development, Dolní Morava, destination management

Prohlašuji, že jsem zadanou diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením doc. RNDr. Zdeňka Szczyrby, Ph.D. a použila jsem jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

V Olomouci dne:

podpis autora

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu diplomové práce doc. RNDr. Zdeňku Szczyrbovi, Ph.D. za ochotu, trpělivost a odborné rady, které mi pomohly k vypracování diplomové práce. Dále bych ráda poděkovala účastníkům dotazníkového šetření a všem, kteří mi poskytli cenné rady při zpracovávání práce.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Lucie DVOŘÁKOVÁ**
Osobní číslo: **R120243**
Studijní program: **N1301 Geografie**
Studijní obor: **Regionální geografie**
Název tématu: **Prostorová a funkční transformace střediska cestovního ruchu
Dolní Morava v etapách**
Zadávající katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Hlavním cílem diplomové práce je analyzovat v etapách prostorově funkční transformaci zájmové lokality. Dolní Morava prošla během posledních dvou desetiletí výraznou prostorově funkční změnou a dnes představuje jedno z nejmodernějších středisek cestovního ruchu v České republice. Autorka provede hodnocení transformačních změn za pomoci analýzy dobových dokumentů a vlastního empirického výzkumu. Ten bude založen na observaci změn funkcí, které nastaly v zájmovém území během posledních let a jsou signifikantní složkou využívání krajiny člověkem pro potřeby cestovního ruchu. V další části práce autorka provede percepční analýzu postojů obyvatelstva a municipality ke změnám, které se dynamicky projeví ve fungování obce. Svoje poznatky bude verifikovat při použití zahraniční literatury a v rámci kritického přístupu navrhne možnosti potenciálních konfliktů v území.

Rozsah grafických prací: Podle potřeb zadání

Rozsah pracovní zprávy: 20 000 - 24 000 slov

Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

EDERSON, T. Performing tourism, staging tourism:(re)producing tourist space and practice. *Tourist Studies*. 2001, roč. 59, č. 1, 59 - 81.

GETZ, D. Tourism planning and destination life cycle. *Annals of Tourism Research*. 1992, roč. 19, č. 4, 752 - 770.

CHRENKA, B., IRA, V. Transformation of tourist landscapes in mountain Areas: Case studies from Slovakia. *Human geographies: Journal of studies and research in human geographies*. 2011, roč. 5, č. 2, 13 - 20.

NORDIN, S., WESTLUND, H. Social capital and the life cycle model: The transformation of the destination of Are. *The sociological review*. 2009, roč. 57, č. 3, 259 - 284.

SAARINEN, J. Destinations in change: the transformation process of tourist destinations. *Tourist Studies*. 2004, roč. 4, č. 2, 161 - 179.

VYSTOUPIL, J., ŠAUER, M. *Geografie cestovního ruchu České republiky*.

Plzeň, 2011, 315 s. ISBN 978-807-3803-407.

Časopisy: *Geografie-Sborník ČGS*, *Geografický časopis*, *Tourist Studies*, *Annals of Tourism Research* ad.

Vedoucí diplomové práce: Doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.

Katedra geografie

Datum zadání diplomové práce: 19. února 2014

Termín odevzdání diplomové práce: 10. dubna 2015

L.S.

Prof. RNDr. Ivo Frébort, CSc., Ph.D.
děkan

Doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 19. února 2014

Obsah

1	Úvod	9
2	Cíle práce, hypotézy	10
3	Cestovní ruch jako katalyzátor rozvoje destinace (území): teoretická východiska. 11	
3.1	Životní cyklus turistické destinace a destinační management	16
3.1.1	Životní cyklus ve vybraných destinacích ve světě.....	20
3.1.2	Destinační management.....	24
3.2	Pozitiva a negativa rozvoje cestovního ruchu v destinaci.....	27
4	Rozvoj cestovního ruchu v ČR: se zaměřením na rozvoj stávajících a nových destinací	30
4.1	Vývoj po roce 1989.....	30
5	Data a metodologie výzkumu	34
6	Geografická charakteristika obce Dolní Morava.....	36
6.1	Přírodní rekreační potenciál	37
6.2	Socioekonomické charakteristiky	39
6.2.1	Historie osídlení a vývoj administrativy obce	39
6.2.2	Trh práce	42
6.2.3	Cestovní ruch a služby	44
7	Rozvoj cestovního ruchu v obci v etapách	46
7.1	Rozvoj do výstavby prvních lyžařských vleků v roce 1975	46
7.1.1	Objevování destinace cestovního ruchu	46
7.1.2	Počátek cestovního ruchu a lyžování.....	47
7.2	Rozvoj od výstavby prvních lyžařských vleků (1975 – 2009).....	49
7.2.1	Cestovní ruch na Králickém Sněžníku.....	49
7.2.2	Rozvoj lyžování na území obce a výstavba turistické infrastruktury	50
7.2.3	Rozvoj obce s využitím dotačních programů	54
7.3	Rozvoj od roku 2010.....	55

7.3.1	Nové investice vedoucí k rozvoji destinace.....	55
7.3.2	Snahy o zlepšení infrastruktury na Králickém Sněžníku a okolních vrcholech	61
7.3.3	Rozvoj obce	62
8	Dotazníkový průzkum	64
8.1	Struktura dotazovaných.....	64
8.2	Vyhodnocení dotazníkového průzkumu	65
9	Řízení destinace cestovního ruchu Dolní Morava.....	75
9.1	Králický Sněžník, o.p.s.	75
9.2	Destinační společnost Východní Čechy.....	78
9.3	Další významné organizace spolupracující a působící v obci.....	79
10	SWOT analýza	81
11	Závěr	86
12	Summary	88
13	Použité zdroje	89
13.1	Knižní zdroje.....	89
13.2	Internetové zdroje.....	91
14	Seznam obrázků	95
15	Seznam tabulek	96
16	Seznam příloh	97

1 Úvod

Cestovní ruch je hlavním faktorem rozvoje, který působí v oblastech s potenciálem pro vznik cestovního ruchu. Téma této diplomové práce se zaměřuje na rozvoj destinace cestovního ruchu a její cyklický vývoj. Aby se území stalo turistickou destinací, musí mít dostatečný počet potenciálních faktorů, které vedou ke vzniku turismu. Pokud území má těchto činitelů dostatek, dalším potřebným faktorem k úspěchu se stává dostatek kapitálu k investicím do turistické infrastruktury. V neposlední řadě je nutné mít schopný management, který zajistí trvalý rozvoj území. Díky těmto činitelům se destinace stává konkurenceschopnou na trhu a má potenciál pro udržení životaschopnosti v budoucnu.

Rozvoj v území nemusí mít trvalý charakter, jelikož se vyvíjí společnost a její potřeby. Destinace musí na tyto změny reagovat v co nejkratším časovém horizontu a připravovat nové vhodné aktivity, aby se na trhu udržela a nenastal její úpadek. Rozvoj s sebou nese pozitiva i negativa. Nemusí být vhodný pro každé území.

Tato práce je zaměřená na středisko cestovního ruchu Dolní Morava, které se v současné době stává jedním z neznámějších u nás. Obec prošla za dobu své existence výraznou proměnou. Jedná se o horskou obec, kde původním odvětvím bylo zemědělství. Počátky cestovního ruchu jsou patrné velice brzy, lokalizovaly se do vrcholových partií Králického Sněžníku. V sedmdesátých letech začaly v obci vznikat první lyžařské vleky a ubytovací kapacity. Obec započala etapu rozvoje střediska zimní rekreace v regionu Králického Sněžníku. Současně s lyžařskými vleky vznikla základní turistická infrastruktura (ubytovací zařízení) se zaměřením především na zimní sezónu, letní rekreace ve formě pěší turistiky byla okrajovou součástí rozvoje. V posledních zhruba pěti letech dostává obec nový směr vývoje. Díky investicím dochází k obnově a výstavbě nové rekreační infrastruktury. Tím se obec zařazuje mezi známá rekreační střediska v České republice s celoročním provozem. Cestovní ruch dnes dominuje ekonomickému profilu obce.

2 Cíle práce, hypotézy

Hlavním cílem diplomové práce je geograficky zhodnotit prostorovou a funkční transformaci rekreačního střediska Dolní Morava, a to zejména ve srovnání s obdobím před a po modernizaci. Dílčím cílem této práce je představit rešerši teoretických přístupů k hodnocení proměn území v rozvinutou destinaci cestovního ruchu, která představuje východiskovou bázi hlavního zaměření diplomové práce. Budou popsány změny, které se uskutečnily v obci Dolní Morava a které vedly k tomu, že se obec stává dnes jednou z nejznámějších lokalit cestovního ruchu v České republice.

Dalším dílčím cílem je uskutečnit výzkum mezi návštěvníky a rezidenty obce, a to jak obě strany hodnotí dynamické změny, kterými obec v současnosti prochází. Tomuto cíli je podřízena metoda dotazníkového šetření.

Předposledním dílčím cílem je analýza fungování destinačního managementu, který napomáhá obci v jejím rozvoji a propagaci, posledním pak SWOT analýza s cílem navrhnout směr a případná opatření budoucího rozvoje destinace cestovního ruchu Dolní Morava.

V souladu s výše nastíněnými cíli byly přijaty následující pracovní hypotézy:

- 1) Rozvoj cestovního ruchu je prospěšný pro obec, a to zejména z ekonomického hlediska.
- 2) Rozvoj cestovního ruchu v obci pomáhá ke zvýšení životní úrovně obyvatel.
- 3) Rozvoj cestovního ruchu v obci přináší kromě pozitivních výsledků také negativní hodnocení vývoje jistou částí rezidentů.

3 Cestovní ruch jako katalyzátor rozvoje destinace (území): teoretická východiska

Pro tuto práci byla použita literatura zabývající se transformací destinací cestovního ruchu, vývojem a rozvojem malých a neznámých míst ve známá střediska celostátního či mezinárodního významu. Byla použita zahraniční i česká literatura popisující změny probíhající ve střediscích cestovního ruchu během jejich vývoje. Dále jsou zmíněny předpoklady, které musí dané místo vykazovat, aby se stalo místem vhodným pro rozvoj cestovního ruchu. Zároveň je nastíněno řízení destinace pro zajištění trvalého rozvoje bez vzniku negativních faktorů. Cílem této kapitoly bude analýza dostupné literatury zabývající se touto tematikou a zhodnocení přístupu autorů k této problematice. Toto téma patří do geografie cestovního ruchu, managementu a marketingu destinací a dalších podobných témat. Soustřeďuje se na ně mnoho autorů ve světové i české literatuře. Nejvíce bylo čerpáno z prací autorů Nordin a Westlund (2009), kteří rozebírají Butlerův životní cyklus destinace, Chrenky a Iry (2011), Vystoupila a Šauera (2011) zabývajících se geografii cestovního ruchu. Management turistické destinace a její fungování bylo přejato především z práce Lednického a Pyky (2011) a Srby (2003). Jednotliví autoři popisují nutnou změnu, kterou musí cestovní ruch projít, a při tom se přeorientovat na nové směry, trendy, produkty a služby, které co nejvíce nadchnou a přilákají původní i nové zákazníky. Ovšem Ederson (2001) poukazuje na to, že cestovní ruch není vhodný pro každé území. I další autoři toto potvrzují a vymezují, jaké předpoklady musí dané místo vykazovat.

Chrenka a Ira (2011) se zabývají oblastmi s nedotčeným vývojem a různými důsledky lidské činnosti v těchto místech. Popisují psychologickou stránku toho, jak člověk vnímá krajinu a jaké z toho plynou důsledky. Naproti tomu Nordin a Westlund (2009) ve své práci popisují vývoj destinací na obecnější úrovni. Upozorňují, že se vývoj pohybuje v cyklech. Tímto se zabývá i Tooman (1997), který vymezuje životní cykly destinací, které se vyvinuly od šedesátých let. Tyto cykly jsou si podobné a určitým způsobem korespondují s biologickým vzorcem. Ederson (2001) ve své práci vyzdvihuje především měnící se struktury turistického průmyslu, které neustále produkují různé formy cestovního ruchu. Destinační management a řízení destinací je popsáno taktéž v několika publikacích. Autoři se vesměs shodují na nejdůležitějším faktoru rozvoje, kterým je spolupráce mezi zainteresovanými subjekty v území a

vhodná propagace území. To lze nalézt například v dílech Lednického a Pyky (2011), Srby (2003), Palatkové (2006), Holešinské (2007) a v mnoha dalších publikacích.

Vystoupil a Šauer (2011) a podobně i Havrlant (2003) se zaměřují na oblast České republiky. První dva popisují transformační změny v celé České republice. Mariot (2001) se zabývá vymezením funkce destinací, a taktéž výpočty, které uvádějí úroveň cestovního ruchu ve střediscích cestovního ruchu. Havrlant (2003) se zaměřuje svým popisem na oblast Beskyd a jejich potenciál k rozvoji cestovního ruchu, který není zcela využitý. Na Slovensku se vývojem střediska Velká Rača a Vysokých Tater zabývají Chrenka a Ira (2011). Životní cyklus destinace podle Butlera aplikují Nordin a Westlund (2009) na středisko Åre ve Švédsku, které prošlo všemi stádii, od objevení přes velký rozvoj až k fázi poklesu. Naštěstí nové tisíciletí znamenalo pro Åre nový začátek a došlo k oživení. Tooman (1997) ve své práci popisuje Smoky Mountain Region v USA, které stále zůstává spíše ve fázi zapojení.

V teoriích rozvoje bývá pojem rozvoj obvykle chápán jako proces pozitivních změn. Binek (2011) popisuje, že v regionálním rozvoji se jednotlivé rozvojové složky vzájemně ovlivňují, mají společné aktéry a podobné rozvojové nástroje. Pokud se rozvine jedna složka, obvykle tím dochází k rozvinutí další složky. Mezi jednotlivé složky můžeme zařadit: zemědělství, lesnictví a údržbu krajiny, životní prostředí, průmyslovou výrobu a řemesla, cestovní ruch a rekreaci, služby, vybavenost, vzdělání, infrastrukturu, správu obce, obyvatelstvo, kulturu a tradice.

Mnoho autorů zmiňuje zvyšující se úroveň rozvoje a prosperity cestovního ruchu jako komplexní sociální a ekonomický fenomén ve světě. Mezi ně patří i Riteski, Kocevski a Arnaudov (2012) jež zdůrazňují nutnost přizpůsobení se cestovního ruchu měnícímu se trhu pomocí restrukturalizace a přeorientování se na nové trendy, společně s nutností čelit nepředvídatelným událostem. Vznikají tak nové směry a trendy v cestovním ruchu. Lednický a Pyka (2011) hovoří o vzniku nových směrů cestovního ruchu – dámské jízdy, dobrovolnické prázdniny, expedice, charitativní turistika, cesty naplněné aktivitou, dobrodružné prázdniny rodin, lehce dobrodružné cesty, lodní speciální expedice a cesty ke kořenům. Z nových trendů zmiňují wellness, spojení lázeňské péče s gurmánskými zážitky, zájem o technické památky a technické provozy a adrenalinové aktivity. Poskytovatelé služeb cestovního ruchu mají tendenci nabízet takové produkty a služby, které odpovídají daným potřebám zákazníků cestovního ruchu. Vezme-li se však v úvahu zeměpisný princip určení trhu cestovního ruchu, může se definovat turistická destinace jako prostorová integrita, kde se vykytují a jsou

prováděny všechny operace. Cestovní ruch zahrnuje širokou škálu zúčastněných (zainteresovaných stran) z téměř všech oblastí, které mají odlišné a často protichůdné zájmy a programy (Risteski, Kocevski, Arnaudov, 2012).

Svobodová (2011) poukazuje na to, že rozvoj cestovního ruchu nemusí být vhodný pro každé venkovské území a v klíčové odvětví se může rozvinout pouze v určitých podmínkách. Dle Edersona (2001) je prezentován nejen jako odstranění každodennosti, vcítění se a porozumění rekreatantům, ale též jako teoretická rovina ukazující cestovní ruch jako samostatný vědní obor. Od zvyklostí každodenního života však cestovní ruch zcela oddělen není. Je rozdělen podle toho, kde se odehrává a kde jsou umístěna materiálně - technická zařízení.

V literatuře se obvykle uvádí jako základní teritoriální jednotka cestovního ruchu oblast a středisko. Dle Mariota (2001) je oblast neboli region definován jako území, které je homogenní z hlediska struktury potenciálu krajiny pro cestovní ruch, to pak může být vymezeno různými přístupy. Může korespondovat s hranicemi administrativních jednotek nebo překračovat i hranice více států. Pojem středisko cestovního ruchu bylo v minulosti nejčastěji chápáno jako každé místo, na kterém se vyskytuje zařízení materiálně – technické základny cestovního ruchu. Nyní se však tento popis přiřazuje lokalitě cestovního ruchu. Nově se středisko cestovního ruchu, ztotožňuje s obcemi, ve kterých je větší koncentrace zařízení materiálně – technické základny cestovního ruchu. Za nejmenší možnou destinační jednotku je považován rezort. Do značné míry definuje destinaci sám klient svým vnímáním a výběrem konzumovaných služeb (Palatková, 2006).

Aby se území stalo cílem cestovního ruchu, musí vykazovat určité lokalizační a realizační podmínky. Lokalizační podmínky Bína (2002) popisuje ve třech hlavních formách:

- vhodnost krajiny pro určitou aktivitu cestovního ruchu
- fixní danost, která se v obci vyskytuje
- kulturní, sportovní a jiné akce pořádané v obcích, které navštěvují i účastníci odjinud

Objevuje se i situace, kdy realizační podmínky jsou důležitější než lokalizační. Podobně Vystoupil a Šauer (2011) potenciál cestovního ruchu definují jako souhrnnou hodnotu všech předpokladů cestovního ruchu sníženou o zápornou hodnotu negativních faktorů rozvoje cestovního ruchu. Podle funkčně-chronologického členění Mariot (2001) rozděluje předpoklady na lokalizační, selektivní a realizační. Lokalizační

předpoklady určují místo výskytu cestovního ruchu, jejichž hodnocením lze vyjádřit potenciál krajiny pro cestovní ruch. Selektivní dispozice tvoří urbanizační, demografické a sociologické činitele, jejichž hodnocení umožňuje vyjádřit intenzitu účasti obyvatelstva na cestovním ruchu. Prostřednictvím realizačních předpokladů se cestovní ruch uskutečňuje a nabývá migračního charakteru. Na základě těchto úvah Mariot (2001) představil funkčně chronologický model cestovního ruchu.

Z hlediska rozvojových dispozic a směřování rozvoje je důležité rozlišení endogenních a exogenních faktorů, které působí na rozvoj cestovního ruchu. Endogenní faktory jsou spojeny přímo s aktivitami stávajících uživatelů venkova, zatímco exogenní faktory představují rámec faktorů a nástrojů, které ovlivňují rozvoj venkova, ale jednotliví aktéři je nemohou bezprostředně ovlivňovat. Je vymezena relaxační a rekreační funkce venkova, která je spjata s harmonickou kulturní či přírodní krajinou a je jistým protipólem intenzivní produkční funkce obce. Tato nová funkce nabízí příležitosti a otevírá obce pro městské obyvatelstvo (Binek, 2009).

V teoriích regionálního rozvoje se zmiňuje nutnost uvědomělosti obcí a případných podnikatelů ve vztahu ke kulturnímu dědictví a společenským atraktivitám v území stejně jako k přírodním zvláštnostem, které hrají v cestovním ruchu významnou roli a vytvářejí hlavní předpoklady pro zvyšování návštěvnosti těchto destinací. Vystoupil a Šauer (2011) toto označují jako potenciál území pro cestovní ruch, který je lokalizován právě do míst, které disponují přírodní a společenskou atraktivitou. Zároveň je k rozvoji potřeba materiálně technická základna - infrastruktura, která slouží k uspokojování potřeb účastníků cestovního ruchu v dané destinaci. Lze ji rozdělit na základní a doprovodnou. Hlavní zájem je soustředěn na rozhodující součást infrastruktury cestovního ruchu, a tou jsou ubytovací zařízení a vybraná sportovně – rekreační a dopravně – rekreační infrastruktura. Existence vhodných atraktivit a na ně napojená materiálně technická základna vytváří základ pro vhodný rozvoj cestovního ruchu.

Využití potenciálu se odvíjí od spolupráce, doplňování se a vzájemné podpory různých subjektů. Svobodová (2011) vidí jako důležitá témata pro posilování synergie:

- rozvoj infrastruktury ve vazbě na primární potenciál cestovního ruchu a na udržitelný rozvoj místního cestovního ruchu
- využití specifického potenciálu cestovního ruchu
- budování a údržbu turistické a dopravní infrastruktury
- spolupráci obcí a místních podnikatelů

- společnou propagaci a rozvoj cestovního ruchu v rámci svazku obcí
- koordinaci, prosazování a propagaci produktů cestovního ruchu
- rozvoj venkovského cestovního ruchu
- podporu a činnost organizace cestovního ruchu a turistických informačních center

Je nutné, aby se rozvíjely takové zdroje, které jsou pro dané cíle nejvhodnější. Není vhodné podléhat lákavým a nereálným cestám rozvoje, které nenavazují citlivě na místní podmínky. Do rozvoje území značně nerovnoměrně vstupují různě silné subjekty, které ovlivňují vývoj tohoto území (Binek, 2009).

Mezi další základní prvky působící na možnost rozvoje destinace se zařazují ekonomické dispozice obce, lidské zdroje a vize. Směry, kterými se má rozvoj ubírat. To vše v součinnosti s širším prostředím ovlivňuje podmínky rozvoje – poloha a dostupnost obce v komunikačních systémech, přírodní prostředí i územně technická vybavenost. Každé místo má své určité vlastnosti, které vytváří potenciály jeho přírodního, kulturního a ekonomického rozvoje. Využitelnost potenciálu je závislá na aktivitě obyvatel, poloze místa a v neposlední řadě na kapitálu, který je k dispozici (Holeček, 2009).

Havrlant (2003) zmiňuje, že praktický význam hodnocení potenciálu cestovního ruchu spočívá v jeho využitelnosti na úrovni mikroregionální i makroregionální. Ve státní správě a samosprávě, avšak na úrovni obcí a jejich sdružení, se mohou poznatky o potenciálu cestovního ruchu uplatnit při přípravě programů rozvoje obcí, mikroregionů a strategických rozvojových dokumentů.

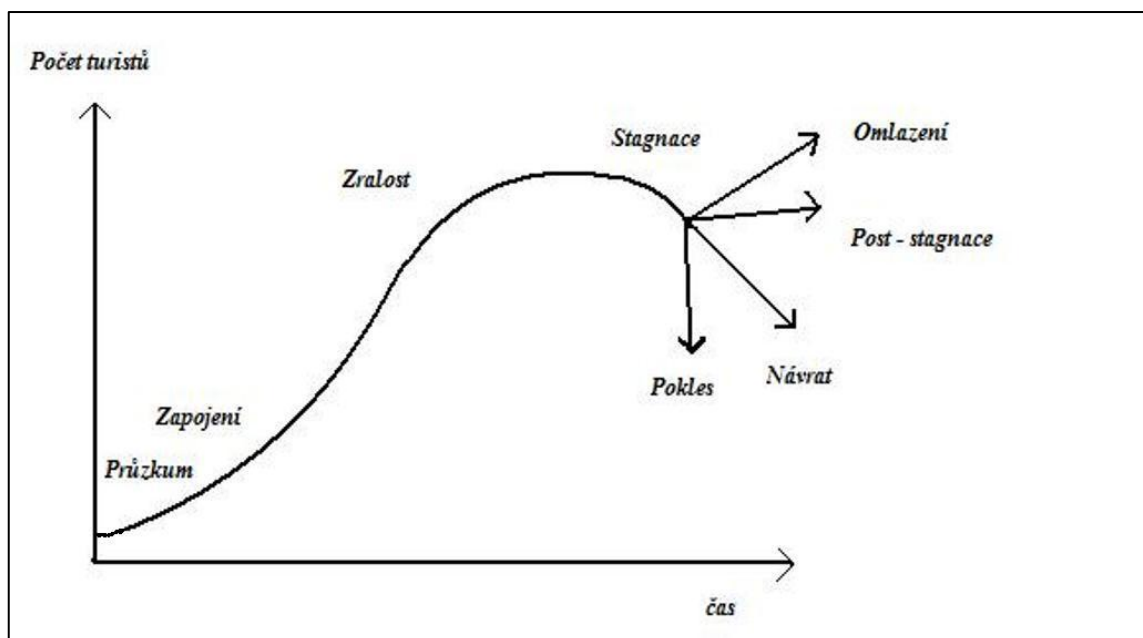
Binek (2011) poukazuje na to, že intenzivní působení cestovního ruchu na destinace vychází zejména z atraktivitu území. Upozorňuje, že atraktivní místa jsou vystavena silnému investičnímu tlaku a je značně obtížné vést rozvoj udržitelným způsobem. Problém s nezájmem o destinace cestovního ruchu je především v nedostatku propagace, absence řízení cestovního ruchu a nedostatečných či nevyhovujících ubytovacích kapacitách. Zvýšení zájmu lze tedy dosáhnout zlepšením těchto nedostatků či propojením s dalšími zájmovými lokalitami. Problémem je rovněž nerovnoměrné rozložení návštěvnosti během roku. Základním nedostatkem je také nedostatečná kvalifikovanost odborníků v této oblasti a nízká kvalita služeb. Je třeba rozvíjet nové produkty cestovního ruchu (Tomášková, 2005).

3.1 Životní cyklus turistické destinace a destinační management

Četné práce a studie zabývající se vývojem turistické destinace mají základ v marketingové teorii životního cyklu produktu (Butler, 1980). Odvětví cestovního ruchu je stále vnímáno jako prostředek překonání zaostalosti, představuje alternativu pro vytváření pracovních míst a růst příjmů. Významnou roli zde hrají i horské regiony. Jsou jednou z prvních a velmi častých forem cestovního ruchu. Nejvíce návštěvníků se koncentruje v nejnámějších destinacích cestovního ruchu. Těm přináší cestovní ruch řadu benefitů, jako je zlepšení infrastruktury, již zmíněná nová pracovní místa a možnosti k podnikání. Velmi často také turismus zprostředkovává kontakt mezi lidmi z velmi odlišných prostředí (Debarbieux a kol., 2014). Práce Chrenky a Iry (2011) se zaměřuje na několik regionů, které byly v nedávné době transformovány masivním vývojem cestovního ruchu – například rostoucím počtem billboardů, sloganů, výstavbou hotelů, lanových drah, parkovišť apod. – všechna tato infrastruktura proniká do vesnic, údolí, luk, lesů, horských jezer a vytváří zde tzv. hřiště převážně pro městské obyvatelstvo, které je navštěvuje. Jako příklad uvádí Slovensko, kde devastující orkán fakticky pomohl investorům a projektantům v cestovním ruchu. Cílem jejich práce je poskytnutí teoretické podstaty procesům spojených se sociálně - prostorovou transformací horské krajiny infrastrukturou sloužící k rozvoji cestovního ruchu.

Tooman (1997) se zabývá vymezením cyklů, které se od počátku šedesátých let vyvinuly a které popisují vývoj cestovního ruchu prostřednictvím procesu životního cyklu. Líčí model Waltera Christallera, který charakterizuje vývoj v destinaci tak, že se nejprve hledají neobvyklá a nenarušená místa. Ty jsou pak identifikována jako módní, což přitahuje investory a komercializaci. Vzhledem k popularitě destinace je lákáno na toto místo stále více lidí produktivní třídy a původní návštěvníci většinou toto místo opouští. Cestovní kanceláře a reklamy oblast podporují. Původní návštěvníci však již hledají nová nedotčená místa a cyklus se znovu opakuje. V konečném důsledku se původní destinace stane vysídlenou. Další pohled na životní cyklus destinace tvrdí, že vzestup a pád je způsoben převážně psychologickým profilem cestujících. Dle Plogova (1973) modelu existuje 5 druhů cestujících: nejodvážnější, kteří danou destinaci objeví až po ty nejméně odvážné, kteří ji navštíví až je pro své kvality vyhlášena. I u tohoto modelu původní návštěvníci hledají nová a neznámá místa.

Nejvíce je používán Butlerův (1980) životní cyklus destinace. Tento model si zvolili i Nordin a Westlund (2009), kteří vidí rozvoj destinací taktéž jako cyklus procházející různými fázemi hospodářského růstu i úpadku. Model se stal i terčem kritiky, a to zejména kvůli skutečnosti, že mnoho destinací nedosahuje růstu, a také proto, že do značné míry ignoruje vnější prostředí. Zároveň model může posloužit zejména pro analýzu historického vývoje a jeho transformaci z malého a neznámého místa v mezinárodní plnohodnotné středisko. Model odráží i povahu cestovního ruchu, ve kterém celkově došlo k mnoha inovacím. Cestování již není výsadou úzké elity, ale stalo se součástí života většiny lidí. Dochází i ke změnám ve vkusu návštěvníků, nabídce trhu a destinacích, ve způsobech cestování, což ovlivňuje vývoj destinací (Butler, 2011). Butler (1980) popisuje šest fází vývoje, které se dají použít jako možný vzor vývoje středisek – průzkum, zapojení, rozvoj, konsolidace, stagnace a nakonec dochází k omlazení nebo k poklesu. Problémem je obtížná identifikaci jednotlivých fází. Každý daný cíl nemusí postupovat přesně podle jednotlivých etap, ale obecný trend stále platí. Argumentem proti teorii životního cyklu destinace je, že nutně nenásleduje evoluční vzor či dokonce biologický vzorec – narození, růst, pokles a smrt (Tooman, 1997).

Obr. 1 Životní cyklus destinace cestovního ruchu dle Butlera

Zdroj: Nordin a Westlund, 2009; vlastní úprava

V prvních dvou fázích vývoje je vliv cestovního ruchu na místní infrastrukturu omezený a dopad na zaměstnanost malý. Ve fázi zapojení počet turistů již roste, a tím i tlak na infrastrukturu a rozvoj. Třetí etapa je charakterizována růstem. Dochází k velkému zapojení - stavby nových zařízení a růst infrastruktury. Ve čtvrté fázi růst pokračuje pomaleji, až do dosažení vrcholu. Poté přichází stagnace a v šesté fázi se destinace znovu prosadí nebo se počty turistů začínají snižovat a dochází k poklesu (Nordin, Westlund, 2009).

Tooman (1997) v souvislosti s modelem zmiňuje, že úpadek je způsoben napětím fyzických nebo sociálních rozměrů v regionu. Významné jsou, protože se jedná o endogenní faktory. Pokles nebo stabilita však může záviset i na řadě exogenních faktorů jako jsou obchodní výkyvy, módní šoky, ceny v jiných lokalitách či možnosti zábavy nebo náhodné ničivé události jako např. nepříznivé počasí. Použití modelu zdůrazňuje, že je třeba vzít v úvahu příslušné vnitřní faktory vztahující se k dlouhodobé životaschopnosti. Dle Butlera (2011) resorty, které se nestihnou vyrovnat se změnami, velmi rychle upadají a nahrazují je nová střediska, která často rostou tzv. na zelené louce. Potřebné přírodní faktory jsou nahrazeny technologickým pokrokem (Dubaj). V celosvětovém měřítku je mnoho destinací, kde není předpokládán trvalý pokles, např. Niagarské vodopády. Zde prvky konsolidace, stagnace, poklesu a omlazení koexistují a jsou časově neomezené, protože vzniklé problémy jsou ihned řešeny (Tooman, 1997).

Chrenka a Ira (2011) se ve vývoji středisek cestovního ruchu zabývají psychologickou stránkou. Zkoumají změny lidského chování v souvislosti s propagací a vlivem medií propagujících nebo nepropagujících různé destinace. Zabývají se i tím, jak krajinu vnímá člověk a jejich vzájemným vztahem. V tomto vnímání vidí protichůdný ráz. Například po druhé světové válce toto vnímání krajiny člověkem dalo vzniknout v horských oblastech chráněným územím, tím se však tato oblast stala více turisticky navštěvovanou, což následně vedlo k rozvoji turistické infrastruktury. Tento fakt zmiňují i Nordin a Westlund (2009), kdy právě dle nich zviditelnění destinací je hlavní fází rozvoje, protože vstupují do destinace noví aktéři, kteří zvyšují její atraktivitu a zajišťují stále větší rozvoj. Což dokazuje i mnoho dnes světově známých destinací, které se vyvinuly z kdysi neznámých míst. Tato místa prošla různými fázemi vývoje a dospěla ve střediska světového formátu. Chrenka a Ira (2011) naproti tomu popisují přístup kritických geografů ke vnímání krajiny, popisují změny v lidském chování. Tito geografové rozeznávají tři období krajiny: krajinu tradiční s různými funkcemi, krajinu revoluční (jedná se o krajinu zemědělskou a průmyslovou) a krajinu postmoderní, která

klade důraz na ekologickou a rekreační funkci území. Cestovní ruch pak hraje důležitou roli při vytváření popularity místa a vytváří obraz těchto míst.

Dle Saarineny (2004) je identita destinace vztažena jednak ke znalostem a mínění o destinaci, což využívají především cestopisy, průvodci, apod. Poté je identita destinace také vztažena na institucionální postupy a politické vytváření destinací. Role cestovního ruchu z hlediska formování krajiny je významná. Propagace místa se stala vlivným nástrojem pro utváření image destinace a krajiny, kterou tak ovlivňují turisté (Chrenka, Ira, 2011). Ederson (2001) popisuje ve své práci jednotlivé složky cestovního ruchu a jejich vliv na místo vzniku. Pravidelné rituály a oslavy i celostátního charakteru pomáhají zvýšit význam lokality, což přivádí turisty i pracovníky. Použití scénografie také pomáhá ke zviditelnění místa a turistický pohled je zaměřen na konkrétní atrakce a komodity. Dalším způsobem zviditelnění destinace je spojitost mezi médiem a místem, např. natáčení filmu, může na tomto místě zvednout turistickou návštěvnost. V neposlední řadě záleží na pracovnících v dané destinaci a na jejich chování k návštěvníkům. Úspěch destinace závisí na její interpretaci. Turisté dávají hodnotu daným místům nejen podle vlastního zážitku, ale jsou také ovlivněni propagací místa například pomocí průvodců, map, značek apod. Průvodci jsou často hlavním skriptem pro turisty, pomocí nich je tak možné ovlivnit celkový dojem turistů z dané destinace.

„Turistická destinace musí být pro účastníka cestovního ruchu především přitažlivá, což lze zajistit tím, že turistická destinace bude mít na svém území soubor přitažlivých atraktivit a potřebných služeb, které zajistí spokojenost hosta (účastníka cestovního ruchu)“ (Lednický, Pyka, 2011).

Lednický a Pyka (2011) uvádí, že o tom, jestli se daná oblast stane turistickou destinací, rozhoduje trh. Hlavním předpokladem jejího vytvoření je skutečnost, že musí přitahovat účastníka cestovního ruchu tím, že splní jeho požadavky v přijatelné a dostupné cenové relaci. Představuje soubor nabídek, které poskytují možnost vytvářet územní rozvojovou jednotku cestovního ruchu. Jednotliví autoři pak definují několik aspektů, které by měla vlastnit a nabízet. Debarbieux a kol. (2014) zmiňují především nutnost atraktivity, bezpečnost, profesionalitu místních podnikatelů, dostupnost vstupního kapitálu a lékařské péče apod. Služby poskytované a nabízené ve střediscích cestovního ruchu se liší podle stupně vývoje životního cyklu destinace (Lednický, Pyka, 2011).

3.1.1 Životní cyklus ve vybraných destinacích ve světě

Jak již bylo uvedeno v předchozí části, životní cyklus rozlišuje několik fází vývoje (viz kap. 3.1). Životní cyklus destinace, tak jak byl navržen řadou autorů (Butler, 1980; Tooman, 1997; Nordin, Westlund, 2009) má následující modifikovanou podobu, která je účelově přiblížená na příkladu pěti destinací: Velká Rača a Vysoké Tatry na Slovensku (Chrenka, Ira, 2011), Åre ve Švédsku (Nordin, Westlund 2009), Beskydy v České republice (Havrlant, 2003) a Smoky Mountain Region v USA (Tooman, 1997).

1) Fáze objevování a zapojení

Lyžařské středisko Velká Rača se nachází v obci Ošadnica v Kysuckém regionu na Slovensku. Dříve byl tento region periferní a chudý s vysokou mírou nezaměstnanosti, nepříznivými podmínkami pro zemědělství a nedostatkem průmyslu. Dnes se stává mezinárodním dopravním koridorem. V regionu je v odlehlých oblastech zachována venkovská atmosféra, ale centrální části jsou hustě osídleny. Další výzkum proběhl ve Vysokých Tatrách. Během 16. a 17. století byla oblast Vysokých Tater značně odlesněna a proměněna v pastviny. Vzhledem k atraktivitě se staly oblíbenou turistickou destinací již na konci 19. století. Turistická funkce postupně nahradila funkci zemědělskou.

Středisko Åre bylo založeno jako turistické letovisko již v roce 1880. Cestovní ruch nebyl v této době klíčovým odvětvím na tomto území. Ke změně došlo až po konání mistrovství světa v lyžování v roce 1954, kdy se středisko stalo známým po celém světě. V první fázi životního cyklu (průzkum a zapojení) měl cestovní ruch malý vliv na místní hospodářství, infrastrukturu i zaměstnanost. V této době růst ovládali místní obyvatelé. Klíčová byla místní turistická sdružení složená z lokálních podnikatelů a lyžařských spolků. Åre bylo otevřeno i nováčkům, pokud byl prokázán zájem o lyžování nebo podnikání v cestovním ruchu.

Rozvoj území podle potenciálu pro vznik cestovního ruchu je aplikován na území Beskyd. V tomto vztahu jsou v posledních letech v Beskydech vytvářeny různé projekty na podporu cestovního ruchu - jedná se o zlepšení infrastruktury a zaměstnanosti. Bariérou v rozvoji je i komunikace s ochránci životního prostředí, kteří jsou velmi často proti projektům zaměřeným na zlepšení cestovního ruchu. I když má beskydský region

velmi dobré lokalizační předpoklady pro rozvoj rekreace, tak se dosavadní vývoj neubíral potřebným směrem.

Transformace středisek ve Smoky Mountain Region má různý vývoj. V Asheville byly v průběhu 19. a počátkem 20. století postaveny hotely, jež využívaly přírodní scenérie, chladného léta a minerálních pramenů. Cestování během léta se rozrůstalo a začala druhá vlna výstavby a fáze zapojení střediska. Cestovní ruch pomohl místním zemědělcům, kteří prodávali své produkty rekreantům. Ve druhé oblasti regionu (Pigeon Forge) nastala fáze průzkumu ve dvacátých letech, kdy tuto oblast začala navštěvovat malá skupinka turistů a fotografů. V této době zde byl vyhlášen národní park.

2) Fáze rozvoje

Fáze rozvoje střediska Velká Rača by se mohla datovat k roku 1972, kdy vznikly první lyžařské vleky. Intenzivní rozvoj střediska a rychlý růst roční návštěvnosti nastal od roku 1999. Počet návštěvníků se do roku 2006 zvedl až desetinásobně. V obci klesla nezaměstnanost a stala se úspěšnou destinací cestovního ruchu. Ve Vysokých Tatrách vznikla první zařízení podstatně dříve. První léčebné zařízení bylo postaveno v roce 1839 ve Starém Smokovci. V roce 1900 bylo postaveno v Tatranské Lomnici několik luxusních hotelů, první lanové dráhy byly uvedeny do provozu v letech 1930 – 1940. Štrbské pleso se intenzivně rozvíjelo a hostilo i mistrovství a univerziádu.

Ve Švédském Åre se fáze rozvoje váže k sedmdesátým létům, kdy vláda realizovala iniciativu na podporu několika rekreačních oblastí ve Švédsku, do ní byla zahrnuta i destinace Åre. Externě financované projekty spolu s investicemi do infrastruktury se řadí do třetí fáze vývojového cyklu. Zvýšila se poptávka po horských a lyžařských oblastech cestovního ruchu, ale na cestovní ruch bylo pohlíženo spíše jako na další příjem a ne jako na samostatné odvětví. Dá se říci, že svým způsobem tato fáze znamená počátek skutečného rozvoje, který dal dalším podnikatelům odvahu, aby zde investovali. Objevily se i konflikty s místními zájmovými skupinami, které nesouhlasily s využíváním jejich či sousedních nemovitostí. Tím byla destinace rozdělena mezi ty, kteří podporovali nové investice a jejich oponenty. Vliv soukromých podnikatelů se začal zvyšovat a vláda neměla v plánu další investice. Místní vládní činitelé byli popsáni jako hnací motor a největší zdroj rozvoje. Obec se stala vzorem pro ostatní střediska ve Švédsku. K rozvoji infrastruktury přispěla i dobrá ekonomická situace.

Ačkoliv Beskydy ve všech svých částech byly v posledních třiceti letech rozvíjeny jako oblast cestovního ruchu a rekreace celostátního a mezinárodního významu, čemuž by měla odpovídat i náležitě rozvinutá infrastruktura a specifické služby pro turistický ruch a rekreaci, na začátku nového století v zájmovém prostoru poskytoval komplexnější služby a širší nabídku sportovně-rekreačních, kulturně-spoločenských a turistických možností pouze Frýdlant nad Ostravicí – Malenovice v propojení s Ostravicí a Bílou a s určitými výhradami Frýdek -Místek.

K rychlejšímu rozvoji došlo ve Smoky Mountain Region ve středisku Pigeon Forge, kde k fázi rozvoje došlo po roce 1950. Místní starší obyvatelé byli povzbuzováni k oprášení řemesel a naučili mladé ženy tkaní a košíkářství. S rozvojem řemesel se zvýšil i cestovní ruch. Počátkem sedmdesátých let započaly investice, což přilákalo rostoucí počty turistů. Zvyšovala se sezónní bytová výstavba a výstavba zařízení cestovního ruchu. Postupně se budovala zábavní zařízení a stále se rozšiřovala ubytovací kapacita a destinace rostla. Cestovní ruch se stal dominantním odvětvím bez indikace poklesu tempa růstu nebo možnosti přechodu na fázi konsolidace. Středisko Asheville mělo šanci ve dvacátých letech dojít k fázi rozvoje avšak selháním místních bank a státní zadlužeností se tak nestalo, a to zabránilo i budoucímu vývoji. Destinace upadala. Až počátkem sedmdesátých let se začala znovu rozvíjet přílivem nových turistů a růstem investic.

3) Fáze stagnace či mírného poklesu

Ve Slovenském středisku Velká Rača nastal největší problém s přetížením nedostatečné silniční infrastruktury a rostoucími cenami pozemků. Územní plán povolil výstavbu i v dříve regulovaných zónách a tradiční rozptýlené osídlení bylo přeměněno v turistická zařízení. Dalším plánem bylo rozšíření lyžařské infrastruktury, ale došlo ke změnám ve vládě a tento projekt byl zablokovan. Po napadení stromů kůrovcem začalo lesní sdružení usilovat o masivní těžbu dřeva, čímž se stala turistická atraktivita střediska pro další roky ohroženou. Taktéž ve Vysokých Tatrách nastal útlum návštěvnosti po roce 1989 především vlivem zastaralé infrastruktury a nedostatkem kvalitních služeb.

K podobným problémům došlo i v destinaci Åre. Nedostatek byl ve vydávání povolení k výstavbě, kdy začaly vznikat nové objekty v disharmonii s původní architekturou. V devadesátých letech zasáhla Švédsko recese a vývoj rychle skončil.

Destinace čelila období silného poklesu a mnoha podnikům hrozil bankrot. Ekonomická recese nebyla jediným problémem, dalším byly suché zimy, změny daní a malá možnost místních promluvit do vývoje.

Výrazný problém regionu Beskyd je v sezónnosti, kdy málo středisek nabízí rekreační aktivity celoročně. Region má možnosti rozvoje mimo sezónních sportovně-rekreačních aktivit, jako je horská cykloturistika a agroturistika. Dosavadní absence aktivit souvisí s nezájmem místního obyvatelstva. Malá účast zahraničních rekreatantů je dána především konkurencí ostatních destinací, které jsou lépe vybaveny potřebnou infrastrukturou a celoročními aktivitami. Důležitá je transformace obytných a obytně-výrobních funkcí obcí na funkce obytně-obslužné a rekreační, s širším zapojením trvale bydlícího ekonomicky aktivního obyvatelstva.

4) Fáze oživení

O fázi oživení se nyní pokoušejí ve středisku Velká Rača především propagací pomocí fotek pořízených před odlesňováním. Snaží se o vytvoření celoročně využitelného střediska. Ve Vysokých Tatrách je vývoj příznivější. Zformovala se nová společnost a začal projekt na obnovu Tater, který neřeší jen investování v regionu, ale je i reakcí na vichřici, která změnila lesnatou krajinu Tater v roce 2004. Společnost investuje ve Vysokých a Nízkých Tatrách především do výstavby sjezdových tratí a souvisejících zařízení, aby došlo ke zvýšení přepravní kapacity, ale s ohledem na životní prostředí.

Ve Švédském Åre byl konec devadesátých let ve znamení změn ve vlastnictví. Došlo ke změně vnímání ve prospěch rozvoje lyžování. Začala fáze omlazení, což znovu znamenalo příchod dalších podnikatelů. Avšak až nové tisíciletí bylo ve znamení silného oživení. Destinace Åre začala oslovovat nové zákazníky a pracovala na rozšíření turistické sezóny pomocí veřejné a soukromé spolupráce. Nové vedení zajistilo destinaci mezinárodní význam, schopnost investování se výrazně zvýšila. Problémy nastaly v reinvestování, kdy vydělané peníze mohly být použity v jiné destinaci. Dalším negativním efektem zvýšeného zájmu je cena nemovitostí, která už je příliš vysoká pro místní obyvatele a mnoho nemovitostí je kupováno cizími lidmi.

Území Beskyd z hlediska cestovního ruchu představuje značně nevyužitý potenciál a z hlediska možného vývoje prakticky jedinou alternativu pro celkový hospodářský rozvoj této oblasti, pro zvýšení příjmů podnikatelů i obcí. Je nutné preferovat šetrné

formy turismu. Jedním z důležitých předpokladů rozvoje cestovního ruchu je vybudování kvalitní infrastruktury, vytvoření nových hospodářských aktivit, rozšíření obslužného sektoru a propagace svérázných tradic venkova.

3.1.2 Destinační management

K dobrému fungování destinace je zapotřebí schopnost turistických regionů obstát v rostoucí konkurenci, to je dle Srby (2003) ovlivněno především způsobem řízení a organizací cestovního ruchu v území. S tím souhlasí i Lednický a Pyka (2011) jež uvádějí, že k tomu, aby cestovní ruch přinesl do turistické destinace co nejvíce příznivých efektů, je nutné mít propracovaný systém marketingu a tvořit konkrétní turistické programy. Cílem se tak stává zjistit zájmy jednotlivých subjektů, dohodnout se a zformulovat společné zájmy pomocí vhodného řízení destinace. Účelem plánování a řízení je zvýšení atraktivity a konkurenceschopnosti. Je nutné zabývat se trhem a dopadem souvisejících ukazatelů, které odhadují celkový zdravotní stav odvětví cestovního ruchu, jakož i všechny související problémy (Getz, 1992).

Srb (2003) uvádí, že efektivita managementu je podmíněna úzkou spoluprací mezi jednotlivými organizacemi a subjekty cestovního ruchu, kteří poskytují návštěvníkům destinace jednotlivé služby. Poskytovatelem služeb může být soukromý subjekt i veřejný sektor, který by se měl snažit o komplexní rozvoj území. Pojem destinační management se definuje jako nejvyzrálější forma řízení turisticky vyspělých destinací, či z širšího hlediska jako spolupráce a kooperace poskytovatelů služeb za účelem efektivního řízení. Součinnost je nutná i z hlediska udržitelného rozvoje, kdy Debarbieux a kol. (2014) upozorňují, že je zapotřebí komunikace a spolupráce se všemi zainteresovanými stranami na všech úrovních od plánování až k implementaci projektů. S tím souvisí i nutnost plánování rozvoje a vytváření strategií. Turismus se může stát vhodným k redukci chudoby, protože nabízí alternativu využití života místních v marginálních oblastech a přináší tak řadu změn. Holešinská (2007) označuje jako hlavní aktéry cestovního ruchu, jež by v destinaci měli spolupracovat, následující sektory:

- veřejný sektor – klíčový aktér, nezastupitelná role v budování a údržbě nezbytné občanské i technické vybavenosti a vytváření vhodných podmínek pro cestovní ruch

- soukromý sektor – prostřednictvím podnikatelských subjektů nabízí široký sortiment služeb
- dobrovolný sektor – zájmová sdružení a asociace, hájí zájmy členů v oblasti cestovního ruchu
- místní obyvatelstvo – jeden z indikátorů rozvoje cestovního ruchu, neboť reakce místních na účastníky cestovního ruchu může mít pozitivní nebo negativní vliv

Management destinací má přispět k rozvoji sdružených jednotek v příslušném území, nevylučuje spolupráci subjektů, které v rámci destinace mají konkurenční postavení. V závislosti na typu spolupráce a geografické poloze, může zapojení subjektů a jejich kooperace probíhat na třech úrovních:

- spolupráce mezi podnikatelskými subjekty
- spolupráce mezi veřejnoprávními subjekty
- PPP – veřejno – soukromé partnerství (Srb, 2003).

Součinnost subjektů musí být založena na vzájemné výhodnosti a nalezení společných zájmů zúčastněných stran. Faktorem úspěchu je především vysoká míra důvěry mezi zainteresovanými stranami, jedná se o dlouhodobý a kontinuální proces. Palatková (2006) vymezuje organizace destinačního managementu, které jsou tvořeny nejsilnějšími a nejvýznamnějšími partnery v regionu. Z geografického hlediska je dělí na lokální, regionální, národní a kontinentální turistické organizace. Ze zákona mohou vznikat destinační společnosti, jak uvádí Srb (2003) v těchto právních normách:

- sdružení právnických osob
- příspěvková organizace
- řídicí instituce jako integrální část dobrovolného svazku obcí
- obecně prospěšná společnost
- společnost s ručením omezeným

Cílenou aktivitou v cestovním ruchu je vznik produktu, který se může vyvinout z výše zmíněné spolupráce několika subjektů či aktivitou jednoho a představuje komplexní soubor požadovaných zážitků. Charakteristické je pro něj prolínání hmatatelných a nehmataelných složek do jednoho komplexního celku. Ten je souhrnem nabídky soukromých a veřejných subjektů, které podnikají v cestovním ruchu nebo koordinují turistické aktivity, z nichž si návštěvník destinace vybírá. Schopnosti

destinací jsou v současném konkurenčním prostředí výrazně určeny způsobem řízení destinace.

Vhodné řízení:

- vytváří vhodné vize a strategie destinace
- posiluje image destinace a volí vhodné formy propagace a prezentace
- zabezpečuje finanční zdroje
- napomáhá vzdělávání a růstu odbornosti
- podporuje výchovu místního obyvatelstva s cílem zlepšení vztahu k cestovnímu ruchu
- koordinuje aktivity a spolupráci se subjekty nacházejícími se v destinaci
- zjišťuje turistický potenciál a aktualizuje jej
- hájí a zastupuje zájmy destinace vzhledem k veřejnosti a úřadům (Lednický, Pyka, 2011).

Vhodně vytvořeným marketingem se zároveň vytváří i originální destinační identita. Dobře zvolená image dokáže spoluvytvářet důležitou návštěvnickou věrnost.

V rámci propagace se doporučuje využít tržních příležitostí především v podobě:

- nabídky něčeho, čeho je na trhu nedostatek
- nabídky již známé destinace novým vylepšeným způsobem
- nabídkou nového produktu destinace (Palatková, 2006).

Nejvyužívanější podobou nabídek jsou tištěné brožury, tištěná média, televizní reklama, rozhlasová reklama, postery a billboardy, reklama v kině a na internetu. Produkt, který není vhodně propagován, si pomaleji získává pozici na trhu a hůře se prodává. V oblasti cestovního ruchu se klade na propagaci velký důraz. V souvislosti s tím vznikají specifické nabídky ve formě balíčků a programování. Tvorba balíčků má za úkol propojit různé služby jako celek a pomoci tím mimo jiné ke zvýšení odbytu těch služeb, které jsou hůře prodejné, zvýšení vytiženosti kapacit, řízení toku návštěvníků a ovlivnění kalkulace ceny (reklamní triky). Programování naopak vytváří vzájemně navazující nabídky služeb a atraktivit cestovního ruchu, nejčastěji řešené například formou souvislé nabídky sportovních a kulturních možností v daném místě (MMR, 2007).

3.2 Pozitiva a negativa rozvoje cestovního ruchu v destinaci

Cestovní ruch v destinaci může mít různé důsledky ať již pozitivní nebo negativní. Lednický a Pyka (2011) je rozděluje do několika oblastí – ekonomické, sociální, kulturní a dopady na životní prostředí. Rozhodnutí o rozvoji cestovního ruchu by mělo být v rovnováze s národními a místními potřebami, se soukromým sektorem a státem, s místními komunitami, se společenstvím občanů, s turisty a s hromadnými sdělovacími prostředky.

Pozitivní dopad, který má cestovní ruch na různé aspekty lidské činnosti a životní prostředí, nemůže být v teoriích rozvoje popřen. V mnoha případech cestovní ruch otevírá různé příležitosti k posílení pravomocí místních komunit a k ochraně životního prostředí, jež některé zmiňují Risteski, Kocevski a Arnaudov (2012) – jedná se o vytváření nových pracovních míst a možností, expanzi místních ekonomik, zachování ohroženého kulturního dědictví, zlepšování povědomí veřejnosti a vzdělávání. Dochází ke zlepšení vybavenosti infrastruktury, která je využívána i místními obyvateli. Do rozvoje by měly být zapojeny všechny zainteresované strany na příslušných úrovních, aby podporovaly rozvoj služeb cestovního ruchu, které jsou plánovány, řízeny a kontrolovány místními komunitami. To by zajistilo zachování výnosů z cestovního ruchu v místních komunitách. Komunikace mezi zúčastněnými stranami je důležitá, aby byla efektivní alokace zdrojů.

Rekreanti se většinou na činnostech obce nepodílejí, ale i tak jsou neodmyslitelnou součástí většiny obcí a mohou napomáhat k regeneraci obce. V řadě obcí se majitelé rekreačních chalup svou péčí o majetek významně podílejí na zachování urbanistické, architektonické a estetické tváře obce. V mnoha případech se podílejí na rozvoji místních tradic. Podílejí se i na rozvoji společenských a kulturních aktivit (Svobodová, 2011).

V literatuře se objevují i četné negativní pohledy na rozvoj cestovního ruchu v destinacích. Jako zápor se jeví především jeho dopad na místní životní prostředí, kulturu a životní styl. Rozvoj cestovního ruchu v minulosti nedostatečně zohledňoval omezení přírodních zdrojů, dopad na volně žijící zvířata a ohrožení různými kulturami. Životní prostředí bylo ignorováno. To vede ke zvažování přístupů k více udržitelnému rozvoji cestovního ruchu (Risteski, Kocevski, Arnaudov, 2012).

Dalšími negativy majícími vliv na destinaci cestovního ruchu se zabývají i Vystoupil a Šauer (2011), uvedli například budování infrastruktury cestovního ruchu,

kteřé může významným způsobem změnit prostorové vztahy venkovských a městských sídel. Určité negativní dopady lze očekávat především v chráněných krajinných oblastech, v nichž leží naprostá většina turisticky atraktivních horských středisek, a to v důsledku investorských tlaků a záměrů. S rozvojem zimních sportů a rekreace (nové lanové dráhy a sjezdové tratě) souvisí výstavba parkovišť a příjezdových komunikací, ubytovacích a gastronomických zařízení.

Binek (2011) zdůrazňuje problém vzniku komerční funkce destinace, která se úzce zaměřuje na nabídky cestovního ruchu a postupně vytlačuje či potlačuje běžné funkce sídla. Dochází ke vzniku a rozvoji tzv. turistických ghett. Tato území definuje jako území, kde žijí návštěvníci zcela odděleni od stálých obyvatel. Poté dochází k tzv. turistifikaci, což je proces vytlačování základních funkcí sídla, které se stává destinací cestovního ruchu jako výsledek monokulturní hospodářské funkce cestovního ruchu. Jedná se o funkční změnu území z původní rezidenční funkce na turistickou. Dochází k preferování uspokojování potřeb návštěvníků destinace na úkor každodenních potřeb a životního stylu rezidentů dané obce. Obec či území jsou vybaveny zařízeními cestovního ruchu, jsou rekonstruovány, je upravena krajina, jsou vyčištěny od nežádoucích elementů, zinscenovány, řízeny či jinak organizovány. Důsledkem tohoto procesu je rozsáhlá ztráta jejich původní atmosféry (*genia loci*) a vzhledu. Postupně jsou izolovány od běžného života. Odlišnost rekreatantů je také v sezónnosti jejich přítomnosti ve střediscích cestovního ruchu a také ve způsobu života během jejich pobytu. Původními obyvateli nebývají rekreatanti vždy přijímáni příznivě (Svobodová, 2011).

Obyvatelé a podnikatelé vytváří či přetváří svými aktivitami charakter prostředí. Jedním aspektem je dle autorů hospodářský rozvoj venkova a na druhou stranou vyvstává otázka, zda realizované kroky k dosažení ekonomických cílů nepovedou k destrukci venkovských znaků a hodnot. Proto pro rozvoj venkova platí důležitost diverzifikace přístupů a nástrojů a citlivé volby rozvojových cílů (Binek, 2009).

Na další negativa poukazují i Lednický a Pyka (2011), vlivem vzrůstajícího cestovního ruchu v destinaci může dojít ke zvýšení ceny půdy a zvyšování daní i poplatků. Dále se zvyšuje náročnost na veřejné služby v době, kdy je zvýšená koncentrace lidí v dané oblasti. Mezi sociální dopady zařazují migraci původního obyvatelstva v důsledku zvyšování životních nákladů. Problémem je i změna spotřebitelského chování původních obyvatel. Vlivem zvýšené koncentrace lidí může docházet k poklesu morálky a rozvinutí patologických jevů.

Problémem mohou být územní změny, které přináší rozsáhlé projekty cestovního ruchu. Omezení v nedostatečné identifikaci či nedocení skutečného potenciálu cestovního ruchu v daném území. Další otázkou je nižší návštěvnost než se očekávalo, či poloha a s tím související nedostatečná dopravní dostupnost. Konzumní způsob života může snižovat význam tradičních lokalit a objektů. Poroste důležitost dostatku příležitostí k zábavě, ke sportovním a herním aktivitám apod. Z těchto důvodů bude procházet prostorová struktura center a hlavních regionů cestovního ruchu podstatnými změnami (Macháček, 2002).

4 Rozvoj cestovního ruchu v ČR: se zaměřením na rozvoj stávajících a nových destinací

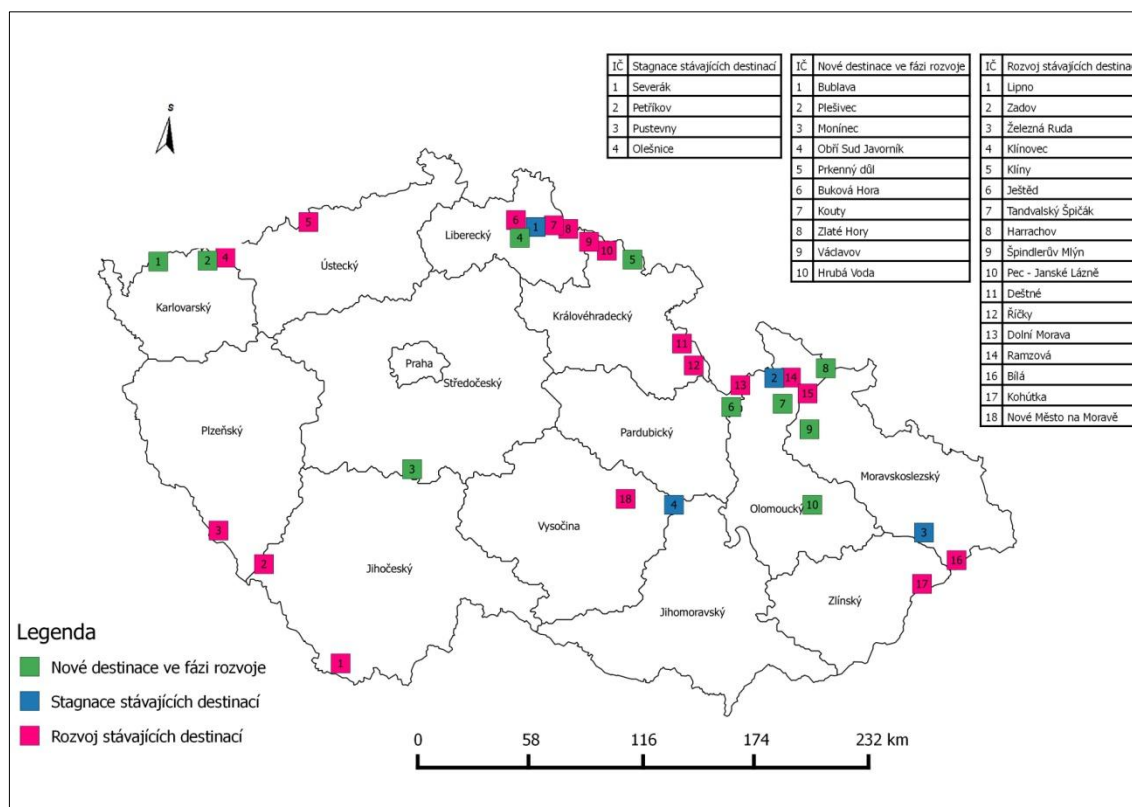
Historie cestovního ruchu na území České republiky spadá k založení Klubu českých turistů v roce 1888. Vrcholem jejich činnosti před vznikem Československa bylo budování rozhleden a turistických chat. Vznikem Československa se otevřely nové obzory a zvýšila se chuť obyvatelstva poznávat a cestovat. V období 1921 – 1937 patřilo Československo k významným evropským zemím zahraničního cestovního ruchu a řadilo se na 8. místo v Evropě. Domácí cestovní ruch byl ještě významnější (Wokoun, Vystoupil, 1987).

Prvním negativním faktorem v rozvoji cestovního ruchu bylo období v letech 1948 – 1989. Došlo k omezení svobodného cestování do zahraničí a vynucení orientace obyvatel na sousední socialistické země. Docházelo k postupnému znárodnění a rušení zařízení cestovního ruchu. Došlo ke zrušení jednoho z nejdůležitějších organizátorů a činitelů cestovního ruchu u nás, a to Klubu československých turistů. V tomto období se začaly objevovat nové formy cestovního ruchu - podniková a výběrová rekreace ROH a také vznikaly objekty individuální rekreace. Dominovala především rekreace u vody a v horských oblastech (Vystoupil, Šauer, 2011). Od šedesátých let výrazně přibývalo objektů individuální rekreace, postupně vznikají nové oblasti a centra chatové rekreace. Díky postupně větší mobilitě obyvatel docházelo i ke změnám v pohraničí, kde lidé využívali volný obytný fond. Sedmdesátá léta lze zařadit z hlediska přírůstků chatové rekreace jako nejintenzivnější (Wokoun, Vystoupil, 1987).

4.1 Vývoj po roce 1989

Po roce 1989 došlo k zásadní změně ve vývoji a organizaci cestovního ruchu. Došlo k navrácení zařízení cestovního ruchu do rukou podnikatelů, tento proces započal v roce 1991. Rozvoj horských středisek cestovního ruchu neprobíhal dle Vystoupila a Šauera (2011) rovnoměrně, výhodu měly střediska na hranicích s Německem, naopak na Moravě lze v prvních patnácti letech mluvit o stagnaci středisek, k investicím dochází až v posledních letech. Od konce 20. století rostla výstavba v přírodně atraktivních územích. Vznikala tak i nově budovaná horská střediska, kde se zvyšuje koncentrace hotelů. Významně byl růst podpořen i díky strukturálním fondům EU.

V České republice existuje velké množství horských středisek, které se nachází v různé fázi svého vývoje. Ve většině areálů v České republice dochází k rozvoji turistické infrastruktury. V posledních letech však vznikla i zcela nová střediska tzv. na zelené louce. Takových areálů vzniklo nejvíce v oblasti Jeseníků. Vybrané areály po celé republice jsou znázorněny v mapě na obrázku 2. Největší investici do oblasti cestovního ruchu v posledních letech jednoznačně dostalo středisko Dolní Morava, dosáhla téměř jedné miliardy korun. Pomocí druhé největší investice v oblasti Jeseníků vznikl nový skiareál Kouty nad Desnou, kde se její hodnota vyšplhala na více než půl miliardy korun. O polovinu méně bylo proinvestováno ve zcela novém středisku Červená Voda, v pořadí další dvě velké investice v Jeseníkách byly použity rovněž na výstavbu nových skiareálů, a to Přemyslov a Zlaté Hory. Těchto pět lokalit tvoří souhrn pěti největších investic v oblasti cestovního ruchu od Jeseníků po Orlické hory (Lanové dráhy, 2015).

Obr. 2 Vybrané horské destinace cestovního ruchu v ČR a jejich stádium vývoje

Zdroj: Lanové dráhy, Holidayinfo, 2015; vlastní zpracování

Naproti tomu venkovské oblasti po roce 1989 upadaly, nejvíce periferní oblasti ČR. Což v těchto místech bylo způsobeno především nevhodnými formami zemědělství a lesního hospodaření a přerozdělováním prostředků do rozvoje osídlení. Z obcí se postupně stávaly noclehárny nebo místa pro víkendovou rekreaci (Říha, 2003).

V současnosti je členěno území České republiky podle společné evropské klasifikace, aby bylo možné porovnávat jednotlivé evropské regiony. Území ČR je členěno na úrovně NUTS I (celé území ČR), NUTS II (regiony soudržnosti – využití strukturálních fondů) a NUTS III (úroveň krajů – hlavně propagace cestovního ruchu), NUTS IV (okresy) a NUTS V (obce). Další členění v České republice vymezuje 15 turistických regionů a 44 turistických oblastí. Některé obce se sdružují do vyšších celků ve formě mikroregionů či euroregionů na nadnárodní úrovni (MMR, 2007).

Vznik a rozvoj středisek není náhodný proces, ale je logickým vyjádřením působení především lokalizačních předpokladů a následně faktorů realizačních. Existuje mnoho prací zabývajících se typizací středisek cestovního ruchu na základě různých charakteristik. Dle Mariota (2001) lze k nejstarším řadit rozdělení na základě polohy, nejrozšířenější typizací je velikostní rozdělení středisek cestovního ruchu. Nejčastěji se měří počtem přenocování ve volně přístupných ubytovacích zařízeních. Intenzita cestovního ruchu se vypočte pomocí různých indexů, jedním z nich je index turistické funkce.

Funkční typologie středisek cestovního ruchu byla stanovena na základě převažující funkce daného střediska. Vystoupil a Šauer (2011) rozdělili střediska cestovního ruchu České republiky do těchto základních funkčních typů:

- střediska letní rekreace u vody
- horská střediska letní a zimní rekreace
- historická města a střediska mezinárodního a národního významu
- historická města nadregionálního významu
- ostatní města
- přírodní atraktivity
- lázeňská města
- ostatní turistická střediska
- nejvýznamnější střediska druhého bydlení

Významnost je pak dána počtem lůžek v hromadných ubytovacích zařízeních, počtem přepravených osob za hodinu či počtem míst v restauracích, jež ovlivňují objem návštěvnosti střediska (Mariot, 2001).

Výstavba ubytovacích zařízení cestovního ruchu a především výstavba objektů druhého bydlení dle Vystoupila a Šauera (2011) výrazně ovlivňuje jak funkčně – prostorovou strukturu osídlení, tak funkčně – prostorové využití území. Jedním z významných ukazatelů prostorové diferenciacce cestovního ruchu středisek je turisticko – rekreační funkce, vyjadřující intenzitu turistické aktivity v dané destinaci.

S tím souvisí základní prostorové a funkční souvislosti, především změna obytné funkce obcí na funkci obytně – rekreační až dominantně rekreační. Na jedné straně je zde signalizována postupná rekreační transformace sídel z důvodů vysídlování horských a podhorských obcí. Na druhé straně i problematika hranic turisticko – rekreační únosnosti území cenných přírodních krajinných lokalit v národních parcích i ve vybraných chráněných krajinných oblastech. Jedním z významných problémů udržitelnosti cestovního ruchu je také otázka rekreační únosnosti území.

Z hlediska funkčně – prostorového využití území bylo vymezeno několik typů rekreační krajiny, jedním z nich je horská krajina, která je přírodně nejatraktivnější. Je územím, které disponuje největším podílem potenciálních rekreačních ploch. V horských oblastech je lokalizována téměř třetina lůžek v České republice, jejich rozmístění je nerovnoměrné.

V České republice má, jak uvádí Vystoupil a Šauer (2011), velký význam druhé bydlení. Vysokým počtem objektů individuální rekreace má Česká republika v Evropě specifické postavení. Vybavenost českých domácností rekreačním objektem je jedna z nejvyšších v Evropě. Tzv. chalupářství vděčíme za zachování mnohého bohatství venkova, zejména v pohraničí po odsunu německého obyvatelstva (Říha, 2003). Chalupaření dělí Fialová (1999) na dva typy. Prvním typem je využití objektů opuštěných při odsunu obyvatelstva po druhé světové válce. Druhý typ souvisí se socialistickou industrializací, kdy obyvatelstvo odcházelo z venkova do urbanizovaných oblastí a současně si budovalo objekty individuální rekreace. Na zachování krajinného rázu a urbanistické kvality venkovských sídel mají oba typy chalupaření pozitivní vliv.

5 Data a metodologie výzkumu

Metodologie výzkumu spočívá ve zhodnocení změn, které se udály v obci Dolní Morava vlivem rozvoje cestovního ruchu. Teoretická část práce je zaměřena na popis nutných předpokladů pro rozvoj cestovního ruchu a taktéž životní cyklus, kterým procházejí všechny destinace cestovního ruchu nejen v České republice, ale po celém světě. Dále je popsán destinační management, který je nutný pro efektivní rozvoj oblasti. Tato část je zpracovávána z knižních i internetových zdrojů. Mapy ke střediskům v České republice jsou zpracovány v programu QGis pomocí dat z webových stránek Holidayinfo a Lanové dráhy.

Další část práce je již zaměřena na obec Dolní Moravu a její přírodní a socioekonomickou charakteristiku. Bylo využito především dat z Českého statistického úřadu, jež byly zpracovány formou tabulek a grafů v programu Microsoft Excel. Mapy vymezení území jsou zpracovány pomocí programu QGis. V této kapitole je použit vzorec pro výpočet indexu turistické funkce $Tf(t) = \frac{L \times 100}{P}$, kde $Tf(t)$ = turistická funkce střediska, L = počet lůžek v ubytovacích zařízeních a P = počet obyvatel střediska (Mariot, 2001). K výpočtu byla použita data Českého statistického úřadu. Tento index nabývá různých hodnot podle intenzity cestovního ruchu ve zkoumaném středisku. Pokud je:

- $Tf(t) < 4$ téměř žádná turistická aktivita
- $Tf(t) = 4 - 10$ nevýrazná turistická aktivita nebo je funkce cestovního ruchu rozpuštěna v ostatních funkcích destinace
- $Tf(t) 10 - 40$ destinace s významnou, ale nepřevažující funkcí cestovního ruchu
- $Tf(t) 40 - 100$ převážně turistická destinace
- $Tf(t) 100 - 500$ významná destinace cestovního ruchu
- $Tf(t) > 500$ hyperturistická destinace (Musil, 2008).

V sedmé kapitole jsou popsány změny v průběhu času. Obec se měnila ze zemědělsky zaměřené na středisko cestovního ruchu. Tato kapitola je zpracována z dobových materiálů (pamětní knihy) a dalších knižních nebo internetových zdrojů, které se zabývají danou oblastí. Novodobá situace je popsána s využitím internetových zdrojů a zpravodajů obecního úřadu, které vychází od roku 2003. Prostorové rozmístění a využití budov v obci je zpracováno do map pomocí programu QGis.

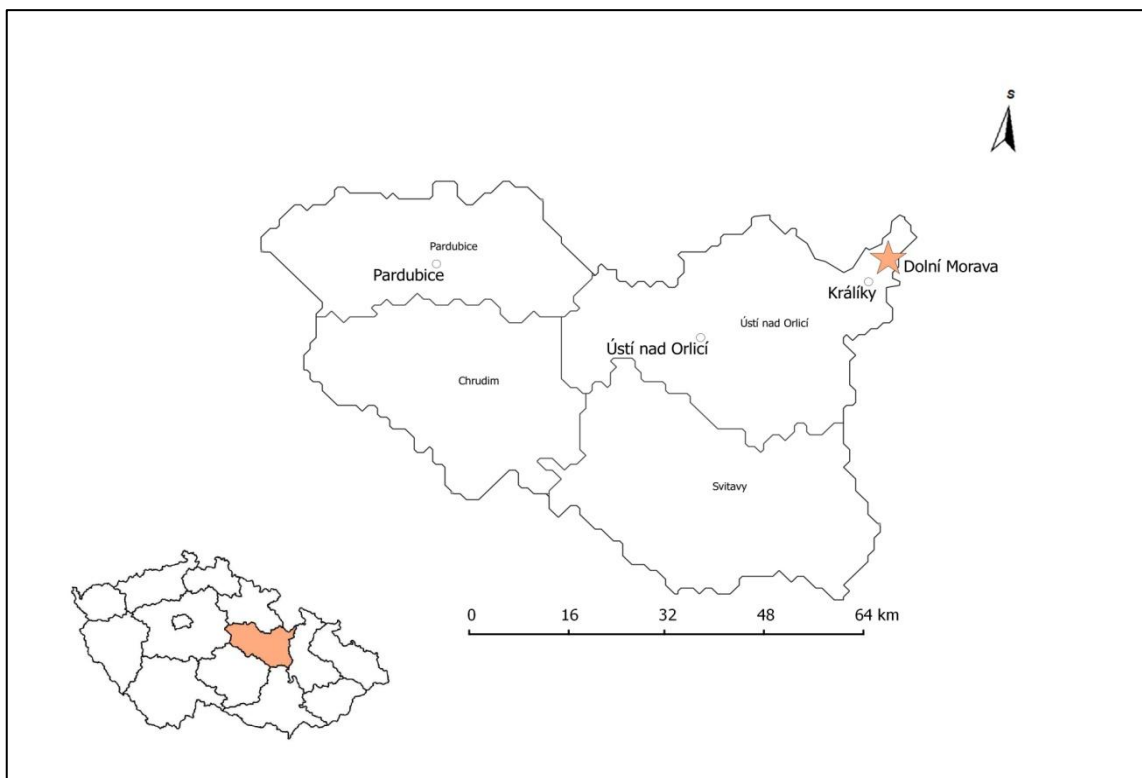
V osmé kapitole je analyzován dotazník. Má poskytnout informace o tom, jak rozvoj cestovního ruchu v obci hodnotí rekreanti a trvale žijící obyvatelé obce. Tato metoda byla zvolena jako nejvhodnější k vyjádření postojů rezidentů k situaci v obci. Má poskytnout informaci o tom, jestli se liší postoje trvale žijících obyvatel v obci od postojů rekreantů. Primární data byla sbírána především dotazováním, malá část pomocí internetu. Dotazník se skládá z 21 otázek, z nichž 4 sledovaly demografické charakteristiky respondentů. Většina otázek je uzavřených s možností zvolit více odpovědí. Pouze jedna otázka byla zvolena s otevřenou odpovědí. Výsledky jsou zpracovány pomocí programu Microsoft Excel ve formě grafů a tabulek.

Další kapitola je zaměřena na popis fungování destinačního managementu v obci. Soustřeďuje se na organizace, které jsou zapojeny do řízení cestovního ruchu a které získávají peněžní prostředky z dotačních programů. Tato kapitola je zpracována z internetových zdrojů.

V desáté kapitole je vypracována situační analýza obce ze všech zjištěných poznatků z předchozích kapitol, které jsou interpretovány pomocí SWOT matice. Navrženy jsou směry vývoje a případná opatření, kterými by se destinace měla zabývat, aby bylo dosaženo jejího trvalého rozvoje. Tyto návrhy vyplývají ze silných a slabých stránek obce, příležitostí a hrozeb působících z vnějšího prostředí.

6 Geografická charakteristika obce Dolní Morava

Obec Dolní Morava se nachází ve východním cípu Pardubického kraje v okrese Ústí nad Orlicí. V rámci NUTS II se jedná o region Severovýchod. Na okraji katastrálního území obce se nachází hranice Moravy a Čech, která prochází přes vrcholy Sušina, Podbělka a Slavník. Jedná se o obec, která hraničí s Polskem, hranice se táhne přes vrcholy Králický Sněžník, Malý Sněžník až na vrch Klepý. Nejbližším městem jsou Králíky, které jsou zároveň obcí s rozšířenou působností. Pověřený obecní úřad se nalézá taktéž v Králikách. Obec patří do mikroregionu Sdružení měst a obcí Orlicko a do MAS Orlicko (RIS, 2014). Katastrální výměra obce činí 3 659,1 hektarů a člení se na části: Dolní Morava, Horní Morava a Velká Morava. K 31. 12. 2013 v obci žilo celkem 302 obyvatel, z toho 161 mužů a 141 žen (ČSÚ – Veřejná databáze, 2015).

Obr. 3 Geografická poloha obce Dolní Morava

Zdroj: Vlastní zpracování

Obec je vzdálena 104 kilometrů od krajského města Pardubic. Město Hradec Králové je blíže – 97 kilometrů a Olomouc je vzdálená 87 kilometrů. Nejbližšími okresními městy jsou Šumperk vzdálený 40 kilometrů a Ústí nad Orlicí vzdálené 52

kilometrů. SO ORP Králíky se nachází 7 kilometrů od obce (Mapy.cz, 2015). V obci se nachází silnice 3. třídy, která byla opravena v roce 2006. V Červeném Potoce se tato komunikace napojuje na silnici 2. třídy vedoucí do Králík, ta prošla rekonstrukcí v letech 2013–2014 (iDNES.cz, 2013). V obci se nachází několik zastávek autobusové dopravy, která je zajišťována směrem do Králík. Nejbližší vlaková zastávka je v Červeném Potoce a je vzdálena 4,1 kilometrů (Mapy.cz, 2015).

6.1 Přírodní rekreační potenciál

Obec Dolní Morava spadá do geomorfologického celku Králický Sněžník. Podle Demka a Mackovčina (2006) se jedná o členitou hornatinu na rozhraní České republiky a Polska. Je složená z rul, migmatitů a svorů s vložkami křemenců a krystalických vápenců. Nachází se zde zbytky zarovnaného povrchu přemodelovaného v pleistocénu kryogenními pochody, zbytky tropického krasu v mramorovém lomu a nalezneme zde i krasové jevy.

Nejvyšším vrcholem je Králický Sněžník, zároveň se jedná o nejvyšší horu masivu Králického Sněžníku (foto 1 v příloze), jeho výška je 1423 m n. m. Vrchol se nachází nad horní hranicí lesa. Na vrcholech tohoto pohoří se rozprostírají rašeliniště, konkrétně na Sušině a Podbělce. Na úpatí Podbělky se rozkládá také mramorový lom a Patzeltova jeskyně. Mezi významné tvary reliéfu na území Dolní Moravy lze zařadit četná kamenná moře a kamenné skalní sruby, jež jsou typické pro vrcholové partie pohoří, nejznámější z nich jsou Vlačstovčí skály. Na území se vyskytují četné krasové jevy – jeskyně, ponory, vyvěračky. Nejvýznamnější jsou jeskyně Tvarožné díry, Patzeltova jeskyně a vyvěračka Mléčný pramen (Jeseníky Info, 2015). Mramorový lom je lokalitou, kde se dříve těžil sněhově bílý nebo různě barevný sněžnický mramor, zpracovávaný následně v nedalekých Králíkách. Dnes jsou vedena jednání o obnovení těžby, či využití lokality k rekreačním účelům (Zpravodaj obce Dolní Morava, 2003 - 2015). Největším vodopádem v tomto pohoří je vodopád Pod Strašidly, který je částečně skrytý v porostu mezi skalními srázy. Za zmínku stojí i lavinová strž, vedoucí od pramene řeky Moravy do údolí (Králický Sněžník, 2015).

Dolní Moravou protéká řeka Morava, která pramení pod vrcholem Králického Sněžníku ve výšce 1380 m n. m. (Jeseníky Info, 2015). Ještě v katastru obce se do ní vlévá několik potoků. Významným vrcholem v oblasti hydrologie je vrch Klepý, tzv. trojmořský vrch. Jedná se o hlavní evropské rozvodí, které rozděluje území do

úmoří Černého, Severního a Baltského moře. I proto je celé pohoří nazýváno střechem Evropy. Řeka Morava a její přítoky odvádí vody do Černého moře, Lipkovský potok do Severního moře a Nisa Kladská do Baltského moře.

Podnebí je v této oblasti studené, vlhké a značně drsné. Roční průměr srážek na Králickém Sněžníku činí 1230 mm. Počet dní se srážkami je 253, z toho 116 dní sněží. Asi 150 dní nevystupuje teplota nad 0°C, dalších 150 dní se pohybuje mezi 5 až 10°C a jen 65 dní od 10 do 15°C (Králický Sněžník, 2015). Charakter mikroklimatu ovlivňuje i rozšíření rostlinných a živočišných druhů, tvářnost krajiny modeluje mimo jiných i vítr (Králický Sněžník, 2010).

V katastrálním území obce se nacházejí podzosoly – podzoly, četné jsou i kambisoly – kambizemě a v malé míře se zde vyskytují i stagnosoly – pseudoglej. Vrcholové partie lze označit za krajinu horských holí, zbytek území zaujímá především lesnatá krajina, na jižním okraji katastrálního území se nachází lesozemědělská krajina a zemědělská krajina (Národní geoportál INSPIRE, 2014). Ze zemědělské půdy zaujímají největší podíl trvalé travní porosty, celkem 679,91 hektarů. Zastavěná plocha se nachází ve středu katastrálního území obce v blízkosti řeky Moravy a její plocha představuje 13,4 hektarů (ČSÚ – Veřejná databáze, 2015).

Vegetace na vrcholu Králického Sněžníku je subalpínská s převládajícími trávničky a vřesovišti. Horské smrčiny se nachází ve výškách 1100 – 1350 m n. m., v nižších výškách jsou přirozenou vegetací buky, jedle a smrky (Králický Sněžník, 2015). Díky antropogennímu vlivu převládají převážně uměle vysazované smrkové lesy. Oblast byla v minulosti hojně obhospodařovaná. Dnes se zde nachází pouze 26 % lesů v původním složení. Na zdejších porostech je jasně patrné znečištění imisemi (Jeseníky Info, 2015).

Na území se vyskytuje velký počet chráněných druhů rostlin a živočichů. Z tohoto důvodu byla lokalita vyhlášena Národní přírodní rezervací v roce 1990, její výměra činí 1695 hektarů (Turistická oblast Králický Sněžník, 2015). Oblast je začleněna jako evropsky významná lokalita v soustavě Natura 2000. Nižší polohy pod rezervací jsou začleněny do Ptačí oblasti Králický Sněžník s výměrou 11 379 hektarů (Králický Sněžník, 2010).

6.2 Socioekonomické charakteristiky

Obec Dolní Morava se v současnosti nachází na území Čech, jedná se o pohraniční region. Obec byla v minulosti zasažena odsunem německého obyvatelstva. Nově byla osidlována po válce. Nikdy však již nedosáhla tak velkého počtu obyvatel a domů, jako tomu bylo dříve. V hospodářství dříve převládal primární sektor. V současnosti se nejvíce rozmáhá sektor služeb.

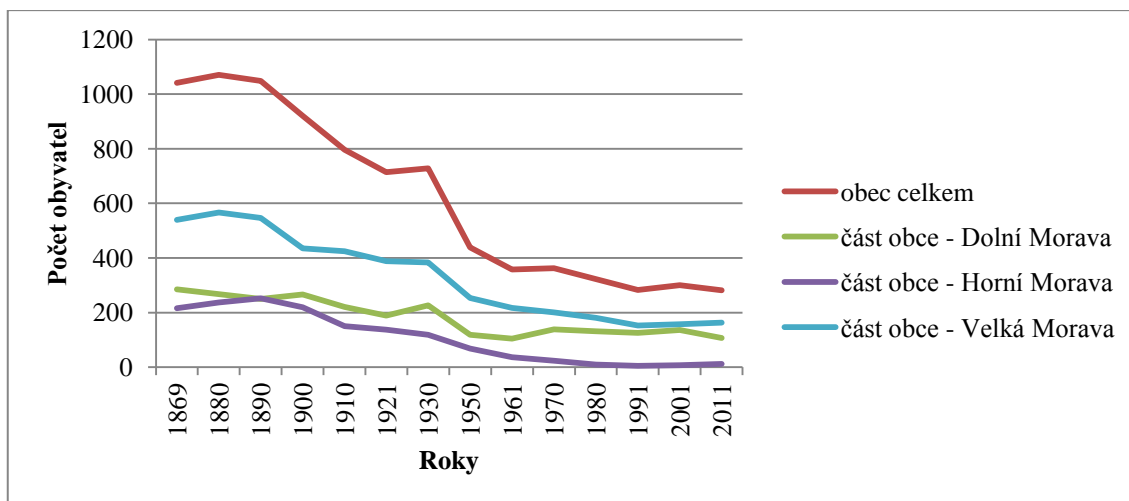
6.2.1 Historie osídlení a vývoj administrativy obce

První osídlování údolí horního toku řeky Moravy se datuje do 16. století. Hranici mezi Moravou a Čechami dříve tvořila řeka Morava. Na pravém břehu, tedy v Čechách, byla založena ves Morava. První písemná zmínka o této vsi je z roku 1577. Následně proběhlo rozdělení vsi na Horní a Dolní Moravu, což je doloženo Müllerovou mapou z roku 1720. Až do roku 1850 spadaly tyto vsi pod králické panství. Na levém břehu, tedy na Moravě, jsou první písemné zmínky o Velké Moravě z roku 1564 a tato ves spadala do roku 1850 pod panství Kolštejn (Pamětní kniha, 1947).

Od roku 1960 jsou všechny tři vsi sloučeny pod jednu obec, Dolní Moravu. Jak již bylo zmíněno, horní tok řeky Moravy tvořil historickou hranici mezi Čechami a Moravou. V roce 1960 při územní a správní reformě byla tato hranice posunuta směrem na východ na hřeben vrcholů Sušiny a Podbělky. Od tohoto roku spadá celá obec Dolní Morava na území Čech (Jeseníky Info, 2015).

V předválečných letech bylo v této oblasti stavěno československé opevnění, obec Dolní Morava spadala pod Králickou pevnostní oblast. Na území obce se celkem nachází 6 pěchotních srubů patřících do těžkého opevnění a mnoho lehkých opevnění tzv. řopíků (Československé opevnění, 2015).

V minulosti tvořilo německé obyvatelstvo hlavní národnostní skupinu v obci. První Češi přicházeli tuto oblast osidlovat v roce 1945. V roce 1946 zde bydlelo 152 obyvatel české národnosti, Němců zde zůstávalo ještě 281. V několika vlnách proběhl odsun německého obyvatelstva, probíhalo osidlování a přicházeli stále noví občané. V roce 1950 bylo v obci 159 Čechů a 105 Slováků. Především díky nevhodné poloze a možnosti pracovního uplatnění pouze v zemědělství se zde ne každý usadil nastálo. Docházelo k vyliďňování, znázorněno na obrázku 4 (Pamětní kniha, 1947).

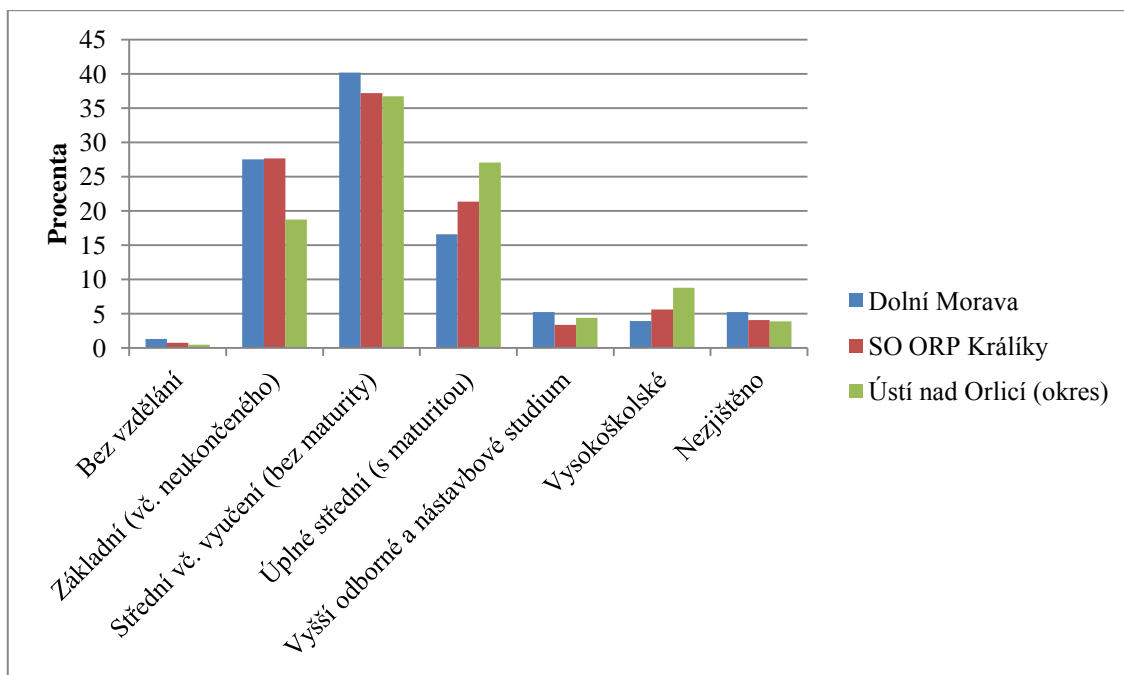
Obr. 4 Vývoj počtu obyvatel dle sčítání obyvatel

Zdroj: ČSÚ – Historický lexikon, SLDB 2011

Od roku 1970 se pohyboval počet obyvatel kolem hranice 300. Nejméně obyvatel žilo v obci v roce 1999 a to celkem 269, od té doby dochází opět k mírnému nárůstu počtu trvale žijících osob na území obce i díky rozvoji cestovního ruchu a novým pracovním příležitostem (ČSÚ, 2014).

Ve srovnání vzdělání obyvatelstva obce vzhledem k SO ORP Králíky a celému okresu Ústí nad Orlicí lze říci, že obec Dolní Morava má nejnižší počet vysokoškolsky vzdělaných osob. V okrese je to o 5 procentních bodů více a v SO ORP o 2 procentní body. Obec má vyšší počet obyvatel se středním vzděláním bez maturity. Takto vzdělaných je 40 procent obyvatel. Bez vzdělání je velmi nízký počet obyvatel ve všech třech sledovaných územích. Ve srovnání s celým okresem Ústí nad Orlicí i SO ORP Králíky je v obci Dolní Morava méně středoškolsky vzdělaných osob s maturitou. O 10 procentních bodů méně než v celém okrese a o 4 procentní body méně než ve SO ORP Králíky. Celkové poměry za všechny kategorie jsou znázorněny na obrázku 5.

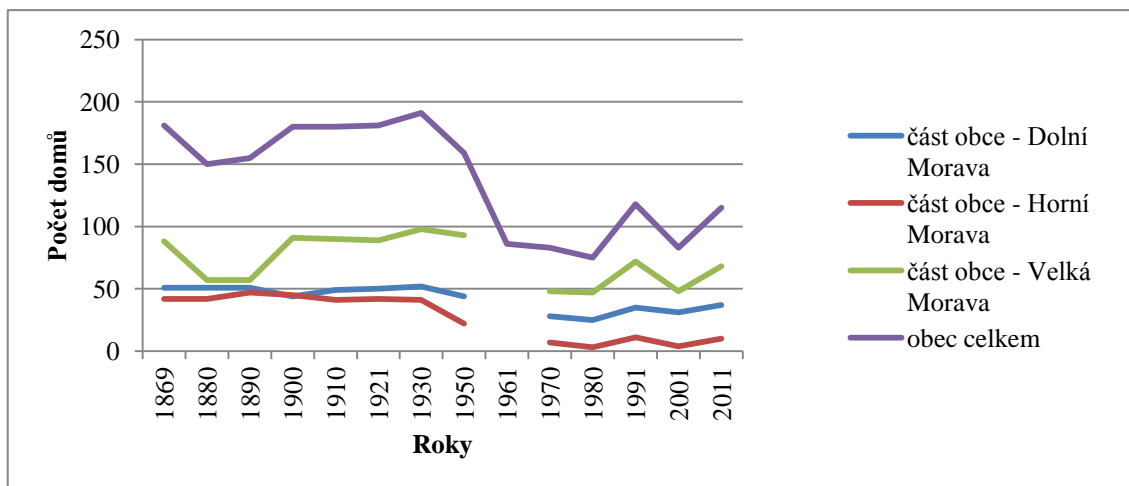
V obci převládají muži nad ženami. Nejvíce občanů je ve věkové kategorii 30 – 39 let, a to 60 obyvatel. Ubývá počet mladých obyvatel ve věkové kategorii 0 – 14 let z 69 v roce 2001 na 48 v roce 2013. Naopak přibývá obyvatel staršího věku a obyvatelstvo v obci mírně stárne.

Obř. 5 Nejvyšší ukončené vzdělání obyvatel nad 15 let

Zdroj: ČSÚ – SLDB 2011, 2014

Domovní fond obce dříve zahrnoval velké množství domů, část jich byla po odsunu Němců opuštěna a vyrabována. Postupně docházelo k bourání a likvidaci zchátralých stavení a jejich srovnání s terémem. Což se projevilo na poklesu počtu domů. Jak je patrné z obr. 6 nejvíce domů se nacházelo v části obce Velká Morava, kde bylo zlikvidováno největší množství objektů. V roce 1961 byla data zjišťována za celou obec. Další roky ukazují celkový úbytek domů v jednotlivých částech obce Dolní Morava. Počet domů se dynamicky vyvíjel (ČSÚ – Historický lexikon, 2004). V roce 1970 tvořily převážnou část obce zemědělské usedlosti – 41, rodinných domů bylo 30, 5 bytových domů a 4 ostatní budovy (Pamětní kniha II., 1976). Postupný nárůst budov lze přičítat zvýšenému turistickému ruchu v obci, kdy v letech 1980 – 1991 bylo vystaveno množství chat a v obci vznikaly první hotely, penziony a ubytovny. Další vlna výstavby přichází od roku 2001 do roku 2011. V roce 2010 při přestavbě Relax & Sport resortu bylo postaveno větší množství objektů. Byly zbudovány i nové chaty a rodinné domy (ČSÚ – Historický lexikon, 2004).

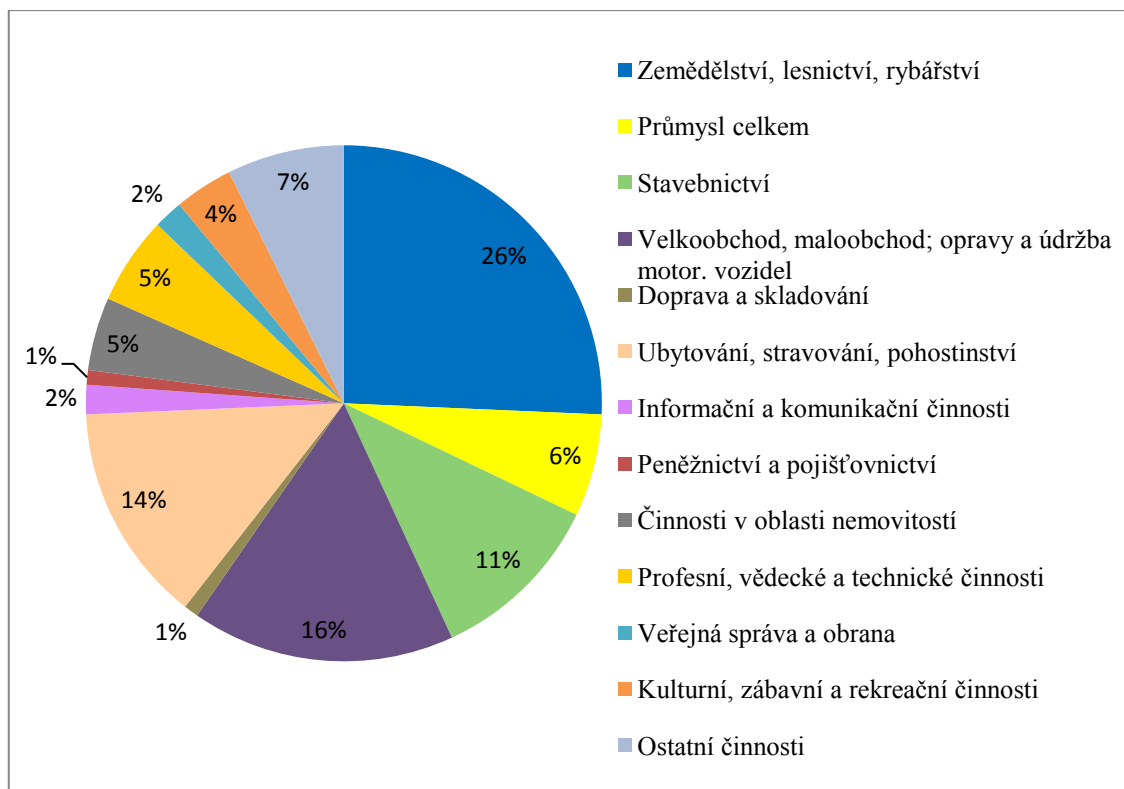
Obr. 6 Vývoj počtu domů v jednotlivých částech obce dle sčítání obyvatelstva

Zdroj: ČSÚ – Historický lexikon, SLDB 2011

6.2.2 Trh práce

V minulosti se jednalo především o zemědělskou obec, pole v obci byla obdělávána až k hranicím lesa. Z rostlinné výroby se pěstovalo převážně ozimé žito. Dalšími plodinami byli oves, pšenice, jarní žito, brambory a len. Obyvatelstvo mělo své zahrádky. Ovocnářství se v této oblasti nedařilo a nebylo rozvinuté. V roce 1960 byl v obci postaven kravín (Pamětní kniha, 1947). V 70. letech se obec stále zaměřovala především na zemědělství, ale zvyšuje se i důležitost turistiky a zimních sportů. V zemědělství převažoval chov dobytka, obdělávaných polí postupně ubývalo a vznikaly louky sloužící k pastvě. V lesním hospodářství se projevovaly škody způsobené imisemi a větrem (Pamětní kniha II., 1976).

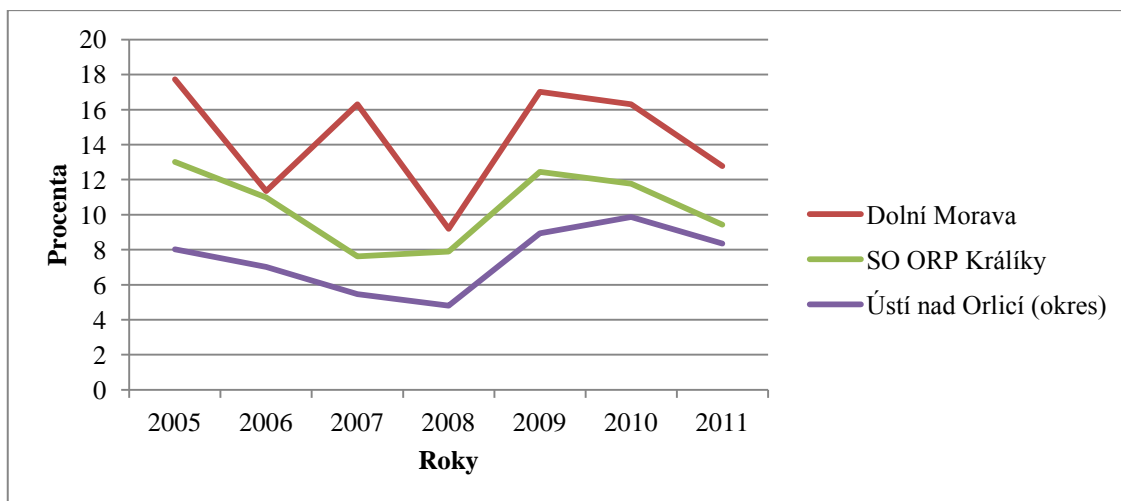
V obci se dle sčítání obyvatel uskutečněného v roce 2011 nachází 129 ekonomicky aktivních obyvatel a 135 ekonomicky neaktivních. Z ekonomicky aktivních obyvatel je 111 zaměstnaných. Zaměstnanost dle odvětví za rok 2014 shrnuje obr. 7. Z celkového počtu 112 ekonomických subjektů, je dle odvětví nejvíce zastoupeno zemědělství, lesnictví a rybářství. V současnosti se jedná především o lesnictví. Dalším významným odvětvím je velkoobchod, maloobchod a cestovní ruch, který zahrnuje ubytování, stravování a pohostinství spolu s kulturní, zábavní a rekreační činností. Od roku 2009 je situace stabilní a poměry v odvětvích jsou velmi podobné (ČSÚ – Veřejná databáze, 2015).

Obr. 7 Zaměstnanost obyvatel dle odvětví (CZ – NACE)

Zdroj: ČSÚ – Veřejná databáze, 2015

Do zaměstnání vyjíždí celkem 24 obyvatel, přičemž 21 mimo obec. Do škol dojíždí celkem 17 obyvatel. Od roku 2005 došlo ke snížení počtu uchazečů o zaměstnání z 26 na 11 osob v roce 2014. Míra nezaměstnanosti v roce 2011 dosáhla 12,77 procent. Ve srovnání s okresem Ústí nad Orlicí a SO ORP Králíky je míra nezaměstnanosti vyšší a z hlediska vývoje koresponduje s vývojem s vyššími územními celky. Nejhuře na tom obec byla v roce 2005, kdy míra nezaměstnanosti dosahovala téměř 18 %. Další velký skok byl v období krize, míra nezaměstnanosti se dostala na 17 % v roce 2009. Od této doby míra nezaměstnanosti klesá, celkové srovnání je patrné z obrázku 8.

Obr. 8 Míra nezaměstnanosti za jednotlivé územní celky

Zdroj: ČSÚ – veřejná databáze, 2015

6.2.3 Cestovní ruch a služby

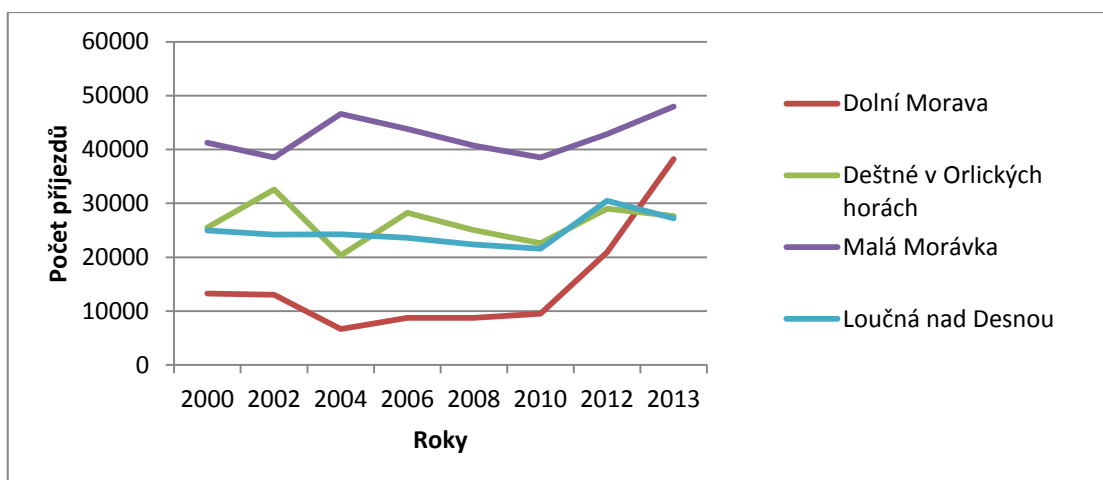
V obci se v minulosti nacházela základní škola, později byla přebudovaná na mateřskou školu. Elektrifikace obce proběhla v roce 1949 (Pamětní kniha, 1947). V roce 1958 byl do provozu uveden obecní rozhlas. V roce 1966 bylo v obci vybudováno betonové koupaliště, napájené vodou z řeky Moravy, dnes již mimo provoz. V roce 1969 došlo k opravě silnice a v roce 1975 bylo vybudováno parkoviště (Pamětní kniha II., 1976). Do konce roku 1980 byla postavena místní prodejna potravin. V roce 1986 byl vystavěn vodovod a v roce 2002 vybudován vodojem. V roce 1993 byly na řece Moravě postaveny 3 vodní elektrárny. V roce 1996 zavedl Telekom v obci ústřednu a poté se připojily i domácnosti. V roce 1997 zasáhla obec povodeň, která strhla silnici, ta byla následně opravena (Pamětní kniha II., 1976).

V současnosti se nejbližší mateřská škola nachází v Červeném Potoce. Základní a střední školy jsou v Králíkách, kde je i nejbližší zdravotní středisko. Menší nemocnice s pohotovostní službou se nachází v Červené Vodě. Větší se všemi odděleními je v Ústí nad Orlicí nebo v Šumperku. V obci se nalézá kulturní zařízení, kostel, hřbitov a veřejná knihovna. Místní prodejna potravin nabízí pouze základní sortiment zboží. V resortu se nachází i specializované prodejny sportovního oblečení a náčiní zásobené dle probíhající zimní či letní sezóny. Nachází se zde taktéž několik půjčoven sportovního vybavení. V obci je vystavěno deset hřišť a zázemí pro sportovní vyžití rekreatů i místních obyvatel. Značené jsou zde trasy pro pěší i cyklo turistiku, singletrail a běžecké trasy pro zimní sezónu. Nechybí ani nabídka doprovodných služeb nabízených

v jednotlivých ubytovacích zařízeních (restaurace, wellness a relaxace, bowling, bary, vinný sklípek, animační programy a další služby).

Z následujícího obr. 9 je patrný zvyšující se příliv rekreatantů v obci Dolní Morava. V roce 2013 bylo evidováno 38 210 příjezdů hostů, zatímco v roce 2000 jich bylo pouze 13 274. Nejméně hostů navštívilo obec v roce 2004 a to pouhých 6 649. Při srovnání s vybranými destinacemi v České republice je vidět, že v návštěvnosti již Dolní Morava předčila Deštné v Orlických horách i Loučnou nad Desnou, které byly vybrány jako destinace s podobným počtem příjezdů. V porovnání s těmito destinacemi je vidět dynamický vývoj Dolní Moravy, která měla na začátku sledovaného období počet příjezdů výrazně nižší, zatímco v současnosti již obě obce předčila a počtem příjezdů hostů se přibližuje Malé Morávce, která má v průběhu let vyšší počet příjezdů hostů oproti ostatním porovnávaným obcím (ČSÚ – Veřejná databáze, 2015).

Index turistické funkce slouží k posouzení intenzity turistické aktivity v území, jeho hodnota činí pro obec Dolní Morava $T(f) = 487,42$. Díky této hodnotě se destinace řadí mezi významné destinace cestovního ruchu, blíží se již k hranici destinace hyperturistické (Musil, 2008). Ve vymezení České republiky spadá Dolní Morava do regionu východní Čechy a oblasti Králický Sněžník (CzechTourism, 2015). V rámci klasifikace lyžařských středisek, jež provádí Asociace lanové dopravy, se měří technická úroveň a vybavenost lyžařských středisek. Dolní Morava je v kategorii nejvyšší - pětihvězdičkové. V této kategorii se nachází tyto areály: Špindlerův Mlýn, Lipno, Ještěd, Dolní Morava, Klínovec, Plešivec, Harrachov, Špičák, Ramzová a Kouty nad Desnou (ALDR, 2013).

Obr. 9 Počet příjezdů hostů ve vybraných destinacích cestovního ruchu

Zdroj: ČSÚ – Veřejná databáze, 2015

7 Rozvoj cestovního ruchu v obci v etapách

Rozvoj cestovního ruchu v obci Dolní Morava lze rozčlenit do několika etap. Objevování destinace cestovního ruchu lze zařadit od počátku vzniku cestovního ruchu na Králickém Sněžníku, kdy do oblasti přicházeli první rekreanti, až do výstavby prvních lyžařských vleků a sjezdových tratí a počátku budování ubytovacích kapacit, k čemuž v obci dochází v 70. letech. Další etapa je od výstavby této infrastruktury, kdy se obec začíná prosazovat jako středisko zimních sportů, až do roku 2009. Postupně rekreační zařízení zastarávala a byla nutná investiční aktivita. K té dochází od roku 2010, kdy se obec proměnila v destinaci cestovního ruchu s celoročním vyžitím, vzniklo množství nové rekreační infrastruktury a obec změnila svou image a stala se vyhledávaným centrem a stále známější destinací cestovního ruchu v České republice.

7.1 Rozvoj do výstavby prvních lyžařských vleků v roce 1975

V tomto období se cestovní ruch prosazuje především na vrcholu Králického Sněžníku, který se stával cílem návštěvníků již poměrně brzy i přes nesnadnou dostupnost. Cestovní ruch se zde zvýšil i výstavbou rozhledny, která se stala motivem k návštěvě. Postupně lze zaznamenat první náznaky lyžování v této oblasti, které byly lokalizovány do vrcholových partií poblíž turistické chaty stojící pod vrcholem do sedmdesátých let.

7.1.1 Objevování destinace cestovního ruchu

První písemná zmínka o prameni Moravy pochází z roku 1325. Je to o mnoho let dříve, než první doložená písemná zmínka o obci. Jde o důkaz, že pohoří ležící na území obce bylo známo již ve středověku. Nejstarší známé kartografické znázornění Králického Sněžníku pochází z roku 1625. Zmínka o hlavním evropském rozvodí se objevuje již v roce 1704. V minulosti zde byl prováděn výzkum složení hornin. První rozsáhlejší popis vrcholu i celého okolí pochází z roku 1805 (Králický Sněžník, 2010).

V průběhu 18. století byly holé horské hřebeny využívány především k pastvě dobytka. Turisté se v té době museli prodírat močály a keři. Na vrcholu byla postavena salaš. Jedna se nacházela přibližně v místech, kde stojí dnes chata horské služby Franciska. Hlavním účelem pro vznik salaší nebyla turistika. Rozhodující byl chov

dobytka a výroba produktů z mléka. Podobně jako v zahraničí se i zde na zimu stěhoval dobytek zpět do údolí. Výroba sýrů v této době se u nás soustřeďovala jen do Krkonoš a právě do oblasti Králického Sněžníku. První turisté si mohli koupit vynikající sýr. Pro stavbu salaší byly nutné znalosti, a tak byli zvaní salašníci ze Švýcarska. Mnohé salaše se nazývaly Švýcárny. Toto označení jim zůstalo, i když se posléze změnilo na turistické chaty (Koranda, 2004).

7.1.2 Počátek cestovního ruchu a lyžování

První zmínky o cestovním ruchu jsou datovány do 19. století, což je dáno především náročným výstupem na vrchol Králického Sněžníku. Mnohé urozené osobnosti ani tato náročnost neodradila před výstupem na vrchol. Skutečný rozmach turistiky v této oblasti začal v roce 1838.

V letech 1895 – 1899 byla na vrcholu vybudována kamenná rozhledna. Po dostavění byla vysoká 33,5 metrů. Materiál na stavbu byl použit z okolí a voda se čerpala z pramene řeky Moravy. V letech 1908 – 1912 byla na jihovýchodním úbočí postavena Lichtenštejnova chata, která byla moderně zařízena, dokonce zde bylo zřízeno středisko lyžování. Ale první lyže byly na Králickém Sněžníku již v roce 1882 (Králický Sněžník, 2010). Výstavbu chaty prosazovali místní příznivci lyžování, mezi největší propagátory patřil Gustav Baldermann, který do této oblasti přivedl první lyžaře a ukázal nádherný terén pohoří. Již v roce 1904 byl zaznamenán první výstup na lyžích na samotný vrchol. Proto bylo nutné vybudovat základnu pro tento stále více se rozvíjející sport. Chata na polské straně nedostačovala a okolní terén nebyl zdaleka tak zajímavý. Příliv nových turistů měl vliv na zvyšování množství a kvality poskytovaných služeb. Nejprve tuto oblast objevovali především němečtí turisté, postupem času se přidali i Češi. Ve třicátých letech 20. století zde byl ráj lyžařů a omrzlá rozhledna se stala námětem k fotografiím (Koranda, 2004). Již v roce 1938 bylo území o 450 hektarech vyhlášeno chráněnou přírodní oblastí (Králický Sněžník, 2010). Nájemce Lichtenštejnovy chaty Oskar Gutwinski zde organizoval lyžařské kurzy, které byly vedeny jak alpskými, tak severskými cvičiteli. Zavedl na Sněžníku také chov hovězího dobytka a ušlechtilé rasy bernardýnů. Zřídil meteorologickou stanici a věnoval se i botanice (Králický Sněžník, 2015). Tento nájemce Lichtenštejnovy chaty zemřel roku 1932. Jeho zásluhou se stala chata nejmodernější v celém okolí. Byl propagátorem lyžování. Oblast se stala vyhledávaným místem turistů.

Obr. 10 Historické foto Králického Sněžníku – rozhledna na vrcholu (foto vlevo), Lichtenštejnůva chata stojící těsně pod vrcholem (foto vpravo nahoře) a pramen řeky Moravy (foto vlevo dole)

Zdroj: Králický Sněžník, 2005

Po jeho smrti začala chata postupně chátrat. V roce 1965 přišla nabídka na vybudování lyžařského vleku od firmy Transporta Chrudim, která byla ochotná tento vlek vystavět do roku 1967. Ale jelikož v roce 1960 byla vedením chaty pověřena společnost RaJ Vysoké Mýto, která neměla zájem na zvelebování chaty, tak k této výstavbě nedošlo. Díky nulovým investicím došlo k úplnému zchátrání objektu. Objevovaly se různé plány pro i proti zachování chaty. Důvodem pro rekonstrukci chaty byl především plán rozvoje cestovního ruchu v této oblasti. V budoucnu se počítalo s možností vybudování lanové dráhy a rostoucím přílivem turistů, tudíž by bylo zapotřebí vhodné zázemí. Avšak zdržení plánů obnovy chatě nesvědčilo. Konečným rozhodnutím bylo, že peníze na vybudování lyžařského vleku na Sněžníku, budou převedeny na výstavbu vleku v nedalekých Králikách. Chata zchátrala a musela být zbourána v roce 1971, její základy zde stojí dodnes. Stejný osud potkal i rozhlednu, kde turisté mohli v průběhu let pozorovat, jak chátrá (Koranda, 2004). V roce 1973 musela být odstřelena. Její zbytky jsou dodnes patrné a slouží na plochem vrcholu k výhledu do krajiny.

Neoficiálním symbolem Králického Sněžníku se stala žulová soška slúněte, kterou zde v roce 1932 nechal postavit německý spolek Jescher (Králický Sněžník, 2010). Na vrcholu lze nalézt tzv. trojmezní kámen, který značí střet hranic 3 zemí: Českého království, Moravského markrabství a Kladského hrabství (Králický Sněžník, 2015).

Sněžník je i bez výše uvedených dominant hojně navštěvovaným místem. Od roku 1973 se začínají objevovat další snahy o rozvoj cestovního ruchu v obci a vzniká plán na vybudování turistické základny mládeže v akci Z, která měla být dokončena v roce 1975. Tato základna měla obsahovat jak ubytovací, tak restaurační část (Pamětní kniha II., 1976).

7.2 Rozvoj od výstavby prvních lyžařských vleků (1975 – 2009)

Během několika let se změnil celkový vzhled i možnosti využití v obci. Cestovní ruch se již neprosazoval pouze ve vrcholových partiích Králického Sněžníku, ale začal pronikat i do obce. Ze zemědělsky orientované lokality, kde pole byla obdělávána až k hranicím lesa, se stává oblast turistická. Obec se začala věnovat podpoře a rozvoji cestovního ruchu. Objevuje se mnoho projektů, z nichž velká část byla realizována nebo se očekává realizace v dalším období.

7.2.1 Cestovní ruch na Králickém Sněžníku

Už od roku 1979 je na polské straně usilováno o obnovu rozhledny na vrcholu Králického Sněžníku, pro nedostatek peněz nebyly tyto snahy realizovány. V roce 1993 byla zřízena nadace pro výstavbu rozhledny, ke které se připojila i česká strana, ale problém nedostatku finančních prostředků se tím nevyřešil. Králický Sněžník se stal cílem turistů i bez rozhledny. Na české straně proběhly úvahy o obnově chaty, která by byla podstatně menší než původní objekt, ale opět chyběly peníze (Koranda, 2004).

V období devadesátých let vznikla studie rozvoje oblasti Králického Sněžníku s podstatným důrazem na rozvoj turistického ruchu. Ve studii jsou zdůrazněny nedostatky, a to především v oblasti nedostatečného rozhledu z vrcholu do okolí, devastace přírody turisty a chybějící nádoby na odpadky či toalety. Hlavním záměrem je vznik zpevněných turistických tras vedoucích přes přírodní rezervaci. Dalším bodem je obnovení rozhledny na vrcholu, která by se měla stát hlavním turistickým lákadlem a zároveň by omezila volný pohyb osob na vrcholu. Dalším návrhem je vybudování

lanové dráhy v délce 1,5 – 2 kilometry vedoucí z obce Dolní Morava. Dolní stanice byla plánovaná u chaty Vilemínka, která je lehce dostupná z obce. Tato chata již leží v rezervaci, a proto by se služby provozované v této oblasti měly omezit na minimum. Turisté by se k dolní stanici dopravovali autobusovým spojením z parkoviště v obci (Tóth, 2001). Argumentem proti vybudování lanovky je, že vrchol ztratí své přírodní krásy. Dostane se na něj každý, i ten, kterému je příroda lhostejná, a tím vzniknou problémy s devastací krajiny (Kos, 2001).

V roce 2005 proběhla v obci jednání o rozvoji oblasti. Projednána byla výstavba útulny pro turisty na původních základech chaty na vrcholu Sněžník, výstavba jednoduché vyhlídkové plošiny na území českém území a prodloužení sjezdové tratě na vrchol Slamník. Hlavní zásadou se stal rozvoj šetrné turistiky v oblasti masivu Králického Sněžníku (Zpravodaj obce Dolní Morava, 2003 - 2015).

7.2.2 Rozvoj lyžování na území obce a výstavba turistické infrastruktury

V letech 1974 – 1975 byly vybudovány v obci dva vleky, jeden na konci obce a druhý u lesní hájovny. Oba měřily 200 metrů a obec se tak stala nejen rekreační oblastí, ale i sportovním střediskem. Vznikl předpoklad pro intenzivnější využívání obce pro sport a rekreaci. Obec byla zařazena mezi střediska IV. typu s výhledovou návštěvností 3300 osob za den. Urbanistické řešení obce v této době se soustředilo na to, že střední část obce poslouží jako bytová základna a horní část obce bude soustředěna na ubytovací a doplňkové zařízení pro potřeby turistiky, rekreace a zimních sportů. Byl vytvořen plán na výstavbu cca 10ti podnikových chat o 40ti lůžkách. V horní části obce bylo plánováno vybudování stadionu, horské služby, sedačkové lanové dráhy a dalších zařízení. Tyto plány byly v dlouhodobém horizontu (Pamětní kniha, 1947).

V tomto období pokračovala výstavba turistické základny mládeže, která byla v roce 1977 dokončena. V roce 1978 došlo k projednání žádosti o výstavbu rehabilitačního střediska na konci vesnice. V letech 1973 – 1979 byla postavena zotavovna ROH Sněžník. Od nového roku byla obsazena rekreanty, každý týden zde bylo ubytováno cca 60 návštěvníků. V roce 1981 započala výstavba nové sjezdové tratě a lyžařského vleku. V provozu byl tento vlek od zimy roku 1982. Také započaly úpravy prostranství pro 2. vlek, jehož délka byla 1000 m. V letech 1981 a 1982 byly postaveny 2 ubytovny. V roce 1983 byly dokončeny práce na sjezdové trati. Byla zhotovena chata

pro horskou službu, jelikož se vzrůstajícím počtem návštěvníků, bylo zapotřebí zajistit tuto službu přímo v obci. V roce 1984 se zde uskutečnil branný závod na lyžích.

V roce 1985 byly dokončeny rekreační objekty: zotavovny – Sněžník, Moravanka, Pikaz, JZD – Moravský Krumlov (Morava), TS – Ústí nad Orlicí (Tepvos). I nadále se pokračovalo s výstavbou rehabilitačního střediska Chvaletice (Prometheus), objektu Povodí řeky Moravy a rekreačních středisek Papírny Brno, JZD – potravino projekt Svitavy a OEZ Letohrad. V roce 1985 bylo v obci postaveno celkem 37 objektů individuální rekreace – z toho 11 na Horní Moravě, 4 na Dolní Moravě a 22 na Velké Moravě.

V roce 1986 byla realizována výstavba 2 sjezdových tratí, s označením A a B, které spadaly pod TJ RH Brno. Rehabilitační středisko Chvaletice s kapacitou 116 osob bylo dostavěno v roce 1987. Započala stavba záchytného parkoviště ve středu obce a lyžařského vleku v areálu Větrný Vrch, jež byl dokončen v roce 1989. V přelomovém roce 1989 bylo v obci ubytováno cca 800 dětí nejenom z Česka, ale také z Německa a Polska. V hotelu Sněžník bylo ubytováno na 3900 hostů různého věku, byly přistaveny další tři ubytovací objekty. V roce 1991 bylo zprovozněno parkoviště Na konečné a rehabilitační středisko Chvaletice bylo přejmenováno na hotel Prometheus.

Obr. 11 Hotel Prometheus

Zdroj: Vlastní foto

V roce 1992 byly v provozu obě lyžařská střediska – Ski Sněžník i Větrný Vrch. V areálu Větrný Vrch se v létě provozovalo lyžování na trávě a v roce 1995 se zde konalo Mistrovství FIS v travním lyžování.

Nově byl otevřen další rekreační objekt, penzion U Rambů (Horal), který měl kapacitu 21 míst a restauraci pro veřejnost. V roce 1998 došlo k výstavbě nového Hotelu Sport. Celkem se v obci v tomto roce nalézaly tyto rekreační objekty:

- 4 hotely – Sněžník, Prometheus, Morava a Hotel Sport
- 2 penziony – Moravanka, Ramba (Horal)
- 7 ubytoven – Hanušovická lesní (Stará škola), vojenská ubytovna, ubytovna technických služeb (Tepvos), SKP Kometa Brno (dnes na tomto místě hotel Vista), Pikaz, JZD Býšť, chata U Marcelky (dnes na tomto místě chata Marcelka)
- 3 hostince – U Randisů (Moravská Krčma), U Vendy, Krčma na Točně

S takovým množstvím změn nepočítal územní plán obce, a tak začala v roce 2000 jednání o změně směrného územního plánu. Nový byl schválen v roce 2001 (Pamětní kniha II., 1976). Do připomínek prosadil manažer Sdružení obcí Orlicko RNDr. Antonín Fiala parkoviště až u lovecké chaty Vilemína, cyklostezku z Králíků a novou sjezdovou trať na vrchu Klepý (Juránek, 2003).

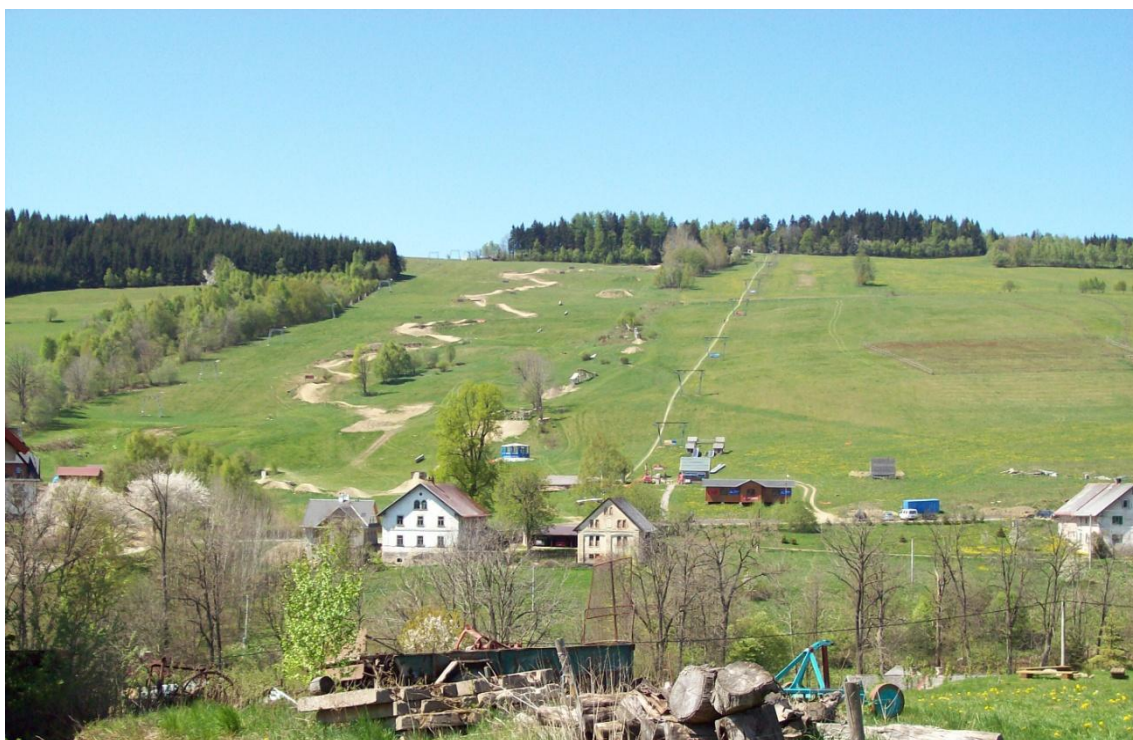
V témže roce (2001) vzniklo v obci informační středisko, které se v té době nacházelo v chatě Vilemína. V létě se konal 1. ročník Orlického poháru v běhu do vrchu na Kralický Sněžník, který se každoročně koná dodnes.

V roce 2001 vznikl nový skiareál Elefant, který byl umístěn ve stráni pod hotelem Prometheus. Měřil celkem 150 metrů a sloužil převážně pro lyžařskou školu a výcvik. U vleku byla umístěna půjčovna lyží, snowboardů a skútrů. V obci tudíž existovala tři lyžařská střediska. Zmíněný Ski Elefant, Větrný vrch se 700 metrovým vlekem a nově budovaným snowparkem a SKP Kometa (Ski Sněžník) s vleky Leitner 510 metrů, Poma 1230 metrů a LVP 410 metrů.

Vzhledem k rozmarům počasí v zimě přistoupilo středisko Ski Sněžník (foto 2 v příloze) v roce 2002 k vybudování technického zasněžování, toto zasněžování bylo zřízeno na sjezdovce A a bylo protaženo také ke sjezdovce B. Středisko zakoupilo nový odbavovací systém s turnikety pro zkvalitnění služeb. V roce 2004 se v tomto středisku konaly závody Mistrovství ČR mladších a starších žáků ve slalomu, obřím slalomu a super G a dále závody FIS (Pamětní kniha II., 1976). V roce 2004 byla na obecní úrovni

projednána žádost o prodloužení sjezdové tratě na vrchol Slamník, následně začala jednání o výstavbě lanové dráhy (Zpravodaj obce Dolní Morava, 2003 - 2015).

V letech 2005 – 2006 byl vystavěn v areálu Větrný Vrch druhý vlek a současně byla vybudována krosová trať, která se společně s vlekem začala využívat i v létě ke sjezdům na kolech (Pamětní kniha II., 1976). V této době se projednávala i žádost na vybudování ranče s jízdárnou, stájem pro koně, stodolou a penzionem v této lokalitě. Tato výstavba měla podpořit turismus v letním období. K výstavbě nedošlo (Zpravodaj obce Dolní Morava, 2003 - 2015).

Obr. 12 Areál Větrný Vrch (2 kotvové vleky, snowpark a krosová trať)

Zdroj: Vlastní foto

V roce 2004 započalo jednání o výstavbě nového penzionu v obci (Na Rozcestí), vedle plánovaného budoucího ski areálu. Již v roce 2004 se začal projednávat návrh realizace nového lyžařského areálu – Ski centrum Dolní Morava, ve kterém by byl vybudován lyžařský vlek, zasněžování, sjezdová trať, budova občerstvení, ubytování a technické zázemí pro personál (Zpravodaj obce Dolní Morava, 2003 - 2015). V roce 2006 začalo vznikat nové lyžařské středisko Ski centrum Dolní Morava (foto 5 v příloze) v dnešním areálu U Slona, byla zahájena výstavba 650 metrů dlouhého vleku, sjezdové tratě se zasněžováním a šířkou 50 metrů. Do provozu byla uvedena v zimě

2007 (Pamětní kniha II., 1976). Do budoucna se v areálu počítalo se stavbou 2 lanových drah, 4 sjezdových tratí, snowparku a restaurací (Zpravodaj obce Dolní Morava, 2003 - 2015).

7.2.3 Rozvoj obce s využitím dotačních programů

V roce 2003 obec získala účelovou dotaci 1 770 000 Kč od Pardubického kraje na výstavbu sportovního areálu. Došlo k výstavbě zázemí s víceúčelovou plochou pro volejbal, nohejbal a taneční večery. Dále vzniklo fotbalové hřiště se zábranami a sítěmi za fotbalovými brankami, byly provedeny terénní úpravy, položena zámková dlažba, umožněn bezbariérový přístup a zřízeno osvětlení areálu (Zpravodaj obce Dolní Morava, 2003 - 2015). V roce 2005 se tento areál otevřel veřejnosti. Tenisový kurt přibyl v areálu v roce 2007, výstavba opět financovaná z dotací na podporu hospodářsky slabých a strukturálně postižených regionů – účelová dotace na podporu rozvoje cestovního ruchu. Z dotací byla v roce 2005 opravena silnice a parkoviště Na Konečné, jednalo se o program INTEREG 3A. Opravy komunikace byly dokončeny v roce 2006. Pro tuto komunikaci se našlo také nové využití, zvedl se zájem o in-line bruslení na novém asfaltovém povrchu (Pamětní kniha II., 1976). V roce 2005 se pro zvýšení turistického ruchu v létě zavedl do obce cyklobus.

V roce 2004 podala obec žádost na technické zabezpečení Lyžařské běžecké oblasti Dolní Morava do programu SROP. Obec získala dotace na výstavbu obecních bytů z Programu obnovy venkova. Zapojila se do projektu Na běžkách pod Králickým Sněžníkem, k posílení pocitu sousedství s Polskem a přilákání polských turistů, opět z programu INTEREG 3A (Zpravodaj obce Dolní Morava, 2003 - 2015).

Z hlediska budoucího rozvoje cestovního ruchu se stal nežádoucím mramorový lom a začala snaha o omezení dobývacího prostoru (Pamětní kniha, 1947). Celkem se v lomu nachází ještě 1 500 000 m³ mramoru, při projednávání prodeje se ozvaly těžařské firmy i firmy se zájmem o využití pro netěžební účely. Zájem zastupitelstva nespočíval na obnovení těžby, ale soustředil se na využití k jiným účelům. V roce 2009 nový majitel navrhl využití pro rekreační účely – postavení čtyřhvězdičkového hotelu a penzionu na stávajících terasách s přírodními rybníčky, lanovým parkem a zatopenou roklí včetně naučné stezky pro ekologickou výchovu (Zpravodaj obce Dolní Morava, 2003 - 2015).

7.3 Rozvoj od roku 2010

Od roku 2010 se situace v obci v oblasti cestovního ruchu výrazně změnila, jelikož obec již není považována za zimní středisko, ale získala charakter střediska celoročního. Zvýšil se příliv návštěvníků především díky modernizaci resortu nacházejícího se v obci. Tato realizace neznamena jen výstavbu lanových drah, ale i moderních ubytovacích kapacit a rozšíření možností sportovního vyžití. V obci se zvýšil počet návštěvníků a vznikla nová pracovní místa.

7.3.1 Nové investice vedoucí k rozvoji destinace

Od roku 2006 byla projednávána výstavba rekreačních objektů v lokalitě pod horskou službou. Byl postaven penzion a 6 rekreačních chat s infrastrukturou a tím zlikvidován vlek původního areálu Ski elefant (Zpravodaj obce Dolní Morava, 2003 - 2015). Součástí projektu bylo vybudování naučné stezky. V apartmánové chatě Jiřinka s kapacitou 46 lůžek byl vytvořen, vinný sklep, wellness, venkovní bazén a herna pro děti. Od roku 2012 je penzion v provozu a na letní sezónu 2014 bylo v areálu zbudováno dětské hřiště (Penzion Jiřinka, 2015).

Mezi lyžařskými středisky Ski centrum Dolní Morava (areál U Slona) a Ski Sněžník (areál Sněžník) se několikrát projednávala možnost zbudování komunikace, která by tyto dva areály propojila. V roce 2011 byla vystavěna komunikace financovaná z dotací evropských fondů. Původně byly plány rozšiřování služeb v cestovním ruchu koncipovány pro tyto dvě lyžařská střediska odděleně. V roce 2008 došlo k postupnému sloučení společností pod jedno středisko Relax & sport resort Dolní Morava. V roce 2009 byl představen plán na modernizaci již v jeho sloučené podobě (Zpravodaj obce Dolní Morava, 2003 - 2015).

Od roku 2010 započala modernizace, která byla financována i z fondů EU. Příspěvek činil 240 milionů. Rozsahem téměř jedné miliardy korun se jednalo o největší investici do oblasti Králického Sněžníku s cílem vytvořit centrum turistického ruchu s celoročním provozem. I v rámci celé České republiky se tato investice řadí k největším do oblasti turistického ruchu za posledních dvacet let (Regionální rada regionu soudržnosti Severovýchod, 2011). V obci vzniklo jedno s předních lyžařských středisek v ČR. Celá modernizace byla rozdělena do tří etap. V první etapě se realizovala výstavba dvou čtyřsedačkových lanových drah (Sněžník a U Slona), které

jsou v provozu od zimní sezóny 2010/2011. Vybuďovala se nová sjezdová trať U Slona a taktěž spojovací lesní cesta, která umožnila celkové propojení areálů. Ve večerních hodinách slouží jako sáňkařská dráha. V první etapě vznikl dětský ráj (dolní část sjezdovky B) s přepravními zařízeními, občerstvení ve formě obřího deštníku a sociální zázemí. V rámci druhé etapy byly vystavěny obslužné objekty Marcelka, Slaměnka, Terezka a U Slona na letní sezónu 2011. Vybuďovala se bobová dráha (vedle sjezdovky U Slona – foto 6 v příloze), lanový park (u dětského ráje) s dobrodružnou věží napojenou na lanové centrum a vybavení pro aktivní trávení volného času dětí v letní sezóně (v dětském ráji – foto 4 v příloze). Ve třetí etapě, jež byla dokončena v roce 2012, byl do provozu uveden čtyřhvězdičkový hotel Vista, nacházející se v terénním zlomu. Disponuje přízemím, třemi nadzemními a třemi podzemními patry. V tomto hotelu se nachází 106 pokojů, z nichž některé jsou řešeny jako apartmá a jedno je prezidentské (Huňková, 2014). Hotel nabízí možnost využití restaurací, lobby baru, bazénu a wellness, fitness centra a tělocvičny, bowlingu, kongresového sálu pro 300 osob, školících salonků, tanečního baru, kuřárny, tenisového a volejbalového kurtu a další možnosti využití volného času včetně animačních programů. Tím se v této obci výrazně rozšířila nabídka poskytovaných služeb a nových možností využití volného času návštěvníků i rezidentů. Vzniká i možnost kongresového cestovního ruchu. Podmínkou pro realizaci projektu byla možnost využití služeb nabízených v hotelu všemi návštěvníky v regionu (Turistická oblast Králický Sněžník, 2015).

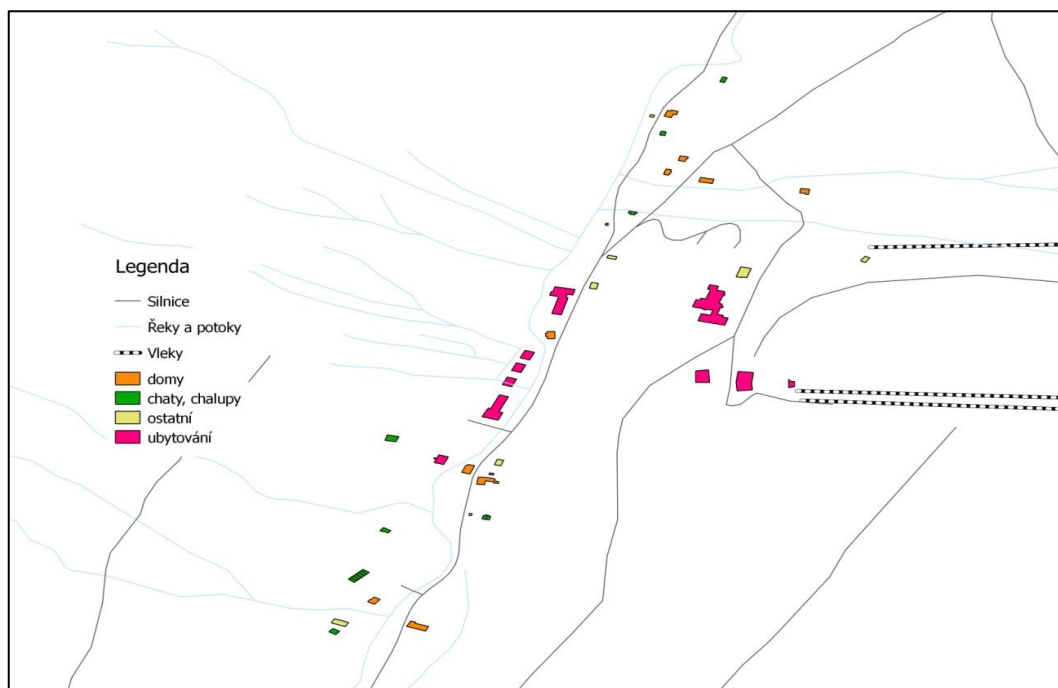

Obr. 13 Wellness hotel Vista ****, nacházející se pod sjezdovkou A

Zdroj: Vlastní foto

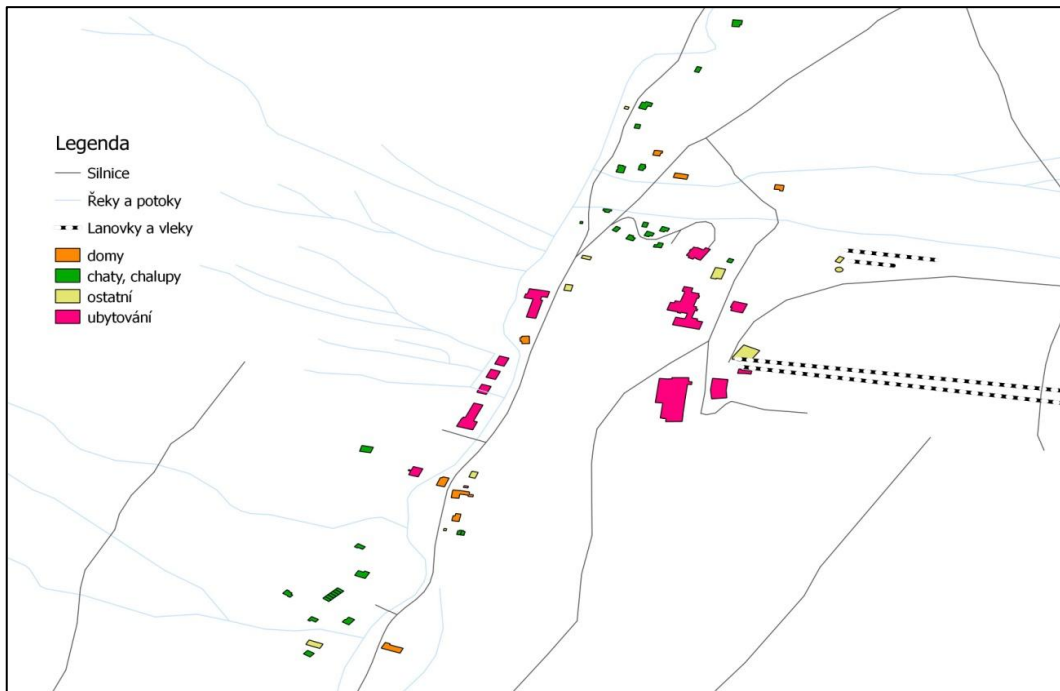
Mezi další změny, které se v tomto resortu realizovaly, patří rozšíření sjezdových tratí a nabídky přepravních zařízení o nový lyžařský vlek (v dolní části svahu A) vedle lanové dráhy Sněžník a zřízení budovy Sportovního centra mládeže v roce 2012 (foto 3 v příloze). Pro letní sezónu 2014 bylo vytvořeno vodní hřiště (Mamutíkův vodní park) vedle lanové dráhy Sněžník, které slouží především dětem. Řadí se k prvním vodním parkům svého druhu v ČR. Další novinkou jsou první dvě speciální cyklotrasy, tzv. single trails, jejichž nabídka by se do budoucna měla rozšiřovat. V zimní sezóně 2014/15 byl realizován záměr výstavby nové sjezdové tratě a lyžařského vleku na vrchol Slavník (foto 8 v příloze), který se nachází v nadmořské výšce 1232 m n. m. Další sjezdová trať pro tuto sezónu byla vytvořena v areálu U Slona, kde vznikl objezd červené sjezdovky zbudované v roce 2010.

Tyto změny znázorňují obrázky 14, 15, 16 a 17, které zachycují prostorové rozmístění objektů nacházejících se v blízkosti areálů u Slona a Sněžník a jejich využití v obci. Změnila se přepravní kapacita destinace i ubytování zejména v porovnání se situací před rokem 1989. Nejvíce rekreačních objektů je situováno právě do těchto částí obce, kde byla realizována modernizace. Vzniklo zde i několik objektů, které nespadají pod resort, ale patří jiným soukromým investorům. Z ubytovacích kapacit se jedná zejména o apartmánovou chatu Jiřinka, penziony Na Rozcestí a Sobík.

Obr. 14 Obec Dolní Morava v 80. letech v blízkosti dnešního areálu Sněžník

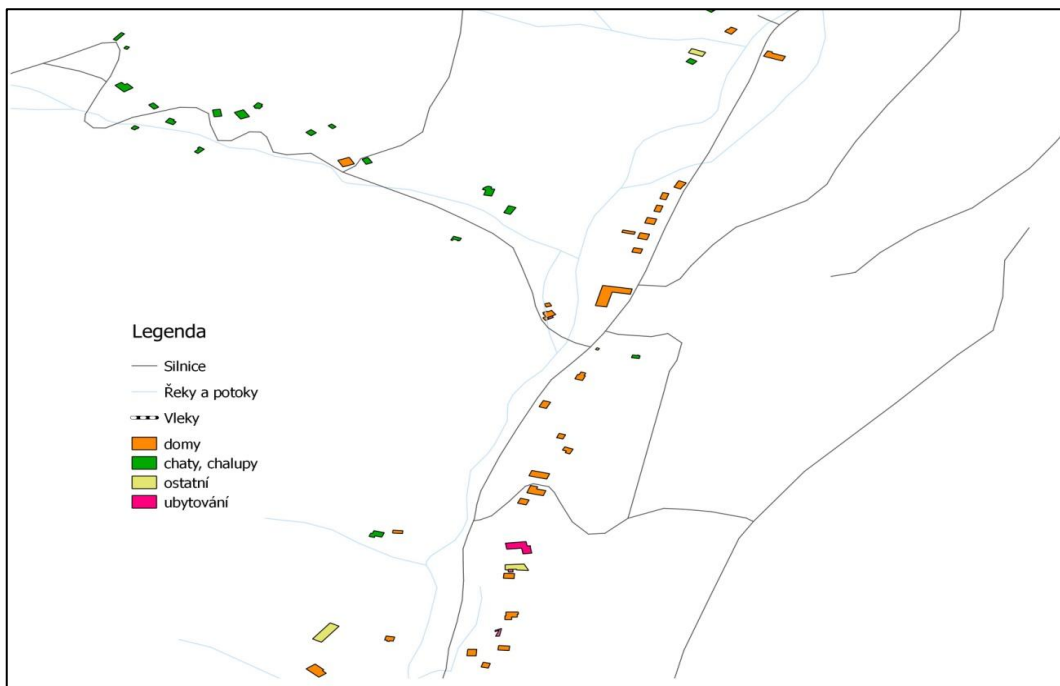
Zdroj: Vlastní zpracování

Obr. 15 Obec Dolní Morava, objekty nacházející se v blízkosti areálu Sněžník v současnosti

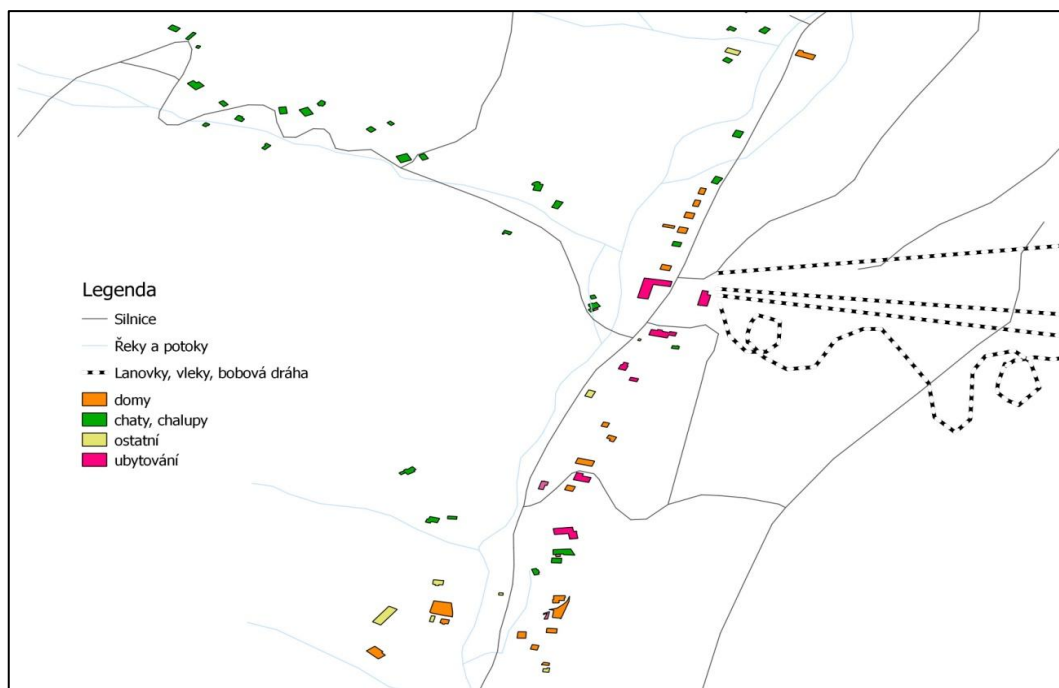
ubytování: Vista, Marcelka, Sportovní centrum mládeže, Pod Slamníkem, Prometheus, Jiřinka, Vilemína, Sněžník; ostatní: budova lanové dráhy, zázemí v dětském parku, horská služba, vodní elektrárna, čistička, informace

Zdroj: Vlastní zpracování

Obr. 16 Prostorové rozmístění objektů v 80. letech v dnešním areálu U Slona

Zdroj: Vlastní zpracování

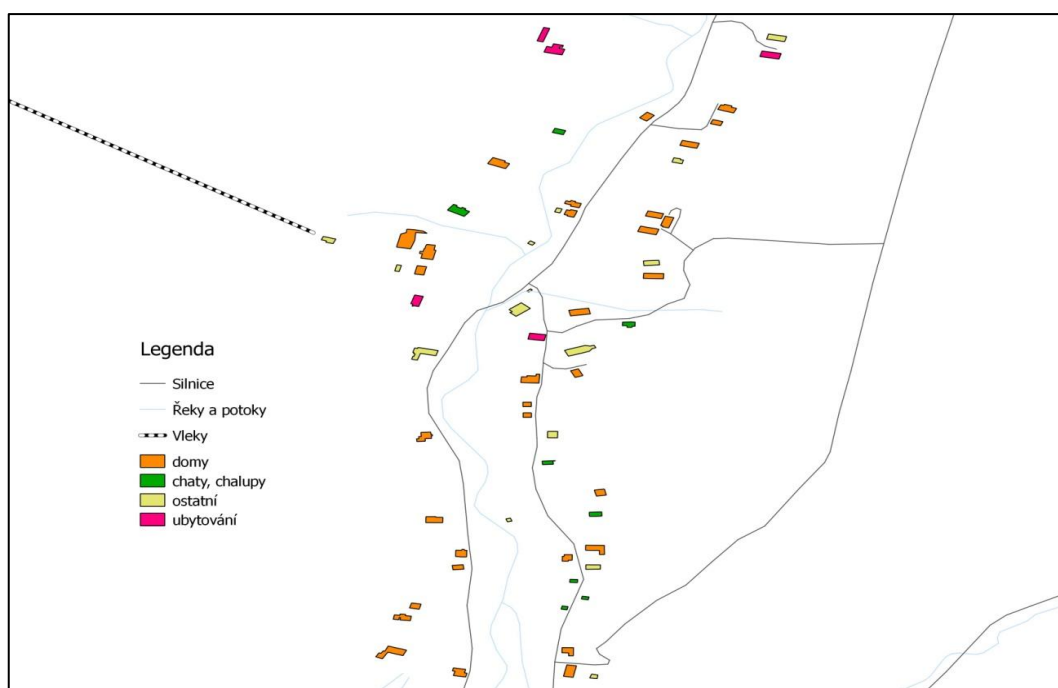
Obr. 17 Prostorové změny, které se od 80. let udály v areálu U Slona
 ubytování: Terezka, U Slona, Na Rozcestí, Pod Sněžníkem, Sobík, Morava
 ostatní: hájovna, stodoly, kravín, zastávky, vodní elektrárna
 Zdroj: Vlastní zpracování

V současnosti jsou schváleny, případně v jednání další projekty výstavby. Jedním z nich je stavba „stezky do oblak“, jež by se měla nacházet u horní stanice lanové dráhy Sněžník. Měla by zde vzniknout stezka napojená na 45 metrů vysokou vyhlídkovou věž se sjezdem tobogánem. Realizace projektu je plánovaná na rok 2015, otevření na přelom července a srpna 2015 (Dolní Morava, 2015). V blízké budoucnosti by mělo dojít k rozšíření Mamutíkova vodního parku o nové atrakce. Vedle této plochy by měl být vybudován lesní zážitkový park, jež bude obsahovat dětské hřiště s herními prvky, realizace proběhne taktéž v roce 2015. U konečné stanice lanové dráhy U Slona se nachází průzkumná štola, která v budoucnu bude sloužit k využití ve volném čase, po provedení zabezpečovacích prací a vybudování kamenného portálu u ústí této štoly, by se měla zpřístupnit veřejnosti. Dalším záměrem je vznik sjezdové tratě (C) mezi svahy A a B a vytvoření selského dvora s ustájením a výběhy zvířat s možností projížděk na koni (Zpravodaj obce Dolní Morava, 2003 - 2015).

V areálu Větrný vrch byl projednáván záměr výstavby 3 rekreačních objektů: hotelu, turistické ubytovny a menších objektů pro rodinnou rekreaci, včetně základních služeb. Dalším bodem bylo projednávání rozšíření Hotelu Sport o wellness zázemí.

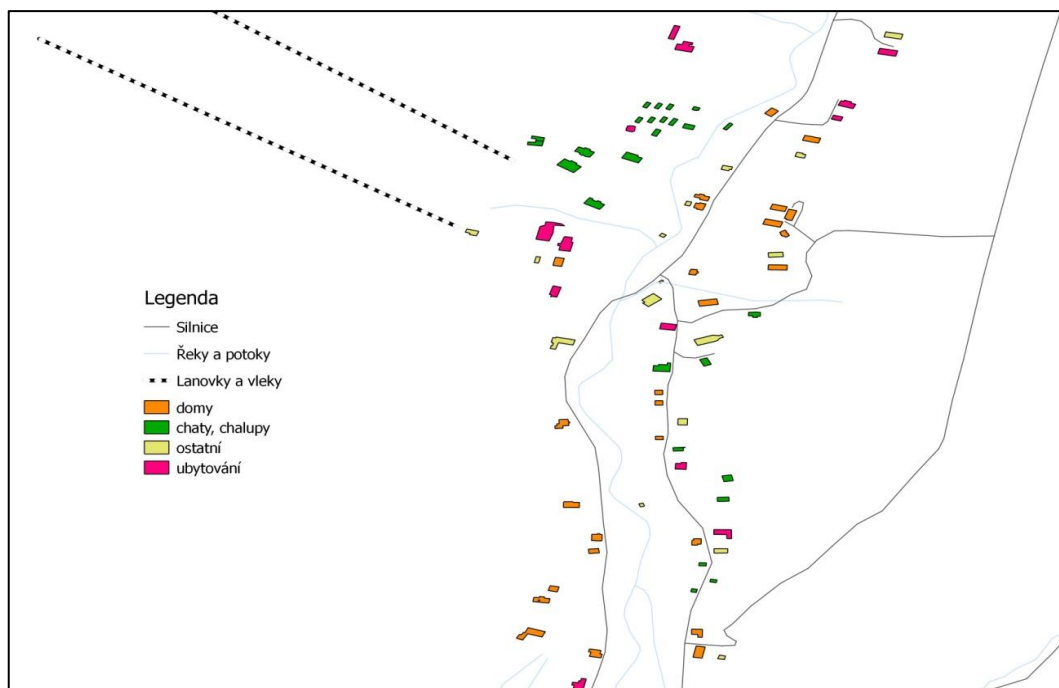
V současnosti v této lokalitě vznikly pouze dva apartmánové domy (foto 10 v příloze) s možností prodeje bytů do soukromého vlastnictví. V roce 2014 došlo k realizaci záměru rozšíření Hotelu Sport o wellness služby. V lyžařském areálu Větrný vrch byl v roce 2014 zdokonalen zasněžovací systém.

Na následujícím obrázku jsou vidět změny od 80. let, které se udály v obci v blízkosti areálu Větrný Vrch. V dřívější době převážná část objektů sloužila k rodinnému bydlení, případně se jednalo o zchátralé domy, které byly opraveny pro individuální rekreaci či přestavěny na ubytovací zařízení.

Obr. 18 80. léta v okolí areálu Větrný Vrch

Zdroj: Vlastní zpracování

Obr. 19 Okolí areálu Větrný Vrch v současnosti

ubytování: Moravanka, Dolní Morava, Valevil, Sport Hotel, Vojenská ubytovna, Stará škola, Horal, Moravská Krčma

ostatní: vodní elektrárny, zázemí vleků, kostel, obchod, obecní úřad, stodoly, zastávky

Zdroj: Vlastní zpracování

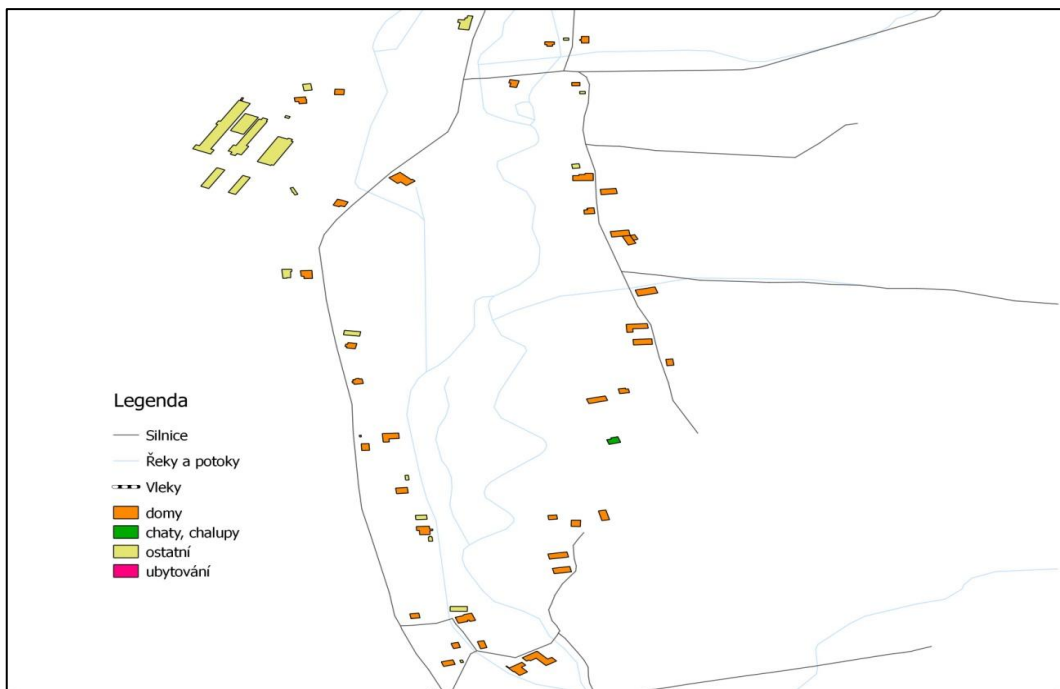
7.3.2 Snahy o zlepšení infrastruktury na Králickém Sněžníku a okolních vrcholech

V roce 2010 se obec podílela na propagaci a vybudování značení k rozhledně na vrchu Klepý, jejíž výstavbu realizovala Polská republika. Pro zlepšení pěší turistiky v oblasti Králického Sněžníku se objevují návrhy na zbudování nové chaty v místě původní Lichtenštejnovy chaty pod vrcholem Králického Sněžníku. Jednat by se mělo pouze o nocležnu, stanici horské služby a informační koutek (Zpravodaj obce Dolní Morava, 2003 - 2015). Už je rozhodnuto o projektu vybudování rozhledny na vrcholu Králického Sněžníku, jejíž stavbu bude realizovat Polsko. Nová věž bude 34 metrů vysoká a použité materiály budou ocel a sklo, přičemž podstavec bude kamenný. Náklady na výstavbu budou vysoké i vzhledem k náročnému dopravování materiálů ekologickou cestou (iDNES.cz, 2014).

7.3.3 Rozvoj obce

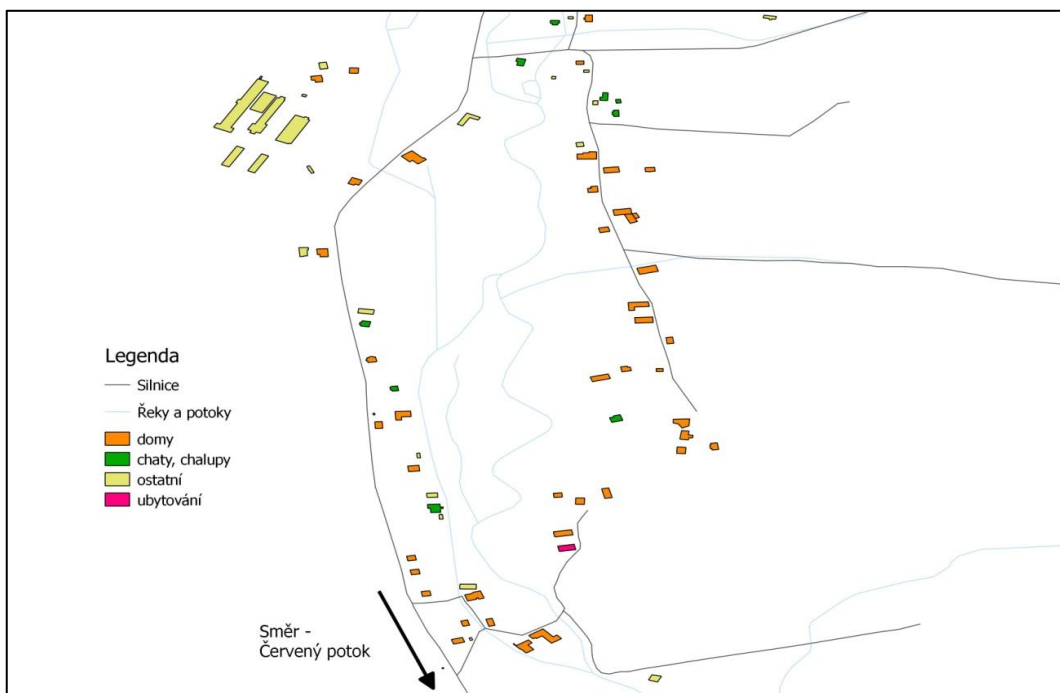
Obec se i v tomto období zapojila do propagace a zlepšení využití volného času nejen turistů, ale i místních občanů. Získala v roce 2011 dotaci z programu hospodářsky slabých a strukturálně postižených regionů na vybudování dětského hřiště a vybavení víceúčelové hrací plochy (zbudování trampolíny, postavení altánu a mantinelů kluziště), na vytvoření informačního systému v obci pomocí orientačních tabulí a směrovek. Na parkovišti U Vendy ve středu obce vznikl malý skatepark. S pomocí dotací byly označeny cyklotrasy. Obec v rámci spolupráce s ostatními okolními obcemi a polskou stranou vytvořila projekt Běžkování v turistické destinaci Králický Sněžník. Obec se nyní stará o schválené běžecké trasy v okolí pomocí rolby, kterou obec pořídila ze získaných dotací. V letošním roce vyšli turistické noviny Zimní sezóna, jež informují občany a návštěvníky o dění v obci a nabízených službách. Nově se obec zajímá i o možnost výstavby chodníku, která by přispěla ke zvýšení bezpečnosti v obci (Zpravodaj obce Dolní Morava, 2003 - 2015).

Na obrázku 21 je znázorněna změna v porovnání s rokem 1989. V této části obce (začátek obce, jih) je situováno nejvíce objektů pro rodinné bydlení. Této části obce se cestovní ruch dotýká nejméně. Z ubytovacích kapacit se zde v současnosti nachází pouze penzion U Dvou smrků. Je zde i menší množství objektů individuální rekreace ve srovnání se zbývajících částmi obce. V této části obce se nachází Sportovní areál, který provozuje obec a jehož oprava byla financována s pomocí dotací.

Obr. 20 Stav v jižní části obce v 80. letech

Zdroj: Vlastní zpracování

Obr. 21 Stav v jižní části obce v současnosti

ubytování: U Dvou smrků

ostatní: kravín, Sportovní areál obce, stodoly, zastávky, vodní elektrárny

Zdroj: Vlastní zpracování

8 Dotazníkový průzkum

Dotazník je zaměřen na názory občanů a rekreatantů obce Dolní Morava. Soustřeďuje se na otázku spokojenosti se současným stavem obce a s její proměnou související s rozvojem cestovního ruchu.

Otázky jsou pokládány formou uzavřených či polo uzavřených odpovědí. Dotazník byl distribuován emailem, vystavením na internetu a dotazováním přímo v obci od konce roku 2013 do konce roku 2014.

Celkem bylo získáno 49 vyplněných dotazníků od rezidentů a 97 od rekreatantů. O vyplnění dotazníku bylo požádáno cca o polovinu respondentů více, avšak tito nebyli ochotni odpovídat.

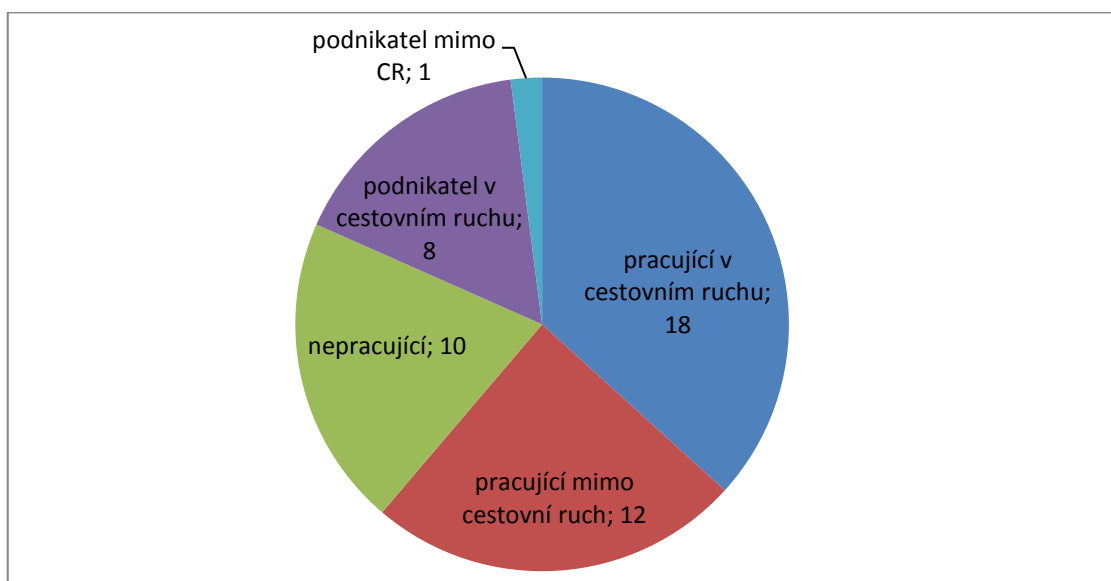
8.1 Struktura dotazovaných

Respondenti odpovídali ve vyváženém poměru mužů a žen. Mezi občany vyplnilo dotazník 25 žen a 24 mužů. Z rekreatantů vyplnilo dotazník taktéž více žen, a to 53 žen a 44 mužů.

Nejvíce respondentů ze skupiny rezidentů patří do věkové skupiny nad 50 let. Rekreatantů odpovědělo nejvíce z věkové skupiny 30 – 39 let, a to 27 procent dotázaných. Ve věkové skupině do 19 let, odpovědělo nejméně dotázaných. Což je ovlivněno menším počtem respondentů v této skupině, protože se jedná převážně o děti.

V otázce nejvyššího dosaženého vzdělání patří nejvíce občanů i rekreatantů do skupiny středoškolsky vzdělaných. U občanů obce následuje střední odborné vyučení. V této skupině je pouze 5 vysokoškolsky vzdělaných respondentů. Ve skupině rekreatantů má vysokoškolské vzdělání 29% dotázaných. Vysoký poměr středoškolského a vyššího vzdělání může být ovlivněn i finanční náročností pobytu. Je pravděpodobné, že vzdělanější lidé mají vyšší příjmy a jsou ochotni připlatit si za poskytované služby a mohou si je dovolit ve svém finančním rozpočtu. Pouze minimum dotazovaných z řad rekreatantů má střední odborné vyučení. Základní školu má jako nejvyšší dosažené vzdělání 7% dotázaných, což souvisí s věkovou strukturou, kdy dle věku se jedná o respondenty, kteří ještě studují.

U občanů obce jsme zjišťovali údaje o ekonomické aktivitě. Na obrázku 22 je vidět, jak cestovní ruch ovlivňuje život v obci. Většina dotázaných buď podniká, nebo pracuje v oblasti cestovního ruchu.

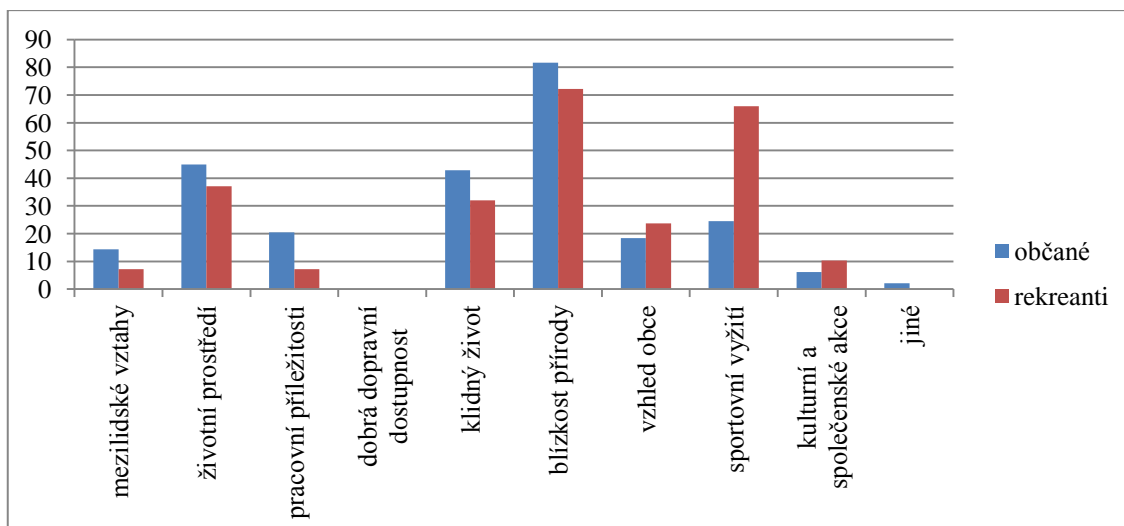

Obr. 22 Ekonomická aktivita občanů obce v souvislosti s cestovním ruchem

Zdroj: Vlastní dotazníkový průzkum

8.2 Vyhodnocení dotazníkového průzkumu

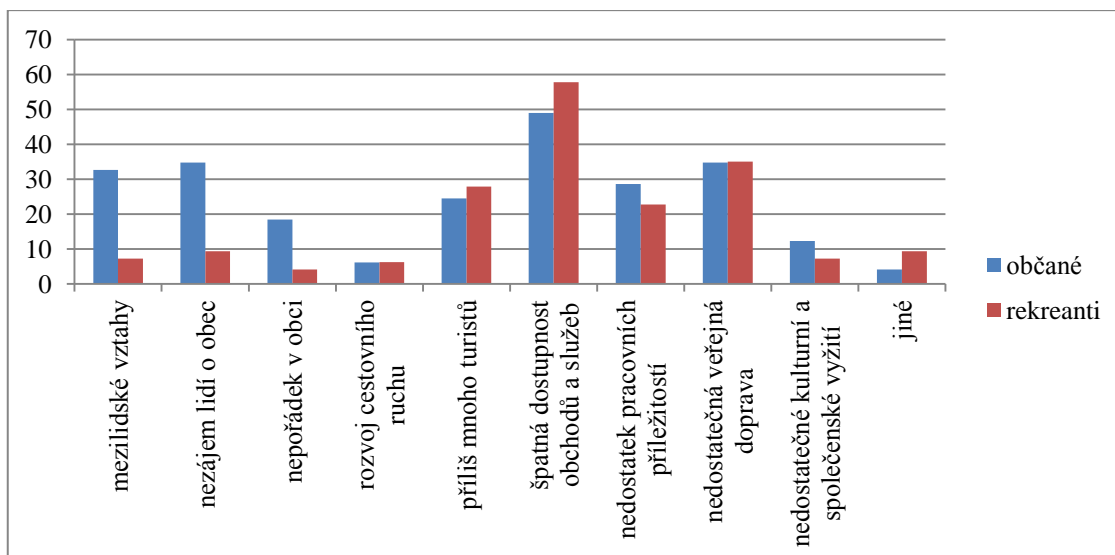
První otázka dotazníku je zaměřena na atraktivitu obce. Z nabízených možností mohli respondenti vybrat tři pro ně nejpříjemnější odpovědi. U občanů obce jednoznačně převládá názor, že blízkost přírody je pro ně nejdůležitější, tuto odpověď vybralo 40 ze 49 respondentů z řad občanů. Jako další v pořadí vybrali občané obce klidný život a dobré životní prostředí. Jak se ukazuje v dotazníku, atraktivita obce souvisí především s blízkostí krásné přírody. Pro návštěvníky je důležitá i možnost sportovního vyžití v obci, která se za posledních pět let o mnoho zlepšila. Jako třetí v pořadí se stejně jako u obyvatel obce nejčastěji objevuje dobré životní prostředí. Z odpovědí vyplývá, že by nemělo docházet k poškozování životního prostředí, protože by to mohlo mít negativní vliv jak na migraci občanů, tak na odliv rekreantů.

Obr. 23 Co se rezidentům a rekreantům líbí na životě (pobytu) v obci

Zdroj: Vlastní dotazníkový průzkum

Stejná otázka byla položena také v opačné rovině, tedy co se rekreantům i občanům líbí na obci nejméně. Opět došlo ke shodě u obou skupin dotazovaných a jednoznačně byla vybrána odpověď špatná dostupnost obchodů a služeb, kterou jako jednu ze tří vybíraných možností vybralo celkem 58% rekreantů a 49% občanů. Jako další odpověď byla vybrána nedostatečná veřejná doprava, která byla na druhém místě opět u obou skupin dotázaných. Shodně odpovědělo 35% respondentů z obou skupin. Občanům dále nejvíce vadí nezájem lidí o obec, mezilidské vztahy, nedostatek pracovních příležitostí a příliš mnoho turistů. Jako paradox se jeví častá odpověď rekreantů, že se v obci nachází příliš mnoho turistů. V možnosti jiné, kde byl prostor pro návrhy respondentů, rekreanti nejvíce zmiňovali, že jim na obci nic nevadí, případně byla zmíněna nekvalifikovaná obsluha v nabízených službách a špatná dostupnost lékařské pohotovosti.

Obr. 24 Co se rezidentům a rekreantům nelíbí na životě (pobytu) v obci

Zdroj: Vlastní dotazníkový průzkum

Občané obce jsou v další otázce s jednotlivými zjišťovanými kategoriemi spíše spokojeni. Problémovou oblastí, kde se projevil negativní názor, je infrastruktura a nabídka kulturních a společenských akcí. Kvalita bydlení je hodnocena kladně. 21 občanů odpovědělo, že je spokojeno a stejný počet pak, že je spíše spokojeno s kvalitou bydlení v obci. Občané obce jsou vcelku spokojeni i s celkovým vzhledem obce, kvalitou životního prostředí a nabídkou sportovního vyžití. Nespokojeni či spíše nespokojeni jsou občané obce nejvíce v oblasti mezilidských vztahů a pracovního uplatnění. U rekreantů převládá pozitivní pohled na obec. Jsou spokojeni s kvalitou životního prostředí, bezpečností v obci a jednoznačně též s nabídkou sportovního vyžití. Zejména jim vyhovuje kvalita sjezdových tratí, modernizace a navýšení sportovních aktivit a služeb i v letním období. Nespokojeni jsou především v oblasti infrastruktury a nabídky kulturních a společenských akcí.

Tab. 1 Hodnocení obce rezidenty dle jednotlivých kategorií

Hodnocení obce	Občané			
	Spokojen	Spíše spokojen	Spíše nespokojen	Nespokojen
celkový vzhled obce	19	23	6	1
kvalita životního prostředí	17	29	3	0
kvalita bydlení	21	21	6	1
mezilidské vztahy	13	17	13	6
bezpečnost v obci	16	24	5	4
pracovní uplatnění	8	21	13	7
spolupráce a komunikace s obcí	8	27	10	4
nabídka sportovního vyžití	21	26	2	0
nabídka kulturních a společenských akcí	9	16	22	2
infrastruktura	6	14	26	3
rozvoj cestovního ruchu	14	27	6	2
prostorové změny související s CR	13	24	7	5

Zdroj: Vlastní dotazníkový průzkum

Tab. 2 Hodnocení obce rekreanty dle jednotlivých kategorií

Hodnocení obce	Rekreanti			
	Spokojen	Spíše spokojen	Spíše nespokojen	Nespokojen
celkový vzhled obce	44	49	4	0
kvalita životního prostředí	61	29	6	1
kvalita bydlení	40	47	9	1
mezilidské vztahy	26	59	10	2
bezpečnost v obci	58	28	9	2
nabídka sportovního vyžití	77	18	1	1
nabídka kulturních a společenských akcí	30	47	16	4
infrastruktura	14	43	35	5
rozvoj cestovního ruchu	46	45	5	1
prostorové změny související s CR	28	54	11	4

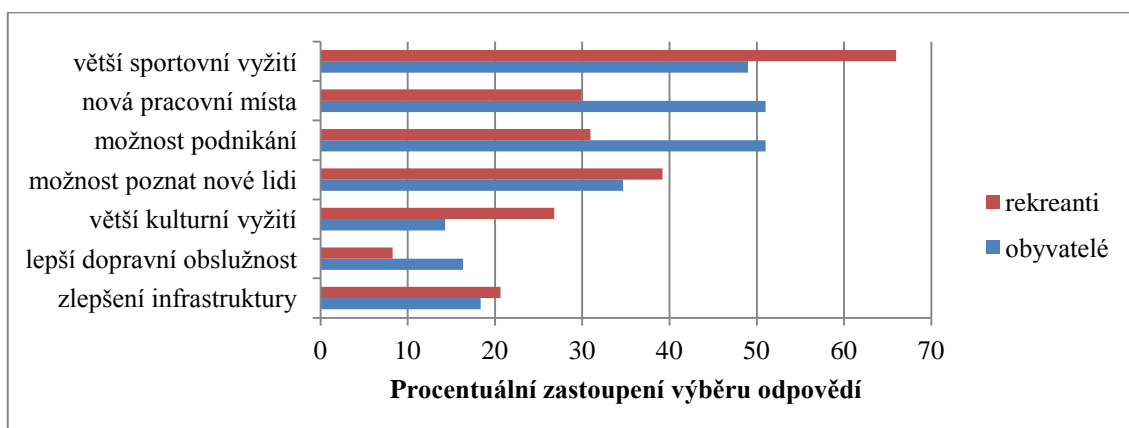
Zdroj: Vlastní dotazníkový průzkum

Další otázka poskytla volný prostor k vyjádření v problematice vhodných změn v obci. Na tuto otázku neodpovídalo 85 % dotazovaných, případně odpověděli, že je nenapadá žádná potřebná změna, kterou by v budoucnu bylo vhodné uskutečnit.

Respondenti z řad občanů, kteří se vyjádřili, uvedli nejčastěji změnu cen vody, změnu podnikatelského prostředí a managementu v některé ze společností působící v obci. Dále občanům schází služby jako cukrárna, prodej od samovýrobců a nedostatečná veřejná doprava. Rekreatanti by uvítali lepší nabídku služeb a obchodů, v obci je pouze jeden obchod s omezenou nabídkou potravin. Dodržování otevírací doby všech služeb by nemělo být závislé na počtu momentálně ubytovaných. Část respondentů by změnila hospodaření v lesích, aby nedocházelo k devastaci přírody. V neposlední řadě by rekreatanti chtěli poznat místní kulturu, řemesla a tradice, které nejsou propagovány.

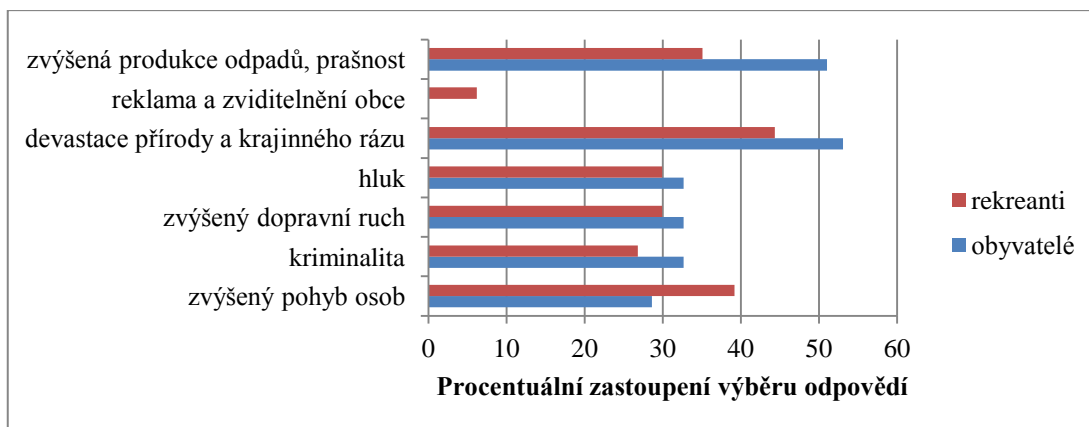
Jednoznačně pozitivní vliv vidí občané obce i rekreatanti v možnosti sportovního vyžití v obci. Místní obyvatelé vnímají pozitivní vliv cestovního ruchu, především v souvislosti se vznikem nových pracovních míst a možností k podnikání, což souvisí i s vysokou nezaměstnaností v regionu. Cestovní ruch v obci a s tím související příliv nových možností, jak v oblasti podnikání, tak vzniku nových pracovních míst, je rozhodně kladným přínosem pro tuto oblast. Rekreatanti oceňují na cestovním ruchu možnost poznat nové lidi, což hodnotí jako další pozitivní efekt. Infrastruktura a kulturní vyžití vybírali respondenti méně často, což souvisí s tím, že v této oblasti má obec stále ještě mnoho nedostatků.

Jako negativní dopad na obec byla jednoznačně u obou skupin vybrána varianta související se životním prostředím. Devastaci přírody a krajinného rázu, zvýšenou produkci odpadů a prašnost považují obě skupiny respondentů za jeden z negativních dopadů rozvíjejícího se cestovního ruchu. Z tohoto důvodu je nutné přemýšlet o šetrných formách turismu, aby k těmto negativním činitelům nedocházelo. V důsledku těchto negativních změn by mohlo dojít k odlivu rekreatantů i k migraci obyvatelstva.

Obr. 25 V jakých oblastech má cestovní ruch pozitivní vliv

Zdroj: Vlastní dotazníkový průzkum

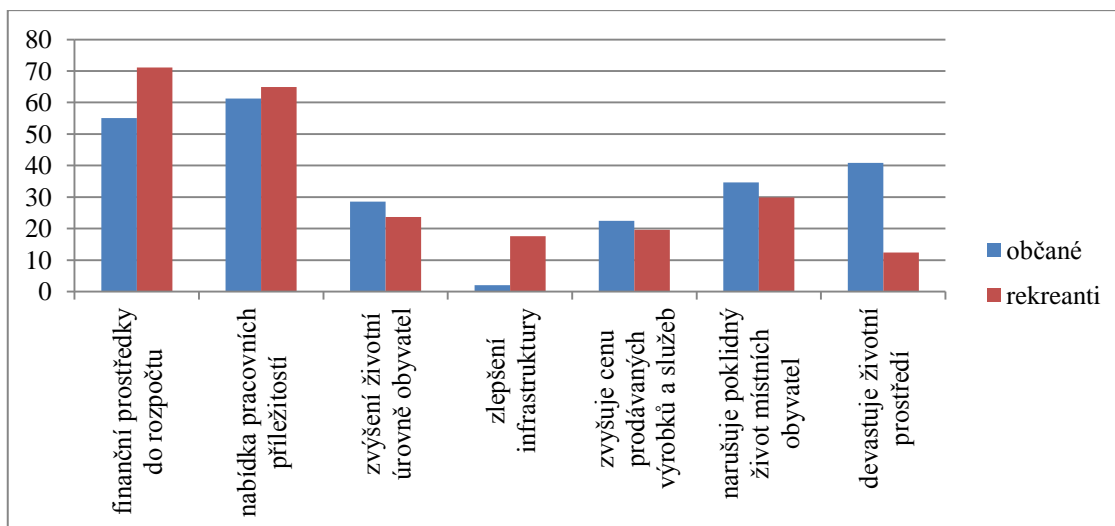
Obr. 26 V jakých oblastech má cestovní ruch negativní vliv

Zdroj: Vlastní dotazníkový průzkum

Obec má v oblasti rozvoje dobré předpoklady, svědčí o tom i odpovědi dotázaných. Většina vidí dobré předpoklady k dalšímu rozvoji obce. Pouze 4% dotázaných rekreatů a 12% občanů se vyjádřilo k rozvoji obce skeptičtěji.

I další otázka dokazuje, že obec má dobré předpoklady v cestovním ruchu. Občané vidí obec jako atraktivní, ale méně rozvinutou. Tuto odpověď označilo 31 občanů, 14 občanů vnímá obec jako velmi významnou a 4 jako bezvýznamnou, ale s možností rozvoje. U rekreatů je tomu jinak. 51 procent dotázaných označuje tuto oblast za velmi významnou, 45% ji označilo jako atraktivní, ale méně rozvinutou. 4% dotázaných rekreatů považující obec za bezvýznamnou, ale s možností rozvoje. Odpověď, že je oblast bezvýznamná, s nemožností rozvoje nikdo z obou skupin dotazovaných nevybral.

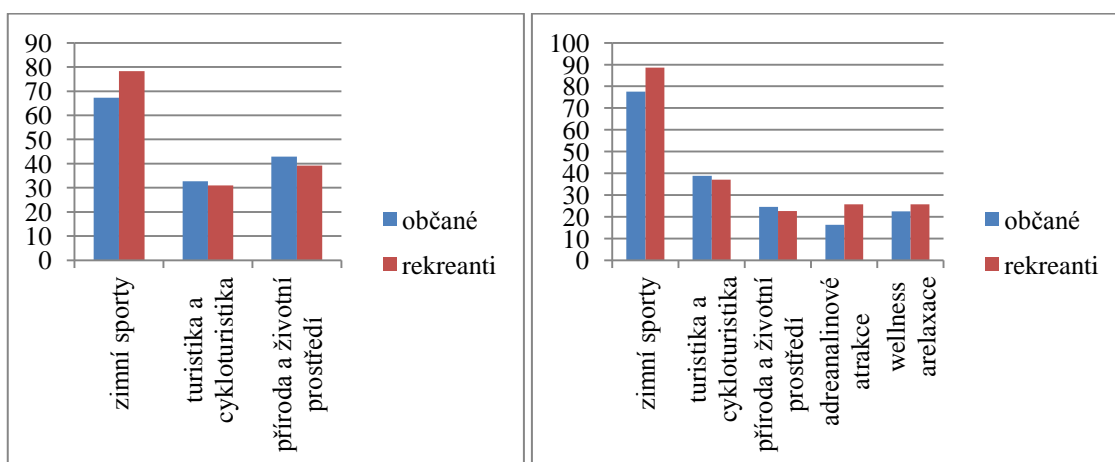
V další otázce byl zjišťován názor respondentů na přínosy z cestovního ruchu plynoucí obci. Jako největší přínos pro obec označují rekreati příliv finančních prostředků do rozpočtu a nabídku nových pracovních příležitostí pro místní obyvatele. Občané obce zmiňují tyto dvě odpovědi také nejčastěji. U nich se objevují i negativní názory a to, že cestovní ruch devastuje životní prostředí obce a narušuje poklidný život místních obyvatel. Je vidět, že rozvoj cestovního ruchu výrazně ovlivňuje život v obci.

Obr. 27 Co přináší rozvoj cestovního ruchu obci

Zdroj: Vlastní dotazníkový průzkum

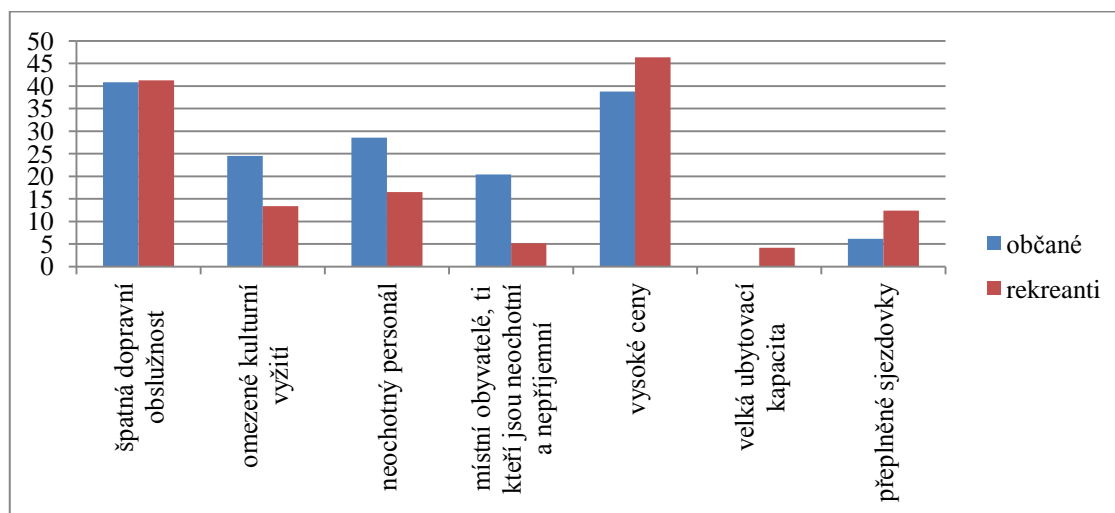
Změny v čase se projevují i v cílech rekreantů navštěvujících toto středisko. V minulosti obec navštěvovali nejčastěji kvůli zimním sportům. Dnes jsou to nejen tyto sporty, ale přidávají se také adrenalinové atrakce a wellness pobyty. Tyto nové aktivity jsou pro rekreanty často významnější atributy než krásná příroda a životní prostředí. Rovněž zimní sporty, jako tradiční využití této oblasti doznaly značných změn. Díky investicím, které proběhly, se zlepšila kvalita sjezdových tratí, ubytování i služeb. Středisko se stává centrem turistického ruchu Pardubického kraje nejen v zimě, jak tomu bylo doposud, ale i v létě a v mezisezóně, především díky možnosti využít wellness pobyty pro relaxaci.

Obr. 28 Důvody návštěvy obce v minulosti (vlevo) a v současnosti (vpravo)

Zdroj: Vlastní dotazníkový průzkum

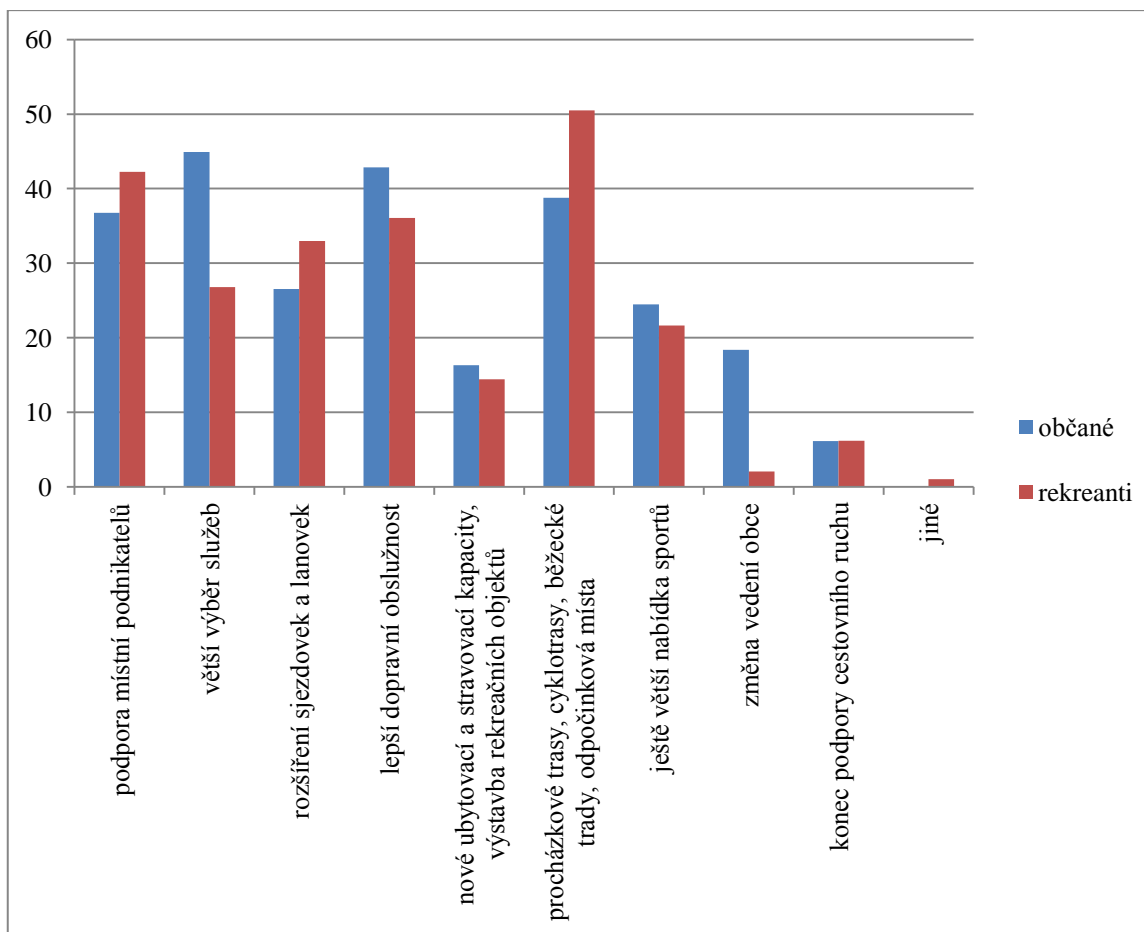
V další otázce bylo zkoumáno, co je rekreantům nejvíce na obtíž. Odpovědi obou skupin se téměř shodovaly. Dle rekreantů i občanů nejvíce vadí vysoké ceny a špatná dopravní obslužnost. Tyto možnosti vybralo přes 40% dotázaných. Jako další negativní faktor je zmiňován i neochotný a neodborný personál. Nejmenší problém vidí obě skupiny ve velké ubytovací kapacitě.

Obr. 29 Co nejvíce vadí rekreantům v obci

Zdroj: Vlastní dotazníkový průzkum

Ke zlepšení vizáže obce, by dle rekreantů přispělo vybudování procházkových a běžeckých tras, cyklotras a odpočinkových míst. Rekreantům v obci schází např. chodník, kde by maminky s dětmi mohly chodit na procházku a nemusely uhýbat autům. Další rozvoj by byl zaručen také podporou místních podnikatelů, lepší dopravní obslužností, rozšířením sjezdových tratí a větším výběrem služeb. V kategorii jiné, kde byl prostor pro vyjádření toho, co obci chybí, bylo zmíněno golfové hřiště. U místních obyvatel je nejdůležitějším pro budoucí rozvoj obce rozšíření výběru služeb, zlepšení dopravní obslužnosti, vznik procházkových tras a podpora místních podnikatelů. Nejméně respondenti odpovídali, že by obci prospěl konec podpory cestovního ruchu, z čehož je patrné, že i do budoucna by měl být rozvoj tohoto odvětví pro obec klíčový.

Obr. 30 Záruky prosperity do budoucna

Zdroj: Vlastní dotazníkový průzkum

V otázce zhodnocení kvality stávajících služeb v obci jednoznačně vyhrála nabídka sportovního vyžití, kterou obě skupiny vyhodnotily jako vysokou. U rekreatů byla další v pořadí vysoká kvalita ubytování, kterou zahrlo 53 respondentů. Průměrně ohodnotili rekreanti kvalitu stravování v obci, kulturní akce a zábavu. U stravování je největším problémem, že většina stravovacích zařízení v obci nabízí nenápaditá a jednotvárná jídla. Nejhůře dopadla veřejná doprava, 47 rekreatů ji označilo jako nízkou. Obyvatelé označili veřejnou dopravu taktéž jako nízkou, společně s kulturním vyžitím. Stravování, ubytování a zábavu označili obyvatelé shodně, průměrnou kvalitou.

Tab. 3 Hodnocení kvality stávajících služeb v obci

Kvalita služeb	Občané			
	Vysoká	Průměrná	Nízká	Nevím
Stravování	5	32	11	1
Ubytování	21	25	2	1
Veřejná doprava	1	21	27	0
Kulturní akce	2	21	24	2
Sportovní vyžití	30	18	1	0
Zábava	3	28	18	0
Kvalita služeb	Rekreanti			
	Vysoká	Průměrná	Nízká	Nevím
Stravování	22	60	13	2
Ubytování	53	40	1	3
Veřejná doprava	4	40	47	6
Kulturní akce	10	54	21	12
Sportovní vyžití	73	22	0	2
Zábava	27	48	15	7

Zdroj: Vlastní dotazníkový průzkum

Většina obyvatel obce nevyužívá sportovní zařízení, která se nacházejí v obci, jako důvod byl zmiňován nedostatek času související s pracovním vytížením a věkem. Z dotázaných sportovní zařízení v obci využívá 17 občanů, nejčastěji pak využívají sjezdové tratě, dětské hřiště, bobovou dráhu, skatepark, relaxační centrum a zařízení ve sportovním areálu. Naopak u rekreatantů převažovali ti, kteří sem přijeli za sportovním vyžitím. Nejvíce využívají – sjezdové tratě, lanovou dráhu, bobovou dráhu, lanové centrum, tenisové kurty a nový vodní svět. Celkem 14% dotázaných rekreatantů odpovědělo, že v obci nevyužívají žádná sportovní zařízení především z toho důvodu, že preferují pouze turistiku a přírodu, popřípadě cykloturistiku bez využití lanové dráhy. Dle obou skupin se rozhodně zvýšila nabídka sportovního vyžití v obci ve vztahu k minulosti.

Obě skupiny respondentů by uvítaly zlepšení dopravní obslužnosti v obci, především navýšení počtu autobusových spojů a lepší napojení na příjezdy vlaků a autobusů do Červeného Potoka. Dále by bylo vhodné zajistit zlepšení dopravy v zimním období pomocí skibusu. Někteří dotazovaní jezdí autem, na kole či pěšky a nevyužívají tak veřejnou dopravu, tudíž pro ně není zlepšení dopravní obslužnosti podstatné.

9 Řízení destinace cestovního ruchu Dolní Morava

Turistická destinace představuje nejen produkt, ale i územní organizační jednotku, kterou je nutné vhodným způsobem vést. Správné řízení zajišťuje větší konkurenceschopnost daného území, zlepšuje propagaci a destinační management (Lednický a Pyka, 2011). Za nejmenší destinační jednotku je považován turistický resort, ve kterém je největší koncentrace služeb cestovního ruchu. Většinou je pod kontrolou jedné společnosti (Palatková, 2006).

Dolní Morava a subjekty nacházející se v obci jsou zapojeni do několika společností, které vzájemně spolupracují se zainteresovanými subjekty ať již z veřejného či soukromého sektoru. V posledních letech prošla Dolní Morava rozsáhlou modernizací a mění svou image z ryze lyžařského areálu v areál s celoročním využitím volného času, jednak díky zdrojům soukromých investorů a také ve spolupráci s veřejným sektorem (Huňková, 2014). Oblast Králického Sněžníku se dostala do finále soutěže EDEN (evropské turistické oblasti nejvyšší kvality) v roce 2009 a 2011 (CzechTourism, 2014). Dolní Morava má všechny předpoklady k tomu, aby se stala cílem všech, kteří chtějí dovolenou strávit jak aktivně tak relaxačně. K tomu pomáhá členství v různých společnostech přispívajících k rozvoji cestovního ruchu v celé oblasti Králického Sněžníku.

9.1 Králický Sněžník, o.p.s.

Obec vstoupila v roce 2007 společně s dalšími subjekty v obci do obecně prospěšné společnosti s názvem Králický Sněžník, o.p.s., která organizuje odvětví cestovního ruchu a řídí poskytování obecně prospěšných služeb, jejichž cílem je rozvoj cestovního ruchu a turistiky v oblasti Králického Sněžníku. Její činnost přesahuje do kraje Pardubického, Královéhradeckého, Olomouckého a příhraničního regionu v Polské republice (Zpravodaj obce Dolní Morava, 2003 - 2015).

Mezi hlavní úkoly patří:

- sestavovat a provozovat regionálně řízený systém nabídky, koordinovat služby a prodej produktů cestovního ruchu, aktivovat a podporovat synergické a kooperační procesy na základě partnerství všech subjektů působících v cestovním ruchu

- zajistit organizaci cestovního ruchu v rámci turistické oblasti na principu vlastní autonomie a rozhodování za účasti samosprávy, neziskových a podnikatelských subjektů
- vytvořit pozitivní identifikaci značky turistické oblasti, jako dobrého obchodního jména destinace
- vytvářet, podporovat a koordinovat vznik a provoz inspirativních turistických programů a projektů, spolupracovat s turistickými informačními centry i mimo oblast
- zpracovávat a podílet se na vytváření strategických dokumentů se zaměřením na rozvoj potenciálu cestovního ruchu
- zajišťovat a podporovat rozvoj vzdělávacích aktivit v oblasti cestovního ruchu
- zajistit aktivní účast v procesu získávání dotací a grantů na turistickou infrastrukturu, podporovat, vytvářet a podávat projekty (na základě poptávky subjektů) podporované dotacemi a granty z veřejných i neveřejných zdrojů České republiky a Evropské unie
- rozvíjet spolupráci s partnerskými subjekty a podporovat vzájemné příhraniční aktivity
- ustavit a provozovat organizační strukturu společnosti, která bude plnit účel, pro který byla založena (Justice.cz, 2015)

Společnost již realizovala řadu projektů. Některé projekty jsou financovány z fondů Evropské unie i Pardubického kraje.

Jedním z projektů je partnerství v cestovním ruchu, který byl spuštěn při založení společnosti v roce 2007 a v rámci něhož byla společnost založena (Turistická oblast Králický Sněžník, 2015). Je financován z podpor Evropské unie i Pardubického kraje. Na financování se podílí i obce regionu. Cílem se stalo vytvoření turistické destinace Králický Sněžník, která nabídne komplexní, kvalitní a standardní služby návštěvníkům. Zahrnuje mix marketingových a propagačních aktivit na podporu rozvoje a zviditelnění destinace (Regionální rada regionu soudržnosti Severovýchod, 2009). V rámci projektu vznikla série informačních, propagačních a produktových tiskovin, byl vytvořen turistický informační portál, v letní a zimní variantě. Turistická oblast Králický Sněžník prezentovala svoji nabídku na veletrzích v ČR (Brno, Praha, Hradec Králové) i Evropě (Drážďany, Mnichov, Varšava, Opole, Vratislav). Propagace proběhla i pomocí prezentací na různých akcích. Zvláštní forma propagace proběhla pomocí Presstrip (cíl

je poskytnout novinářům osobní zážitek) a Famtrip (určeny zástupcům cestovních kanceláří pro seznámení s nabídkou destinace). Poslední aktivitou v projektu bylo zajištění provozu turistického informačního centra.

Dalším projektem je vznik marketingové studie spolufinancované z Evropské unie z fondů Euroregionu Glacensis. Studie řeší česko – polské území masivu Králického Sněžníku, turistický potenciál a možné vytvoření česko – polského regionu. Hlavním strategickým cílem je vybudování kvalitní značky destinace, modernizace a rozšiřování infrastruktury a podpora rozvoje partnerství. Studie řeší segmentaci trhu a potenciální zacílení na nové zákazníky.

Rozdělení oblasti pomocí klíčových témat regionu:

- Králická pevnostní oblast
- Zima se vším všudy
- Přírodní krásy a významná místa pro každého
- Hlava plná zážitků
- Utíkáme za zdravím a klidem

Studie nabízí i pohled na konkurenční prostředí, kde identifikuje konkurenci dle segmentace trhu. Zabývá se vytvořením identity a značky. Vzniklo logo a slovní spojení „Z podzemí až k nebesům“. Řeší i nutnost modernizace jednotlivých středisek oblasti a vytvoření či zlepšení infrastruktury a nabízených služeb. Dále se zaměřuje na spolupráci v propagaci jak v zahraničí, tak v České republice s pomocí agentury CzechTourism, Destinační společnosti Východní Čechy a dalších subjektů, které pomohou ke zviditelnění oblasti. V rámci studie vznikl kompletní marketingový mix a je nastíněn vývoj, kterým by se oblast měla ubírat.

Obr. 31 Původní (vlevo) a nové (vpravo) logo oblasti Králického Sněžníku, se kterým se prezentuje

Zdroj: Turistická oblast Králický Sněžník, 2015

Od roku 2009 je realizován projekt systému vizitkovníků, jež slouží k propagaci služeb v cestovním ruchu a jsou umístěny na atraktivních místech. Proběhl dotisk katalogu pro prezentaci oblastí a trhacích map v letní i zimní variantě. Byly vytvořeny katalogové knihy v projektu Králický Sněžník – publicita a služby pro turisty. Po ukončení prvního projektu se oblast prezentuje na veletrzích a propagačních akcích.

Novějším projektem je marketingová kampaň turistické oblasti Králický Sněžník, která byla realizována v letech 2011 – 2013 a navazuje na projekt Turistická oblast Králický Sněžník – profesionální partner v cestovním ruchu. Cílem bylo přispění k trvalému zájmu turistů o místní nabídku prostřednictvím profesionální marketingové kampaně. Tento projekt byl podpořen z Regionálního operačního programu NUTS II Severovýchod. Pro jeho realizaci byly využity tyto nástroje, aktivity a média: soutěž, road show, sociální sítě, venkovní reklama, direkt marketing, internet, regionální rádio, tisková reklama a vznik map. Dalším důležitým bodem bylo zajištění financování činnosti destinační společnosti. Původně společnost spolupracovala s externí firmou Králická rozvojová s.r.o., od roku 2013 si již technické a personální zázemí zajišťuje sama (Turistická oblast Králický Sněžník, 2015).

9.2 Destinační společnost Východní Čechy

Králický Sněžník o.p.s. je jedním ze zakládajících členů Destinační společnosti Východní Čechy, se kterou pravidelně spolupracuje především na bázi zajišťování podkladů pro zimní a letní turistické noviny, při plánování propagačních aktivit a zapojování se do projektů rozvoje oblasti. Tato společnost působí v Pardubickém kraji, na jehož území napomáhá rozvoji cestovního ruchu v jednotlivých turistických oblastech včetně Králického Sněžníku (Destinační společnost Východní Čechy, 2015).

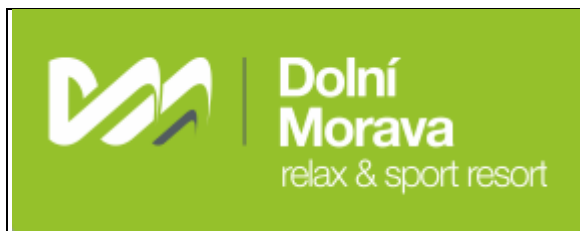
9.3 Další významné organizace spolupracující a působící v obci

Obec je začleněna do sdružení obcí Orlicko, které podalo žádost na dotaci z projektu „Běžkování v turistické destinaci Králický Sněžník – Snieznik – Góry Bialskie“. Tento projekt je spolufinancován z prostředků Evropského fondu pro regionální rozvoj v rámci operačního programu příhraniční spolupráce Česká republika – Polská republika (Sdružení obcí Orlicko, 2015). V roce 2013 díky tomuto projektu byly do oblasti Králického Sněžníku pořízeny 3 rolby a jeden skútr pro úpravu běžeckých tratí. Jedna rolba připadla do oblasti Dolní Moravy, její provoz zajišťuje obec pomocí firmy Služby obce Dolní Morava, s.r.o., která je ve vlastnictví obce a pomáhá jejímu provozu. Díky celému projektu vznikla síť navzájem propojených udržovaných běžeckých tras a zvýšil se potenciál pro běžecké lyžování v oblasti. Obec Dolní Morava vytvořila internetové stránky „běžky DM“, které mají napomoci zviditelnění upravovaných běžeckých tras v okolí Dolní Moravy. V plánu je vytvoření jednoduché mapky pro lepší orientaci návštěvníků a označení tras v terénu (Běžky DM, 2015). Na objednávku obce byl k rolbě pořízen GPS modul, sloužící k lepší informovanosti o projetych a upravených trasách (Zpravodaj obce Dolní Morava, 2003 - 2015).

Obec sama realizovala řadu projektů na obnovu a zlepšení života místních, a také na podporu cestovního ruchu, jež jsou blíže popsány v předchozí kapitole. Už v roce 2004 byl zpracován návrh na zřízení fondu Obnovy vesnice, do kterého by plynuly finanční prostředky z rekreačních a ubytovacích poplatků a ty by byly použity ke zlepšení podmínek života občanů a vzhledu obce. Ve spolupráci se soukromým sektorem v podobě firmy Sněžník s.r.o. (nyní Sněžník a.s.) a dalšími podnikateli v obci vznikl komplexní plán integrovaného rozvoje cestovního ruchu, který řeší rozvoj obce, infrastrukturu, nabídku služeb, vytváření pracovních míst, rekonstrukci památek, zlepšení dopravní dostupnosti, propagaci a přilákání návštěvníků z jiných regionů, zlepšení životní úrovně obyvatel a udržení počtu trvale žijících občanů (Zpravodaj obce Dolní Morava, 2003 - 2015).

Obec se snaží spolupracovat s podnikateli, jsou s nimi vedena jednání. Schválena byla spolupráce obce se společností Sněžník a.s., která je nejdůležitějším aktérem na poli cestovního ruchu v obci. Společnost Sněžník a.s. provozuje Relax & sport resort Dolní Morava, jehož proměna zajistila v obci celoroční využití volného času návštěvníků a napomohla k rozvoji turismu i mimo hlavní zimní sezónu (mimo jiné i

díky tvorbě balíčků a programování). Jedná se o největšího zaměstnavatele v obci. Zvýšení nabídky služeb a vyžití v obci výrazně napomohlo i místním menším podnikatelům v oblasti cestovního ruchu. Proměna tohoto resortu (popsaná v předchozí kapitole) napomohla propagaci celé oblasti Králického Sněžníku, jelikož se obec stala centrem turistického ruchu s celoročním provozem a širokou nabídkou služeb. V současnosti se jedná o hlavního účastníka v řízení destinace cestovního ruchu Dolní Morava.

Obr. 32 Logo Relax & sport resortu Dolní Morava, nejdůležitější činitel v oblasti cestovního ruchu v obci

Zdroj: Dolní Morava, 2015

10 SWOT analýza

Na základě výzkumu a vlastního zhodnocení situace budou nastíněny příležitosti a hrozby, které na obec jako destinaci cestovního ruchu působí z vnějšího prostředí. Identifikováno bude i vnitřní prostředí obce v podobě jejích silných a slabých stránek.

Tab. 4 Zhodnocení vnitřního a vnějšího prostředí obce

Silné stránky (S)	Slabé stránky (W)
<ul style="list-style-type: none"> - potenciál obce pro vznik cestovního ruchu - oblast nepřetížená turismem - síť značených turistických tras a cyklotras - různorodé sportovní vyžití v obci - čistá příroda - dostatečná ubytovací kapacita - kvalitní informační systém v obci - vhodná propagace obce - poutavé body k návštěvě - jedno z mála větších středisek cestovního ruchu v Pardubickém kraji 	<ul style="list-style-type: none"> - dopravní obslužnost - vyšší vzdálenost zdravotnických zařízení - absence tradičních akcí, řemesel a kulturního vyžití - absence vodní plochy - absence chodníků, procházkových tras a odpočinkových míst - absence základních obchodů - nízký podíl vzdělaných v oblasti cestovního ruchu - absence doprovodných služeb k rekreaci – kavárna, cukrárna - nevhodné otevírací doby areálů a hotelů – především v mimosezóně - gastronomie – běžná jídla, ne originální pokrmy či místní speciality - okrajová poloha obce
Příležitosti (O)	Hrozby (T)
<ul style="list-style-type: none"> - zlepšení dopravní dostupnosti - využití krajiny ke zlepšení života obyvatel a růstu cestovního ruchu - oživení tradic a příhraniční spolupráce - získávání dotací - spolupráce s okolními obcemi - představení předností obce - vytváření nových pracovních míst díky rozvoji cestovního ruchu - rozvíjení drobného podnikání v cestovním ruchu - využití slabé měny – výhodné pro zahraniční i české turisty - ochotu turistů poznávat krásy ČR - reklamu a další zviditelnění obce - zvýšení přílivu peněz z rekreačních poplatků 	<ul style="list-style-type: none"> - růst konkurence – především v obcích s lyžařskými areály - klimatické změny - nedostatek sněhu v zimním období a naopak deštivé léto - nezaměstnanost a migrace obyvatel - neúčast místních na chodu obce - náročné požadavky na ochranu ŽP - nestabilní a silná měna - hospodářská krize - nezájem podnikatelů o obec - nezájem obyvatel o pobyt v ČR - růst kriminality - nekvalifikovaní zaměstnanci u místních podnikatelů - nevhodná reklama - degradace životního prostředí

Zdroj: Vlastní zpracování

Tyto zjištěné faktory budou promítnuty do matice SWOT. Představeny budou základní návrhy vybraných faktorů vnitřního prostředí v kombinaci s faktory vnějšího prostředí. Tyto návrhy budou využívat příležitostí a silných stránek k tomu, aby co nejvíce potlačily vliv slabých stránek a eliminovaly hrozby. Nastíněno tím bude, jakým směrem by se destinace měla ubírat a případná opatření, které by měla vzít na vědomí.

Tab. 5 Matice SWOT

Vnitřní prostředí	<p><u>Silné stránky: vybrané faktory</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - poutavé body k návštěvě - jedno z mála středisek Pardubického kraje - potenciál obce pro vznik cestovního ruchu - vyžití v obci 	<p><u>Slabé stránky: vybrané faktory</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - absence chodníků - absence služeb - okrajová poloha - absence tradic - otevírací doby - nízký podíl vzdělaných - dopravní obslužnost 	
Vnější prostředí	<p><u>Příležitosti: vybrané faktory</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ochota turistů poznávat Českou republiku - využití krajiny - nová pracovní místa, rozvoj podnikání - možnost získat dotace - spolupráce s okolními obcemi - oživení tradic, reklama 	<p><u>Silné stránky x příležitosti (SO)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - propagace domácího cestovního ruchu - rozvoj obce jako střediska cestovního ruchu - získání dotací 	<p><u>Slabé stránky x příležitosti (WO)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - zvýšení vybavenosti obce - vznik pracovních míst - vznik společných projektů - spolupráce s okolními regiony - celoroční provoz
	<p><u>Hrozby: vybrané faktory</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - degradace životního prostředí - rozvoj kriminality - růst konkurence - migrace obyvatel - nekvalifikovaní zaměstnanci 	<p><u>Silné stránky x hrozby (ST)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ochrana životního prostředí - zajištění bezpečnosti 	<p><u>Slabé stránky x hrozby (WT)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - zaměření na různé věkové kategorie - podpora vzdělání a zainteresovanosti místních obyvatel - dopravní spojení

Zdroj: Vlastní zpracování

Směry vývoje a doporučení, které kombinace faktorů silných a slabých stránek v kombinaci s příležitostmi a hrozbami by bylo účelné využít nebo se jimi zabývat (podrobnější zhodnocení):

Maxi – maxi (SO):

1) Propagace domácího cestovního ruchu

Spočívá v propojení ochoty turistů trávit dovolenou v České republice a existence poutavých bodů k návštěvě. Důležitá je snaha o reklamu, která ukazuje obec jako středisko cestovního ruchu s maximální nabídkou sportovního a kulturního vyžití a dále představuje výhody cestování po České republice.

2) Rozvoj obce jako střediska cestovního ruchu

Spočívá ve využití zdejší příznivé krajiny ke zlepšení života. Toto středisko zimních sportů je jedním z mála Pardubickém kraji, čímž se z něj stává vhodný objekt k propagaci v kraji.

3) Získání dotací

Soustřeďuje se na financování společenských, sportovních a kulturních akcí a na zvyšování životní úrovně místních obyvatel. Obec má větší možnost získat tyto dotace, i vzhledem k tomu, že se jedná o významné středisko cestovního ruchu v Pardubickém kraji.

Maxi – mini (ST):

1) Ochrana životního prostředí

Vzhledem k tomu, že se zvyšuje příliv rekreatantů v obci, díky možnosti lepšího kulturního a sportovního vyžití, roste riziko poškození životního prostředí. Obec by se měla zabývat otázkami šetrného rozvoje turismu a dbát na využití krajiny a její ochranu.

2) Zajištění bezpečnosti v obci

Středisko má vysoký potenciál k většímu rozvoji v oblasti cestovního ruchu. Dochází k přílivu nových rekreatantů, a tím se zvyšuje riziko vzniku kriminality, převážně v podobě krádeží. Je nutno vypracovat strategii, jak tomuto rozvoji kriminality zabránit a zajistit tak bezpečnost občanů i rekreatantů.

Mini – maxi (WO):

1) Zvýšení vybavenosti obce

Zaměřuje se na zlepšení vybavenosti obce o nové chodníky, procházková či odpočinková místa, kde by byla zajištěna bezpečnost chodců před silničním provozem. Tento rozvoj by pomohl i místním obyvatelům ve zpříjemnění jejich volných dní, i rekreantům v poznávání obce. Těm při pohybu v obci vadí především silniční provoz. Obec může využít na tento záměr dotace.

2) Nová pracovní místa

V obci i nadále chybí větší množství doprovodných služeb, které by rekreanti či obyvatelé využili. Nabízí se možnost realizace projektů v této oblasti, a tím zajištění nových pracovních míst pro obyvatele obce či podpora místních podnikatelů v provozování služeb, které v obci stále chybí. Výrazně chybí například klasická kavárna s nabídkou cukrárenských výrobků, kterou by dle zjištění rekreanti rádi navštěvovali.

3) Společné projekty – spolupráce s okolními obcemi

Jako vhodné v této oblasti se jeví kvalitnější spolupráce s okolními obcemi a regiony, především v zefektivnění propagace všech okolních obcí. Okrajová poloha by u těchto obcí nehrála tak významnou roli, pokud by vznikla rozsáhlá propagační síť místních tradic, gastronomie a dalších doprovodných aktivit. Další místa regionu je možno ještě více podporovat pomocí společných vstupenek a společně pořádaných akcí.

4) Celoroční provoz v obci

Obec je střediskem cestovního ruchu s celoročním provozem. Proto je vhodné zajistit delší otevírací doby obchodů, atrakcí, penzionů, hotelů a restaurací i v průběhu mimosezóny, kdy rekreanti navštěvují obec, ale chybí jim služby, které nejsou v provozu, i když jsou propagovány jako celoroční. Je nutné vést jednání s podnikateli a najít řešení této situace. Pomoci by mohlo oživení tradic, či dalších aktivit soustřeďujících se do mimosezóny. Dále také podpora místních obyvatel, například zlevněné vstupné pro občany obce, kteří by zvýšili návštěvnost v tomto období.

Mini – mini (WT):

1) Zaměření na jednotlivé věkové kategorie

Zvýšením nabízených služeb a akcí se specializací na různé věkové skupiny, by se obec stala střediskem multifunkčním. Je nutné nesoustřeďovat své nabídky pouze na určitou kategorii osob, například rodiny s dětmi, seniory, ale rozšířit svoje služby i pro ostatní věkové kategorie a nalákat je na nejrůznější aktivity. Vzhledem ke zvyšující se konkurenci v podobě růstu nových destinací cestovního ruchu je zapotřebí mít co nejširší portfolio zákazníků. V obci i nadále chybí možnosti k letní rekreaci s vodními atrakcemi či doprovodné služby v podobě již zmiňované kavárny.

2) Podpora vzdělávání a zainteresovanosti místních obyvatel

V okolí obce není mnoho možností dobrého pracovního uplatnění, což může způsobit migraci schopnějších a vzdělanějších obyvatel a mladých do větších měst v okolí. V současné době se nabízí možnost vzniku nových pracovních míst, které by měly být využity především zdejšími obyvateli. Je vhodné podporovat obyvatele ve vzdělávání v oblasti cestovního ruchu. Tím destinace získá kvalifikované pracovníky, kteří jsou navíc schopni rekreatům podat ucelenější informace, neboť znají místní prostředí. Obyvatelé musí cítit všeobecnou podporu v tom, co dělají. Jejich spokojenost a dobrý vztah k obci se odrazí i v příjemnějším přístupu k návštěvníkům.

3) Dopravní spojení

Je zapotřebí zlepšit spoje veřejné dopravy. V poslední době se dopravní obslužnost zlepšila, ale situace stále není ideální, především v napojení a návaznosti spojů s jinými linkami. Zlepšení dopravní obslužnosti a dostupnosti obce Dolní Morava může částečně eliminovat hrozbu migrace obyvatel.

Tyto návrhy a směry vývoje by bylo vhodné v destinaci implementovat. Budou mít pozitivní vliv nejen na rozvoj cestovního ruchu a příliv rekreatů, ale současně také na místní obyvatele a jejich koexistenci s návštěvníky obce. Je důležité budovat příjemné prostředí a zvyšovat životní úroveň obyvatel. U nich je třeba podporovat pocit, že právě rozvoj cestovního ruchu je pro ně přínosem, například ve vyšší nabídce pracovních míst. Jejich spokojenost se odrazí v pozitivním působení na rekreaty, kteří navštíví tuto oblast.

11 Závěr

Cílem této diplomové práce bylo popsání změn, kterými obec Dolní Morava za poslední roky prošla a zhodnocení rozvoje a jeho vlivu na místní obyvatele a rekreanty. Tento cíl byl naplňován analýzou statistických dat, literatury a dokumentů zabývajících se obcí a taktéž získáním dat pomocí dotazníkového šetření, které poskytlo pohled na vnímání obce jako střediska cestovního ruchu.

Obec se svou polohou řadí mezi horská střediska. V minulosti zde dominovalo zemědělství s pastvou dobytka. Vliv turistiky se začal prosazovat velice brzy, především ve vrcholových partiích Králického Sněžníku. V těchto místech se poprvé projevil zájem návštěvníků o lyžování a vznikaly zde první turistické objekty. Po čase chátraly a musely být zbourány. Od sedmdesátých let se začal cestovní ruch posouvat i směrem do údolí. Od poloviny sedmdesátých let začala v obci vznikat první rekreační infrastruktura, začaly se stavět první lyžařské vleky a sjezdové tratě a vznikaly ubytovací kapacity. Tempo růstu nebylo příliš velké, nejvíce objektů vzniklo v začátcích výstavby. Obec se stala centrem zimních sportů, v omezené míře i letní turistiky, která nebyla příliš využívána. Dolní Morava začala zaostávat, protože již nebyla dostatečnou konkurencí okolním destinacím především díky zastaralým přepravním zařízením. Bylo třeba investičního impulsu, aby se začala opět rozvíjet. To se záhy stalo a od roku 2010 se image začala měnit. Investice v hodnotě téměř jedné miliardy korun umožnila Relax & sport resortu Dolní Morava výstavbu nových přepravních zařízení v podobě dvou lanových drah, nových sjezdových tratí, ubytovacích kapacit a rozšíření sortimentu nabízených služeb. Vznikl i moderní čtyřhvězdičkový hotel Vista. Tím se nabídka služeb rozšířila a destinace se stala konkurenceschopnější. To dokazuje i zvýšený příliv turistů nejen v zimní sezóně, ale i po celý rok. Díky přílivu investic a modernizaci resortu, byli další investoři ochotní v obci investovat. Vznikají další ubytovací kapacity, apartmánové domy, rozšiřuje se nabídka služeb nejen v resortu, ale po celé obci. Samotná obec se snaží zapojit do rozvoje. Zúčastnila se mnoha projektů a žádostí o přidělení dotací. Díky nim bylo zrealizováno mnoho projektů, které měly za úkol podpořit zainteresovanost místního obyvatelstva do rozvoje. Celá destinace má v současnosti mnoho projektů rozpracovaných a neustále se zvyšuje nabídka nových služeb a aktivit k využití volného času.

Z analýzy dotazníkového šetření vyplývá, že převážná část občanů a rekreatantů je spokojena s rozvojem cestovního ruchu v obci. Z odpovědí je patrné, že cestovní ruch významně zasahuje do života místních obyvatel i návštěvníků. Rozvoj má mnoho pozitiv, především v rozšíření sortimentu nabízených služeb. Rozvoj cestovního ruchu významně pomáhá místním obyvatelům v pracovním uplatnění, protože se rozšiřuje nabídka pracovních pozic přímo v obci. Aby docházelo k pozitivnímu vývoji, je vhodné upřednostňovat a vzdělávat místní obyvatele a zapojit je do fungování střediska jako celku. Obec má významné předpoklady k trvalému rozvoji, avšak měla by dbát na dodržování šetrného přístupu k životnímu prostředí, jelikož jeho poškození by mělo negativní vliv na místní obyvatele i rekreatanty. Jedná se o jeden z klíčových faktorů rozhodujících o návštěvě lokality. Obec je začleněna do několika destinačních společností a jsou vedena jednání s místními podnikateli a budoucími investory. Vytvořením dobré (kvalitní, hodnotné) značky celé oblasti Králického Sněžníku se obec dostane do podvědomí veřejnosti a zajistí si tak trvalý zájem o destinaci a dostatečné příjmy z cestovního ruchu.

Rozvoj cestovního ruchu je obci prospěšný, především z ekonomického hlediska, jak zněla první pracovní hypotéza. Aby se tak stalo, je nutné dodržovat určité zásady. Je nutné do rozvoje obce zapojit místní obyvatele, aby nedocházelo k vylidňování a nenastala turistifikace, kdy je rekreačně - obytná funkce nahrazena funkcí výhradně rekreační. Další hypotézou bylo, že cestovní ruch pomáhá zvyšovat životní úroveň místních obyvatel, i toto tvrzení se částečně potvrzuje, ale opět se musí dodržet pravidla podpory zapojení místních. Je vhodné pomáhat v oblasti vzdělanosti v cestovním ruchu a podporovat podnikatelské aktivity. Tím dojde ke zvýšení životní úrovně a pocitu sounáležitosti. Většina obyvatel je se současným rozvojem cestovního ruchu spokojena, jelikož díky němu našla pracovní uplatnění, nemusí dojíždět, což znamená větší množství volného času, který lze využít k různým aktivitám. Nemalé části rezidentů se rozvoj v obci nelíbí, což potvrzuje poslední zmíněnou hypotézu. Jedná se především o ty, kteří v cestovním ruchu nepodnikají ani nejsou zaměstnáni. Ti jej hodnotí jako nežádoucí jev, který narušuje jejich klid, ohrožuje bezpečnost v obci a životní prostředí.

12 Summary

The aim of this thesis was describing the changes in the village Dolní Morava in the recent years and the evaluation of development and its impact on local residents and holidaymakers. This aim was filled with analysis of statistical dates, literature and documents dealing with villages and also collecting dates through a questionnaire survey that provided insight on the perception of the village as a centre of tourism.

The location of the village is ranked among mountain resorts. Agriculture dominated here in the past. Impact of tourism began to assert very soon, but primarily in the upper parts of Králický Sněžník. Tourism started to move to the valley and the first tourist infrastructure began to develop from the seventies. The resort became the centre of the winter sports. In 2010, the centre's image is beginning to change. The investment of nearly one billion crowns gave the resort new tourist facilities and the offered services was expanded.

The village is trying to participate in development. She participated in the implementation of many projects, which were designed to support involvement of local communities into the development. Resort and the whole village has a lot of projects unfinished and the range of services and leisure activities are still increasing.

Opinions of residents and holidaymakers are resulting from the analysis of a questionnaire. From the answers is evident that tourism significantly affect the lives of local residents and visitors. The village has important prerequisites to the continuing development. It have to be ensure in compliance with the development of friendly to the environment, the damage would have a negative effect on local residents and vacationers. That's why it is suitable to integrate the village into the destination companies. They are leading meetings with local businessmen and future investors. The village will get to the public consciousness and it will ensure a lasting interest of the destination by creating a good brand of the whole area of Králický Sněžník.

13 Použité zdroje

13.1 Knižní zdroje

- BINEK, J. Synergie ve venkovském prostoru: aktéři a nástroje rozvoje venkova. Vyd. 1. Brno: GaREP, 2009, 94 s. ISBN 978-809-0430-808.
- BINEK, J. Synergie ve venkovském prostoru: paradoxy rozvoje venkova: kritické zhodnocení bariér, nástrojů a šancí rozvoje venkova. Vyd. 1. Brno: GaREP, 2011, 63 s. ISBN 978-809-0430-860.
- BUTLER, R.W. The Concept of a Tourist Area Cycle of Evolution: Implications for Management of Resources. *Canadian Geographer*. 1980, roč. 24, č. 1, 5 - 12.
- BUTLER, R.W. Tourism Area Life Cycle. *Contemporary Tourism Reviews*. 2011.
- DEBARBIEUX, B. a kol. Tourism in Mountain Regions: Hopes, Fears and Realities. Ženeva: Sustainable Mountain Development Series, 2014. ISBN 978-2-88903-027-9.
- DEMEK, J., MACKOVČIN, P. Zeměpisný lexikon ČR. Vyd. II. Editor Jaromír Demek, Peter Mackovčín. Brno: AOPK ČR, 2006, 580 s. ISBN 80-86064-99-9.
- EDERSON, T. Performing tourism, staging tourism:(re)producing tourist space and practice. *Tourist Studies*. 2001, roč. 59, č. 1, 59 - 81.
- FIALOVÁ, D. Druhé bydlení - nedílná součást našeho venkova. *Geografické rozhledy*. 1999, roč. 9, č. 4.
- GETZ, D. Tourism planning and destination life cycle. *Annals of Tourism Research*. 1992, roč. 19, č. 4, 752 - 770.
- HAVRLANT, J. Beskydy: transformace pohraniční oblasti cestovního ruchu. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, Přírodovědecká fakulta, 2000, 125 s. ISBN 80-704-2793-0.
- HOLEČEK, J. Synergie ve venkovském prostoru: aktéři a nástroje rozvoje venkova. Vyd. 1. Brno: GaREP, 2009, 74 s. ISBN 978-809-0430-822.
- HOLEŠINSKÁ, A. Destinační management, aneb, Jak řídit turistickou destinaci. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007, 90 s. ISBN 978-802-1045-002.
- CHRENKA, B., IRA, V. Transformation of tourist landscapes in mountain Areas: Case studies from Slovakia. *Human geographies: Journal of studies and research in human geographies*. 2011, roč. 5, č. 2, 13 - 20.

- KORANDA, V. Dějiny turistiky na Staroměstsku. Vyd. 1. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2004, 168 s. ISBN 80-860-4296-0.
- Králický Sněžník. Olomouc: Olomoucký kraj, 2010.
- LEDNICKÝ, V., PYKA, J. Management turistické destinace. Vyd. 1. Karviná: Slezská univerzita v Opavě, Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné, 103 s. ISBN 978-80-7248-637-3.
- MARIOT, P. Príspevok k typizácii stredísk cestovného ruchu. Geografický časopis. 2001, roč. 53, č. 4, 307 - 319.
- MUSIL, M. Potenciál a zatížení oblasti cestovním ruchem v souvislosti s ochranou životního prostředí: oponentní výzkumná zpráva pro veřejnou správu a další zainteresované subjekty. Vyd. 1. V Praze: Oeconomica, 2008, 105, [11] s. ISBN 978-80-245-1430-7.
- NORDIN, S., WESTLUND, H. Social capital and the life cycle model: The transformation of the destination of Are. The sociological review. 2009, roč. 57, č. 3, 259 - 284.
- PALATKOVÁ, M. Marketingová strategie destinace cestovního ruchu: jak získat více příjmů z cestovního ruchu. 1. vyd. Praha: Grada, 341 s. ISBN 80-247-1014-5.
- Pamětní kniha. Dolní Morava, 1947.
- Pamětní kniha II. Dolní Morava, 1976 - současnost.
- PLOG, S.C. Why Destination Areas Rise and Fall in Popularity. Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly. 2001, roč. 42, č. 3, 13 - 24.
- RISTESKI, M., KOCEVSKI, J., ARNAUDOV, K. Spatial Planning and Sustainable Tourism as Basis for Developing Competitive Tourist Destinations. Procedia - Social and Behavioral Sciences. 2012, roč. 44, 375 - 386.
- SAARINEN, J. Destinations in change: the transformation process of tourist destinations. Tourist Studies. 2004, roč. 4, č. 2, 161 - 179.
- SRB, J. Řízení turistické destinace a trvale udržitelný rozvoj cestovního ruchu. COT Business. 2003, č. 3.
- SVOBODOVÁ, H. Synergie ve venkovském prostoru: aktéři a nástroje rozvoje venkova. Vyd. 1. Brno: GaREP, 2011, 113 s. ISBN 978-809-0430-884.
- TOOMAN, A. Applications of the life-cycle model in tourism. Annals of Tourism Research. 1997, roč. 24, č. 1, 214 - 234.

- VYSTOUPIL, J., ŠAUER, M. Geografie cestovního ruchu České republiky. Plzeň, 2011, 315 s. ISBN 978-807-3803-407.
- WOKOUN, R., VYSTOUPIL, J. Geografie cestovního ruchu a rekreace I. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987.

13.2 Internetové zdroje

- *Běžky DM* [online]. 2015 [cit. 2015-04-07]. Dostupné z: <http://www.bezkydm.cz/kontakt.htm>
- BÍNA, J. Hodnocení potenciálu cestovního ruchu v obcích České republiky. *Urbanismus a územní rozvoj* [online]. 2002, č. 1 [cit. 2014-04-11]. Dostupné z: www.uur.cz/
- *CzechTourism* [online]. 2015 [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: <http://www.czechtourism.cz/institut-turismu/podpora-subjektu-v-cestovnim-ruchu/spoluprace-s-regiony/mapa-turistickyh-regionu-a-oblasti,-kontakty/>
- *Československé opevnění* [online]. 2015 [cit. 2015-02-09]. Dostupné z: http://www.military.cz/opevneni/seznam_bunkru.asp?usek=5&mesto=Kr%E1%EDky
- Databáze demografických údajů za obce ČR. *ČSÚ* [online]. 2014 [cit. 2015-04-10]. Dostupné z: https://www.czso.cz/staticke/cz/obce_d/index.htm
- *Dolní Morava: relax & sport resort* [online]. 2010 - 2015 [cit. 2015-03-07]. Dostupné z: <http://www.dolnimorava.cz/>
- *Destinační společnost Východní Čechy* [online]. 2015 [cit. 2015-03-07]. Dostupné z: <http://www.vychodni-cechy.org/>
- EDEN. *CzechTourism* [online]. 2014 [cit. 2015-01-11]. Dostupné z: <http://www.eden-czechtourism.cz/predchozi-rocniky/eden-2008-09/>
- Historický lexikon obcí ČR. *ČSÚ* [online]. 2004 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xe/podrobne_udaje_o_obcich?p_p_id=3&p_p_lifecycle=0&p_p_state=maximized&p_p_mode=view&p_p_col_pos=2&p_p_col_count=4&_3_struts_action=%2Fsearch%2Fsearch&_3_redirect=%2Fc%2Fportal%2Flayout%3Fp_1_id%3D13307%26p_v_1_s_g_id%3D0&_3_keywords=historick%C3%BD+lexikon&_3_groupId=0

- *Holidayinfo* [online]. 2015 [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://www.holidayinfo.cz/>
- HUŇKOVÁ, L. *Marketingové zhodnocení lyžařského areálu*. Brno, 2014. Diplomová práce. Mendelova univerzita v Brně.
- JURÁNEK, A. Znovu otevřen územní plán. *Králický Sněžník* [online]. 2003 [cit. 2014-12-10]. Dostupné z: <http://www.sneznik.cz/cz/znovu-otevren-uzemni-plan/>
- *Justice.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-01-09]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/Uvod/uvod.aspx>
- Klasifikace lyžařských středisek. *ALDR* [online]. 2013 [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: <http://www.aldr.cz/doc/klasifikace-lyzarskych-stredisek>
- *Králický Sněžník* [online]. 2000 - 2015 [cit. 2015-02-11]. Dostupné z: <http://www.sneznik.cz/>
- Rozhledna - historické fotografie. *Králický Sněžník* [online]. 2005 [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: <http://www.sneznik.cz/cz/rozhledna-historicke-foto/>
- KOS, M. Proč nechci lanovku na Sněžník. *Králický Sněžník* [online]. 2001 [cit. 2014-11-21]. Dostupné z: <http://www.sneznik.cz/cz/proc-nehci-lanovku-na-sneznik>
- Lanové dráhy v České republice [online]. 2015 [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://www.lanove-drahy.cz/>
- MACHÁČEK, J. Lokalizace v cestovním ruchu. Urbanismus a územní rozvoj [online]. 2002, č. 1 [cit. 2014-04-18]. Dostupné z: www.uur.cz/
- *Mapy.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-04-09]. Dostupné z: <http://www.mapy.cz/zakladni?x=15.6252330&y=49.8022514&z=8>
- Na Králický Sněžník se vrátí rozhledna, postaví ji Poláci. *IDNES.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-12-20]. Dostupné z: http://olomouc.idnes.cz/sneznik-dostane-zpet-rozhlednu-dng-/olomouc-zpravy.aspx?c=A140718_2083181_olomouc-zpravy_tas
- *Národní geoportál INSPIRE* [online]. 2014 [cit. 2015-03-17]. Dostupné z: <http://geoportal.gov.cz/web/guest/map>
- Naučná stezka Králický Sněžník. *Jeseníky Info* [online]. 2015 [cit. 2015-02-25]. Dostupné z: <http://www.jeseniky.net/naucna-stezka-kralicky-sneznik>
- *OpenStreetMap Data Extracts* [online]. 2015 [cit. 2015-03-19]. Dostupné z: <http://download.geofabrik.de/>

- *Penzion Jiřinka* [online]. 2015 [cit. 2015-01-28]. Dostupné z: <http://penzionjirinka.cz/>
- *RIS* [online]. 2014 [cit. 2015-02-12]. Dostupné z: <http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/obce/detail?Zuj=580163>
- ŘÍHA, M. Proměny venkova a venkovské krajiny v České republice v posledních desetiletích a možnosti změn k lepšímu. *Urbanismus a územní rozvoj* [online]. 2003, č. 5 [cit. 2014-04-29]. Dostupné z: www.uur.cz/
- *Sdružení obcí Orlicko* [online]. 2015 [cit. 2015-02-07]. Dostupné z: <http://www.orlicko.cz/>
- Silnice dostanou na opravy půl miliardy, ale potřebují čtyřikrát tolik. *IDNES.cz* [online]. 2013 [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: http://pardubice.idnes.cz/silnice-dostanou-pul-miliardy-ale-potrebuji-ctyrikrat-tolik-p55-/pardubice-zpravy.aspx?c=A130328_1910242_pardubice-zpravy_jah
- SLDB 2001. ČSÚ [online]. 2005 [cit. 2015-04-10]. Dostupné z: https://www.czso.cz/staticke/sldb/sldb2001.nsf/obce/580163_opendocument
- SLDB 2011. ČSÚ [online]. 2014 [cit. 2015-04-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/sldb>
- Sněžník: miliardová investice do turistického ruchu. *Regionální rada regionu soudržnosti Severovýchod* [online]. 2011 [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <http://www.rada-severovýchod.cz/sneznik-miliardova-investice-do-turistickeho-ruchu>
- *Strategický rozvoj destinace cestovního ruchu* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2007 [cit. 2014-04-11]. Dostupné z: http://www.mmr.cz/getmedia/c4a98c3d-762a-4c15-adf6-6f8ddc97d08e/GetFile6_3.pdf
- TOMÍŠKOVÁ, M. Nový produkt k podpoře rozvoje cestovního ruchu - projekty využití tras cestovního ruchu. *Urbanismus a územní rozvoj* [online]. 2005, roč. 8, č. 1 [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/casopis/2005
- TÓTH, L. Ve studii je prioritou rozvoj cestovního ruchu. *Králický Sněžník* [online]. 2001 [cit. 2014-11-10]. Dostupné z: <http://www.sneznik.cz/cz/ve-studii-je-prioritou-rozvoj-cestovniho-ruchu/>

- *Turistická oblast Králický Sněžník* [online]. 2015 [cit. 2015-03-07]. Dostupné z: <http://www.kralickysneznik.net/>
- Turistická oblast Králický Sněžník - profesionální partner v cestovním ruchu. *Regionální rada regionu soudržnosti Severovýchod* [online]. 2009 [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: <http://www.rada-severovychod.cz/realizovane-projekty/turisticka-oblast-kralicky-sneznik-profesionalni-partner-v>
- Veřejná databáze. *ČSÚ* [online]. 2015 [cit. 2015-04-10]. Dostupné z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?druh_1_18=51&potvrz=Zobrazit+tabulku&go_zobraz=1&childsel0=8&childsel0=8&cislotab=CRU9011CU&vo=null&pro_7_31=579581&voa=tabulka&str=tabdetail.jsp
- Zpravodaj obce Dolní Morava. *Obec Dolní Morava* [online]. 2003 - 2015 [cit. 2015-03-07]. Dostupné z: <http://www.obecdolnimorava.cz/>

14 Seznam obrázků

- Obr. 1: Životní cyklus destinace cestovního ruchu dle Butlera
- Obr. 2: Vybrané horské destinace cestovního ruchu v ČR a jejich stádium vývoje
- Obr. 3: Geografická poloha obce Dolní Morava
- Obr. 4: Vývoj počtu obyvatel dle sčítání obyvatel
- Obr. 5: Nejvyšší ukončené vzdělání obyvatel nad 15 let
- Obr. 6: Vývoj počtu domů v jednotlivých částech obce dle sčítání obyvatelstva
- Obr. 7: Zaměstnanost obyvatel dle odvětví (CZ – NACE)
- Obr. 8: Míra nezaměstnanosti za jednotlivé územní celky
- Obr. 9: Počet příjezdů hostů ve vybraných destinacích cestovního ruchu
- Obr. 10: Historické foto Králického Sněžníku – rozhledna na vrcholu (foto vlevo), Lichtenštejnova chata stojící těsně pod vrcholem (foto vpravo nahoře) a pramen řeky Moravy (foto vlevo dole)
- Obr. 11: Hotel Prometheus
- Obr. 12: Areál Větrný Vrch (2 kotvové vleky, snowpark, krosová trať)
- Obr. 13: Wellness hotel Vista^{****}, nacházející se pod sjezdovkou A
- Obr. 14: Obec Dolní Morava v 80. letech v blízkosti dnešního areálu Sněžník
- Obr. 15: Obec Dolní Morava, objekty nacházející se v blízkosti areálu Sněžník v současnosti
- Obr. 16: Prostorové rozmístění objektů v 80. letech v dnešním areálu U Slona
- Obr. 17: Prostorové změny, které se od 80. let udály v areálu U Slona
- Obr. 18: 80. léta v okolí areálu Větrný Vrch
- Obr. 19: Okolí areálu Větrný Vrch v současnosti
- Obr. 20: Stav v jižní části obce v 80. letech
- Obr. 21: Stav v jižní části obce v současnosti
- Obr. 22: Ekonomická aktivita občanů obce v souvislosti s cestovním ruchem
- Obr. 23: Co se rezidentům a rekreantům líbí na životě (pobytu) v obci
- Obr. 24: Co se rezidentům a rekreantům nelíbí na životě (pobytu) v obci
- Obr. 25: V jakých oblastech má cestovní ruch pozitivní vliv
- Obr. 26: V jakých oblastech má cestovní ruch negativní vliv
- Obr. 27: Co přináší rozvoj cestovního ruchu obci
- Obr. 28: Důvody návštěvy obce v minulosti (vlevo) a v současnosti (vpravo)
- Obr. 29: Co nejvíce vadí rekreantům v obci

Obr. 30: Záruky prosperity do budoucna

Obr. 31: Původní (vlevo) a nové (vpravo) logo oblasti Králického Sněžníku, se kterým se prezentuje

Obr. 32: Logo Relax & sport resortu Dolní Morava, nejdůležitější činitel v oblasti cestovního ruchu v obci

Obr. 33: Zimní mapa před modernizací

Obr. 34: Zimní mapa po modernizaci resortu

15 Seznam tabulek

Tab. 1: Hodnocení obce rezidenty dle jednotlivých kategorií

Tab. 2: Hodnocení obce rekreanty dle jednotlivých kategorií

Tab. 3: Hodnocení kvality stávajících služeb v obci

Tab. 4: Zhodnocení vnitřního a vnějšího prostředí obce

Tab. 5: Matice SWOT

16 Seznam příloh

Příloha 1: Fotodokumentace

Příloha 2: Zimní mapa resortu před a po modernizaci

Příloha 3: Tabulka ubytovacích kapacit v obci

Příloha 4: Dotazník rezidenti a rekreanti obce Dolní Morava

Příloha 1: Fotodokumentace

Foto 1: Masiv Králického Sněžníku v současnosti

Zdroj: Vlastní foto

Foto 2: Areál Ski Sněžník před modernizací (dolní část sjezdovky A)

Zdroj: Vlastní foto

Foto 3: Areál Sněžník – dolní část svahu A po modernizaci

Zdroj: Vlastní foto

Foto 4: Pohled na dětský ráj (dolní část sjezdovky B) s lanovým parkem, věží, barem a zázemím pro lyžařskou školu s dětskými vleký

Zdroj: Vlastní foto

Foto 5: Ski centrum Dolní Morava (dnes areál U Slona)

Zdroj: Vlastní foto

Foto 6: Areál U Slona po modernizaci (pohled na chatu U Slona, bar, sjezdovky, bobovou dráhu)

Zdroj: Vlastní foto

Foto 7: Výstavba chaty Slaměnka u výstupu lanové dráhy Sněžník, před výstavbou vleku na vrchol Slamník

Zdroj: Vlastní foto

Foto 8: Nový lyžařský vlek na Slamník s chatou Slaměnka

Zdroj: Vlastní foto

Foto 9: Celý resort po první zimní sezóně po modernizaci z rozhledny na vrchu Klepý, sjezdovky A a B, výstavba hotelu Vista, sjezdovka U Slona (pravá část fotky)

Zdroj: Vlastní foto

Foto 10: Apartmánové domy v blízkosti Větrného Vrchu

Zdroj: Vlastní foto

Příloha 2: Zimní mapa resortu před a po modernizaci

Obr. 33 Zimní mapa před modernizací

Zdroj: Dobový leták (2006/2007)

Obr. 34 Zimní mapa po modernizaci resortu

Zdroj: Dolní Morava, 2015

Příloha 3: Tabulka ubytovacích kapacit v obci

Hromadná ubytovací zařízení	Kategorie	Rok otevření (odhad)	Poznámka
Wellness hotel Vista	Hotel****	2012	na místě Ubytovny SKP Komety Brno, nově postavený
Hotel Prometheus	Hotel***	1987	ROH Chvaletice, nově postavený
Hotel Sport	Hotel***	1998	přestavba původního objektu
Horský hotel Morava	Hotel*	1985	přestavba původního objektu
Hotel Sněžník	Hotel*	1979	nově postavený
Penzion Dolní Morava	Penzion	2007 - 2008	přestavba původního objektu
Penzion Horal	Penzion	1996	původně Ramba, nově postavený
Penzion Moravská Krčma	Penzion	2000 - 2002	původně hospoda U Randisů
Penzion Na Rozcestí	Penzion	2007	nově postavený
Penzion Pod Slamníkem	Penzion	2006	nově postavený
Penzion U Dvou smrků	Penzion	2011 - 2012	přestavba původního objektu
Sobík	Penzion	2012	nově postavený
Rekreační zařízení Moravanka	Penzion	1982	přestavba původního objektu
Jiřinka	Penzion	2012	nově postavený
Valevil	Penzion	2006 - 2007	nově postavený
Terezka	Chata	2011	přestavba původního objektu
U Slona	Chata	2011	nově postavený
Marcelka	Chata	2011	nově postavený
Slaměnka	Chata	2011	nově postavený
Areál srubů Větrný vrch	Chatová osada	2000 - 2002	nově postavený
Chata Vilemína Horní Morava	Ubytovna	1982	nově postavený
Školící a výcvik. zařízení Dolní Morava	Ubytovna	1981	vojenská ubytovna
Stará škola	Ubytovna	2012	přestavěná škola

Zdroj: Vlastní zpracování pomocí předchozích zjištění, odhad v terénním výzkumu

Příloha 4: Dotazník rezidenti a rekreanti obce Dolní Morava

Dobrý den,

jsem studentkou Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Chtěla bych Vás tímto požádat o vyplnění tohoto dotazníku, který bude podkladem pro zpracování méj diplomové práce na téma: Prostorová a funkční transformace střediska cestovního ruchu Dolní Morava v etapách. Vyplnění dotazníku je anonymní. Budu ráda, najdete-li si pro mě několik minut Vašeho času a dotazník zodpovíte. Mnohokrát děkuji.

Kontakt: Lucie Dvořáková, e-mail: luccadvorakova@eznam.cz, tel: 728657351

1. Spokojenost s obcí:

1.1.Co se Vám líbí na životě (pobytu) v obci? (vyberte max. 3 odpovědi)

a) mezilidské vztahy	f) blízkost přírody
b) životní prostředí	g) vzhled obce
c) pracovní příležitosti	h) sportovní vyžití
d) dobrá dopravní obslužnost	i) kulturní a společenské vyžití
e) klidný život	j) jiné: _____

1.2.Co se Vám nelíbí na životě (pobytu) v obci? (vyberte max. 3 odpovědi)

a) mezilidské vztahy	f) špatná dostupnost obchodů a služeb
b) nezájem lidí o obec	g) nedostatek pracovních příležitostí
c) nepořádek v obci	h) nedostatečná veřejná doprava
d) rozvoj cestovního ruchu	i) nedostatečné kulturní a společenské vyžití
e) příliš mnoho turistů	j) jiné: _____

1.3.Hodnocení obce (vyberte a označte pro Vás nejlepší variantu u každého řádku)

	spokojen(a)	spíše spokojen(a)	spíše nespokojen(a)	nespokojen(a)
celkový vzhled obce				
kvalita životního prostředí				
kvalita bydlení				
mezilidské vztahy				
bezpečnost v obci				
pracovní uplatnění (vyplní pouze občané obce)				
spolupráce a komunikace s obcí (vyplní pouze občané obce)				
nabídka sportovního vyžití				
nabídka kulturních a společenských akcí				
infrastruktura (technická, dopravní)				
rozvoj cestovního ruchu				
prostorové změny související s cestovním ruchem				

1.4.Co byste v obci rádi změnili?

2. Rozvoj cestovního ruchu:

2.1. V jakých oblastech na Vás má cestovní ruch pozitivní vliv? (vyberte max. 3 odpovědi)

a) možnost podnikání	e) zlepšení infrastruktury
b) lepší dopravní obslužnost	f) možnost poznat nové lidi
c) větší kulturní vyžití	g) nová pracovní místa
d) větší sportovní vyžití	h) jiné: _____

2.2. V jakých oblastech na Vás má cestovní ruch negativní vliv? (vyberte max. 3 odpovědi)

a) zvýšený pohyb osob	e) devastace přírody a krajinného rázu
b) kriminalita – krádeže apod.	f) reklama a zviditelnění obce
c) zvýšený dopravní ruch	g) zvýšená produkce odpadů, prašnost
d) hluk	h) jiné: _____

2.3. Myslíte, že má obec v oblasti rozvoje cestovního ruchu dobré předpoklady?

a) ano	b) ne

2.4. Považujete tuto obec nyní za turisticky a rekreačně:

a) velmi významnou	c) bezvýznamnou s možností rozvoje
b) atraktivní, ale méně rozvinutou	d) bezvýznamnou s nemožností rozvoje

2.5. Co dle Vás přináší cestovní ruch obci? (vyberte max. 3 odpovědi)

a) finanční prostředky do rozpočtu	e) zvyšuje cenu prodávaných výrobků a služeb
b) nabídka pracovních příležitostí	f) narušuje poklidný život místních obyvatel
c) zvýšení životní úrovně obyvatel	g) devastuje životní prostředí
d) zlepšení infrastruktury	h) jiné: _____

2.6. Pro co byla v minulosti (5 – 10 let zpět) obec nejvíce vyhledávána?

a) zimní sporty	d) adrenalinové atrakce
b) turistika a cyklistika	e) wellness a relaxace
c) příroda a životní prostředí	f) jiné: _____

2.7. Pro co je v současnosti obec nejvíce vyhledávána?

a) zimní sporty	d) adrenalinové atrakce
b) turistika a cyklistika	e) wellness a relaxace
c) příroda a životní prostředí	f) jiné: _____

2.8. Co podle Vás nejvíce vadí návštěvníkům?

a) špatná dopravní obslužnost	e) vysoké ceny
b) omezené kulturní vyžití	f) velká ubytovací kapacita
c) neochotný personál	g) přeplněné sjezdovky
d) místní obyvatelé, ti kteří jsou neochotní a nepříjemní	

2.9. Domníváte se, že prosperitě obce a podmínkám života zde prospějí? (vyberte max. 4 odpovědi)

a) podpora místních podnikatelů	g) ještě větší nabídka sportů
b) větší výběr služeb	h) změna vedení obce
c) rozšíření sjezdovek a lanovek	i) konec podpory cestovního ruchu
d) lepší dopravní obslužnost	j) jiné: _____

- e) nové ubytovací a stravovací kapacity, výstavba rekreačních objektů
- f) procházkové trasy, cyklotrasy, běžecké trasy, odpočinková místa

2.10. Jak hodnotíte kvalitu stávajících služeb v obci? (vyberte a označte pro Vás nejlepší variantu u každého řádku)

	vysoká	průměrná	nízká	nevím
stravování				
ubytování				
veřejná doprava				
kulturní akce				
sportovní vyžití				
zábava				

2.11. Využíváte některá sportovní zařízení v obci?

- a) ano, jaká: _____
- b) ne, proč: _____

2.12. Zlepšila se dle Vašeho názoru možnost sportovního vyžití v obci?

- a) ano
- b) ne

2.13. Uvítali byste rozšíření dopravního spojení v obci?

- a) ano, jakého: _____
- b) ne, proč: _____

3. Obecné informace

3.1. Pohlaví:

- a) muž
- b) žena

3.2. Věk:

- a) do 19 let
- b) 20 – 29 let
- c) 30 – 39 let
- d) 40 – 49 let
- e) nad 50 let

3.3. Vzdělání:

- a) ZŠ
- b) SOU
- c) SŠ
- d) VŠ

3.4. Účel návštěvy obce:

- a) podnikatel v obci (vyberte variantu): v cestovním ruchu x mimo cestovní ruch
- b) občan (vyberte variantu): pracující v cestovním ruchu x pracující mimo cestovní ruch x nepracující (nezaměstnaný, student, důchodce, mateřská dovolená)
- c) rekreant (účastník cestovního ruchu)